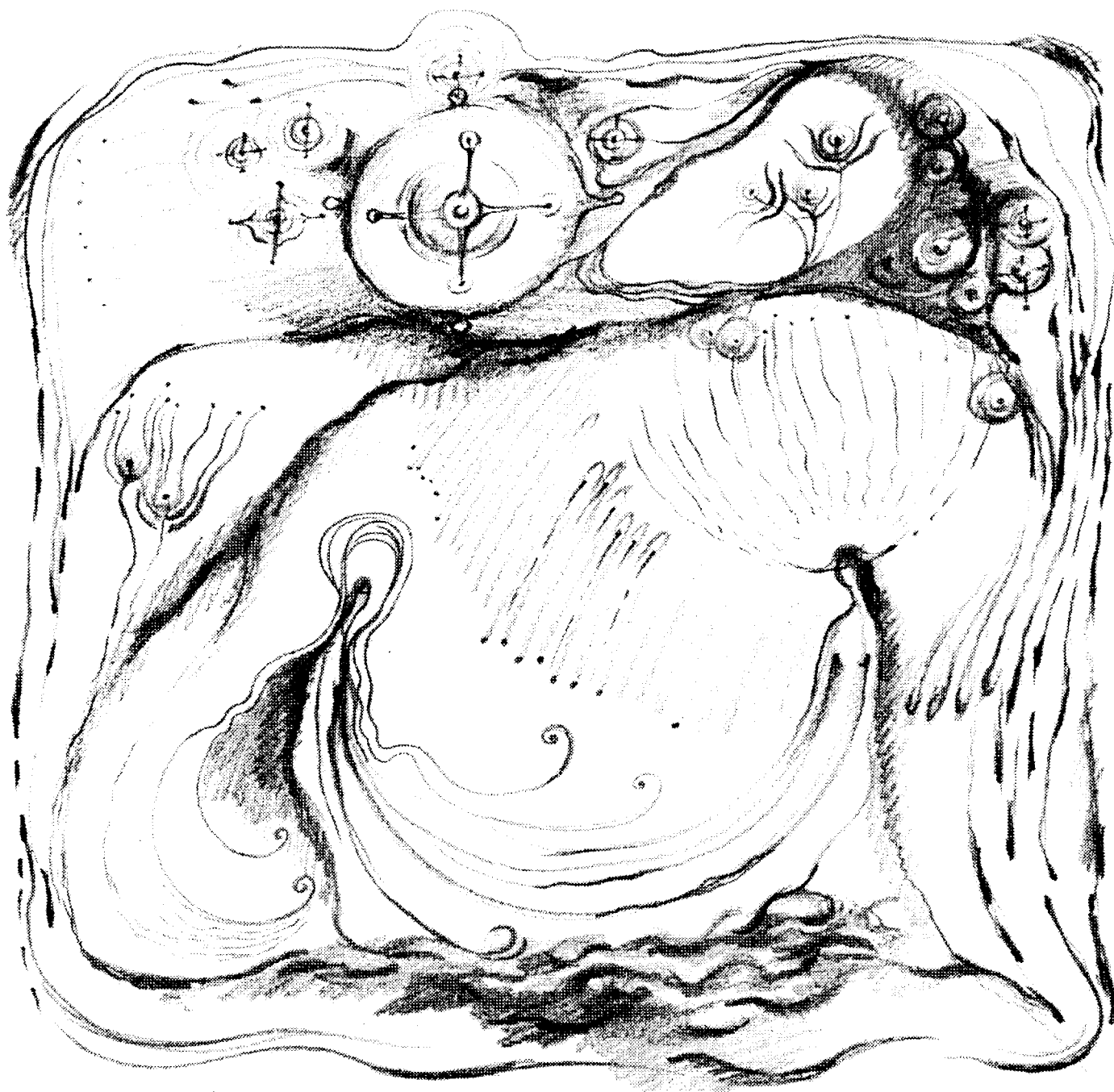

KRUH ŽIVOTA

číslo 7/8 leto/jeseň 2000 časopis pre slobodný život v súlade s prírodou cena 20 Sk

*V pazúroch Mc Wordu • Hľadanie súvislostí • Fakty o banánoch • Bezorebné pestovanie obilia
Urinoterapia • Potraviny z lesov a lúk • Prírodné farbivá • Alergie • Ruža • Echinacea
Findhorn • Čo nám hovoria stromy • Všetci sme prepojení • Živá filozofia • Posolstvo z večnosti
Téma čísla - Bývanie: Čaká nás mestká budúcnosť? • Kočovnícke obydlia Stromové obydlia
Dom z pneumatík • Ako šetriť energiou • Feng šuej • Sídliisko Cjartnerhof • Bývanie bez vykurovania*

Predplatné

Najistejší spôsob, ako vždy dostať Kruh života je predplatiť si ho. Vaše predplatné zároveň pomôže zabezpečiť bezproblémové vychádzanie ďalších čísiel. Od nového roka sa zvýšilo poštovné. Nevieťe tiež, či sa nám podarí udržať stále tú istú cenu (náklady idú hore a chceli by sme asi aj zvýšiť počet strán). Preto zavádzame predplatné formou čitateľského konta. To znamená, že nám pošlete sumu akú uznáte za vhodnú a my vám budeme posilať časopis, pokým to vyjde z poslaných peňazí. Výhodné by tiež bolo, ak by ste si objednali viac kusov (minimálne 5) na jednu adresu, vtedy by ste neplatili poštovné. Peniaze môžete posilať poštovou poukážkou typu C na adresu redakcie. Je možné si tiež objednať predchádzajúce číslo, ak ho ešte nemáte. Predplatné pre ČR vybavuje: **Zelená distribúcia, Rosta S., P.O.Box 22 544 01 Dvůr Králové n.L., ČR zelena.dis@sms.paegas.cz**

Distribúcia

Hľadáme ľudí ochotných distribuovať Kruh života vo svojom okolí, na rôznych akciách a podobne. Taktiež, pokiaľ viete o knižkupectve, čajovni, či inej predajni, kde by boli ochotní predávať KŽ, ozvite sa nám. Podrobnosti dohodneme individuálne.

Príspevky

Veľmi nás potešia vaše príspevky, názory, myšlienky, listy. Radi by sme tiež informovali o všetkých zaujímavých akciách a aktivitách, či už prebehli, alebo sa iba pripravujú. Píšte na našu adresu. Ak by ste chceli vidieť v budúcom čísle recenziu na vami vydávaný materiál, pošlite nám 1 kus na prečítanie. Na požiadanie vrátime.

Redakcia:

Matúš Ritomský
Ondro Végh

Adresa:

Kruh života,
Ušiakova 2
841 01 Bratislava

Grafika&WWW:

Ondro Végh

Titulná ilustrácia:

Gabriel Wagner

Internet:

<http://kruh.miesto.sk/kz>
kruhziv@hotmail.com

ANTICOPYRIGHT !!!

Každé kopírovanie, preberanie a šírenie je vítané!

Kde môžete kúpiť Kruh Života

Knihkupectvo **Art Fórum**, BA
Knihkupectvo **Ariadna**, Bratislava
Knihkupectvo **Gump**, Bratislava
Knihkupectvo **Lars**, Bratislava
Knihkupectvo **Čierny orol**, Trnava
Knihkupectvo **ArtFórum**, Bottova ul., Žilina
predajňa **Blackpitt Shop**, Žilina
Knihkupectvo **Christiania**, Poprad
Knihkupectvo **Mandala**, Prešov
Knihkupectvo **Radosť**, Bardejov
Knihkupectvo **Fortberia**, B. Bystica
Čajovňa **Impulz klub Alba**, Bratislava - Dúbravka
Antikvariát, Spišská Nová Ves

U nezávislých distribútorov:

Empty Kofola Bottles Distribution, Marek Marchin, Laborecká 7, 052 01 Spiš. N. Ves
Upstairs Distribution, R. Emanuel, Poste Restante 17, 917 01 Trnava
T.p.T. Infošop, P. Miškovič, J. Palárika 12, 927 00 Šaľa
N-Filosofia distro, Marek Svitok, L. Ondrejova 23/7, 971 01 Prievidza
H.M.F.S. distro, Dušan Ozoňák, Zborov Nad Bystricou 455, 023 03
Stano Šnelly, Tačevská 22, 085 01 Bardejov
Albert Kolumbus, Staré Dvory 72/D020 61 Led. Rovne
Patrik Ďurišin, Párikovská 92, 075 01 Trebišov
SOSNA, Pražská 2, 040 11 Košice
Kristína Lamačková, Víglašská 13, 851 06 Bratislava

Po vyše pol roku sme tu s novým číslom Kruhu života. Dôvodov, prečo sme sa na tak dlho odmlčali je viac. Z jari a začiatkom leta som končil školu, takže som sa zabával s takými vecami ako je diplomovka a štátnice. Matúš zase mal dosť roboty v rámci občianskeho združenia Ži a nechaj žiť. Cez leto sme tu boli doma málo a tak sme začali robiť na časopise až koncom augusta. Ale vzhľadom na to, že bolo aj dosť inej roboty, trvalo nám to dlhšie, než sme pôvodne predpokladali. Aby sme vám trochu vynahradiť meškanie, rozhodli sme sa urobiť dvojčíslo. Čiže rozsah, ako ste si asi už všimli je väčší a prirodzene je vyššia aj cena, ale domnievam sa, že na súčasťnú dobu je aj tak veľmi nízka.

Aby aj v budúcnosti mohol vychádzať Kruh života štvrťročne, alebo prípadne aj častejšie, potrebovali by

sme od vás pomoc. Na dvoch ľuďoch je toho príliš veľa, keďže sa okrem toho potrebujeme nejakým spôsobom živiť a máme aj iné aktivity. Privítali by sme vaše príspevky, aby v časopise nebolo toľko prebraných vecí. Ak by si chcel zobrať niekto na starosť zostavovanie niektorej rubriky (záhrada, D.I.Y., zdravie...), alebo by mal zaujímavý námet a nejaké materiály na tému čísla, bolo by fajn. Takisto by sme potrebovali pomôcť s grafikou. Jednak preto, že sa chystám na dlhšiu dobu ísť do zahraničia, ale aj pokiaľ tu ešte budem, dvaja ľudia by zalomenie časopisu zvládli podstatne rýchlejšie. No a samozrejme privítame nové možnosti distribúcie a šírenia časopisu. Takže ak máte záujem, zapojte sa do tvorby Kruhu života. Bude bohatší a bude aj vychádzať častejšie.

Ondro Végh

POULIČNÁ SLÁVNOSŤ

10. júna sa uskutočnila v Bratislave prvá Pouličná slávnosť, ktorej cieľom bolo vyjadriť protest proti automobilizmu a solidaritu S iniciatívou proti ekonomickej globalizácii - Praha 2000. Akcie sa zúčastnilo asi 1000 ľudí. Začala sa happeningom na Námestí Slobody v Bratislave s infostánkami, hudbou zo soundsystémov, pouličným divadlom a ďalšími aktivitami. Nasledoval neoficiálny pochod mestom pri ktorom bola úplne zablokovaná doprava v oboch smeroch po trase pochodu. Trasa viedla cez Hodžovo námestie, zochová ulicu, Vajanského nábrežie na frekventované Safárikovo námestie, ktoré si na niekoľko minút účastníci zvolili za miesto zábavy aj protestu. Potom pochod pokračoval k prístavu, kde sa konal koncert na podporu Pouličnej slávnosti. Akcia prebehla bez akéhokoľvek násillia, alebo konfliktov s políciou, ako tomu je zvykom pri podobných akciách v Čechách.

CYKLO DEMO

Zúčastnilo sa jej odhadom asi 150 cyklistov (v tlači sa uvádzalo dokonca 300), ktorí sa zišli 24. júna na Hodžovom námestí. Tu prebehlo symbolické zničenie papierového auta bicyklom, slávnosťné sprístupnenie bicyklového stojanu pred prezidentským palácom a prečítanie prihovorov. Fungovala tu tiež distribúcia materiálov zameraných na podporu cyklopravy a odpor proti automobilizmu, rozdávali sa nálepky na bicykle a podpisovala sa petícia. Nech ziju bicykli! adresovaná vláde a parlamentu SR. Asi po hodine strávenej na Hodžovom námestí sa cyklisti presunuli na bratislavské cesty, ktoré aspoň na chvíľu úplne zablokovali pre automobily. Trasa cyklopochoďu videla cez námestie SNP, Kamenné námestie na Safárikovo námestie, kde si zúčastnení pochodu na minútu posadali a ľahli na zem. Ďalej sa pokračovalo cez Starý most do Propelera na petržalskej strane Dunaja. Celá akcia prebehla veľmi dobre a potešujúci bol dobrý ohlas na ňu - u ľudí aj v médiách.

PETÍCIA O ZRUŠENÍ POVINNEJ ZVS

1. júla 2000 sa začala petičná akcia Za lacnú armádu, ktorej cieľom je zozbierať 350 000 podpisov potrebných na vyhlásenie referenda o základnej vojenskej službe. Hlavným cieľom organizátorov je začať diskusie o tomto probléme. Viac informácií získate na internetovej stránke www.vojna.sk

MEZIKULTÚRNY TÁBOR

9.-16. júla sa uskutočnil v rekreačnom zariadení chaty Sňacie v okrese Dolný Kubín detský tábor zameraný na medzikultúrne zbližovanie sa detí rôznych národností z celého územia Slovenska. Tábor pripravila Nadácia Občan a demokracia, zúčastnilo sa ho 36 detí slovenskej, maďarskej, rómskej, rusínskej a ukrajinskej národnosti. Súčasťou tábora bolo

praktizovanie ľudových remesiel (hrnčiarstvo, pletenie košíkov, zhotovovanie pištaliel) a vzájomné spoznávanie kultúr rôznych etník žijúcich na Slovensku.

POMOC BEZDOMOVCOM

Charitatívne sociálne centrum Bratislavskej katolíckej charity pripravuje projekt "Streetpapers" - pouličné noviny, ktorých predaj a príprava majú pomáhať zapojiť sa ľuďom v núdzi do života. V súčasnosti ponúka Charitatívno-sociálne centrum svojim klientom poradenstvo, šatstvo, potraviny, pracovné ponuky a pomoc pri vybavovaní preukazu totožnosti. Kontakt: BKCH, Heydukova 12, 811 08 Bratislava, tel/fax: 07/5292 0275

EKOTÁBOR ZA MATKU ZEM

13.-21. júla sa konal letný ekotábor Za Matku Zem v Slovenskom raji. Súčasťou boli tradičné prednášky, diskusie, akčné tréningy, spoločenské hry, spoznávanie prírody a ľudí, energetickej brigády. 21.-30. júla sa uskutočnil ekotábor pripravený Spoločnosťou priateľov Zeme v Ternej nad Bodvou. V programe bola pomoc krajine, práca v recyklačnom centre, výuka tradičných remesiel, prednášky spojené s diskusiou atď.

LETNÝ TÁBOR SOSNY

"Za tajomstvami posvätných miest" sa volal tábor, ktorý v dňoch 3.-11. augusta 2000 pripravilo občianske združenie Sosna. Súčasťou programu bolo budovanie náčného chodníku, učenie sa ľudovým remeslám, postavenie labyrintu a putovanie v ňom, precitovanie atmosféry starobylých miest, poznávanie prírody, liečenie krajiny, meditácie, debaty. Kontakt: Sosna, Pražská 2 040 01 Košice, tel. 095/6445124

"ZDRAVÉ POTRAVINY ZA ZDRAVÉ CENY"

Prvé tri roky bude mať na jeseň za sebou projekt "Zdravé potraviny za zdravé ceny", ktorého cieľom je podporiť priamy lokálny odbyt ovocia a zeleniny dopestovanej bez chémie. Projekt zastrešuje združenie Sosna, v uplynulých dvoch rokoch umožnil takmer 40 rodinám v Košiciach pravidelné nakupovanie zdravého ovocia a zeleniny od malých farmárov a gazdov. Spokojní zákazníci si tak mohli pochutnať na 8 tonách zeleniny, niekoľkých metrákoch ovocia, bylín a medu, dopestovaných bez chémie. Združenie Sosna má v pláne získanie ďalších spoľahlivých roľníkov a záhradkárov, ochotných učiť sa pestovať bez chémie a zaviesť pravidelný predaj produktov ekologického poľnohospodárstva na mestskom trhovisku v Košiciach. Viac informácií získate u združenia Sosna (adresa je uvedená vyššie). Na tejto adrese si možno tiež objednať literatúru z oblasti organického pestovania potravín.

Praha - 29.9.2000 (Juraj Rizman) Praha sa koncom septembra 2000 stala na niekoľko dní metropolou celého finančného sveta. Na svojom výročnom zasadnutí sa tu stretli predstavitelia Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu. Podľa údajov organizátorov sa v meste počas summitu pohybovalo takmer 19000 finančníkov a členov oficiálnych delegácií.

Hlavným miestom rokovaní sa stal Kongresový palác, ktorý pre toto jednorázové podujatie kompletne prebudovali a rozšírili. Podľa údajov vlády Českej republiky stála príprava a organizácia výročného zasadania MMF a SB niečo vyše 935 miliónov českých korún. Podľa nezávislých odhadov je však táto suma podhodnotená a reálne náklady sa vyšplhajú nad hranicu 1,5 miliardy Kč.

VÝROČNÉ ZASADANIE MMF A SB V PRAHE

**"Nech hodí kameňom ten,
kto je bez viny..."**

Okrem hlavného programu výročného zasadnutia oboch globálnych finančných inštitúcií sa v Prahe konalo množstvo oficiálnych sprievodných podujatí. Jedným z nich bolo rokovanie ministrov financií skupiny krajín G8 o ropnej kríze, ktorá postihla v septembri 2000 mnohé ekonomicky vyspelé krajiny.

Praha sa však stala nielen centrom zástancov globalizácie svetovej ekonomiky, ale aj centrom odporcov tohoto procesu. V meste sa už niekoľko dní vopred konali rôzne diskusie, fóra, semináre a pokojné nenásilné demonštrácie, ktoré mali za cieľ upozorniť svetovú verejnosť na riziká procesu globalizácie a na problémy, ktoré globalizácia spôsobuje. Hlavnou témou odporcov globalizácie sa stalo oddielenie ekonomicky najchudobnejších krajín sveta. Rozpravovali však aj sociálne témy, ekologická problematika, vykorisťovanie detí a žien, či postavenie pracujúcich v rozvojových krajinách.

Prvé neohlásené protesty sa v Prahe uskutočnili v pondelok 25. septembra. Islo o nenásilné akcie malých skupínke demonštrantov. Jednou z nich bolo aj vyvesenie transparentu na Nuselskom moste v bezprostrednej blízkosti Kongresového centra. Malá akcia troch norelozov upozorila pozornosť stoviek oficiálnych delegátov a médií z celého sveta.

Výstrohom protestov mal byť tzv. akčný den, pripravený na 26. septembra 2000. Na pokojnom sprievode centrom Prahy sa zúčastnilo vyše 10000 ľudí z celého sveta. Na Nuselskom moste sa demonštrantom smerujúcim ku Kongresovému centru postavili do cesty kordóny ťažko oplotených policajtov, obmedzené transportéry, vodné delá a služobné psy.

V týchto chvíľach sa od hlavnej časti oddelili dve veľké skupiny protestujúcich. Tie mali podľa plánov organizátorov zablokovať ďalšie hlavné prízadové cesty ku kongresovému centru. Jedna zo skupín pochodujúca k Vyšehradu narazila na policajný zátaras len 50 metrov od Kongresového centra. Do čela pochodu sa dostali skupiny radikálnych anarchistov a autonómov, ktoré na políciu zaútočili diaľbožnými kockami a zápalnými stmi.

Polícia rázne odpovedala. Obušky, slzný plyn, delobuchy a vodné delá. Radikáli ustúpili. Strety sa presunuli do ulíc v Nuselskom údolí, kde začali rásť barikády, horeli autá a kontajnery a takmer v každej uliči dochádzalo k potýčkam a stretom. Bojovne nalaďené skupiny boli zložené zväčša z radikálnych anarchistov a priamych stretov s políciou sa reálne účastnila maximálne desatina z celkového počtu 10000 účastníkov demonštrácie. Väčšina demonštrantov neporušila dohodnuté zásady nenásilia a pokračovala v protestoch nenásilnou formou pochodov a blokovania ulíc. Časť odporcov globalizácie radšej miesta stretov opustila. Bohužiaľ agresivita radikálov a sila s akou útočili na policajné jednotky skutočne prekvapila...

Na druhej strane Nuselského údolia sa skupina radikálov dostala až pod terasy hotelového komplexu Korynthia Towers. Tento hotel tvoril spolu s Kongresovým centrom hlavnú zónu výročného zasadnutia MMF a SB. Po krátkom strete zatlačili radikáli spískov kameňom políciu na ústup a zaútočili na spodné terasy Korynthie. V týchto miestach boli letiacimi kameňmi zranení dvaja oficiálni delegáti výročného zasadnutia (jeden Rus a jeden Japonec). Ustupujúci policajti na tomto mieste použili na svoju obranu kamene, ktoré po nich hádzali demonštranti, ale ani to nepomohlo. Bola povolána špeciálna zásahová jednotka, ktorá radikálov po krátkom, ale o to urputnejšom boji predsa len rozohnala.

Vzhľadom na nepretržitú situáciu v uliciach Prahy bol v týchto chvíľach vyhlásený v Kongresovom centre výnimočný stav. Rokovania síce pokračovali, účastníci a zamestnanci však mali zakázané vychádzať von. Organizátori začali vzhľadom na pokročilú večernú hodinu zvažovať evakuáciu Kongresového centra. Medzi 6 a 7 hodinou večer začali účastníkov summitu evakuovať špeciálne vyslaní mi súpravami metra.

Násilnosti radikálov sa vo večerných hodinách presunuli do cent-

ra Prahy. Hlavný stret sa uskutočnil na Václavskom námestí, kde anarchistí rozbili dve reštaurácie nadnárodného koncernu McDonald, jednu prevádzku firmy KFC, niekoľko výkladov ďalších nadnárodných spoločností, niekoľko bánk a bankomatov. Polícia bola opäť nútená rázne zasiahnuť. Nepokoje sa skončili až okolo jednej hodiny v noci, keď polícia zadržala poslednú skupinu asi 300 radikálov.

Väčšina násilníkov, ktorí neboli zadržaní ešte počas noci opustila Prahu. V stredu 27. septembra sa v meste uskutočnilo ešte niekoľko pochodov, nenásilných bloká a happening na Mierovom námestí - všetko už bez akéhokolvek násilia. Obyvatelia Prahy si vydýchli. Mohli sa začať rekonštrukčné práce.

Bilancia tzv. akčného dňa je smutná. Zranených bolo niekoľko stoviek ľudí. Ošetrovanie muselo vyžadovať vyše 850 ľudí, z toho mnohí zostávajú aj po niekoľkých dňoch hospitalizovaní. Materiálne škody dosahujú desiatok miliónov. Česká verejnosť vníma podľa prieskumov verejnej mienky odporcov globalizácie ako anarchistov a násilníkov. Nenásilným podujatiam, argumentom, odôvodneným kritickým postojom a vecnej problematike české médiá nevenovali ani desatinu mediálneho priestoru, ktorý zapl-

nili výtržnosti.

Všetko nasvedčuje tomu, že tak ako rýchlo pokračuje globalizácia, tak rýchlo sa zrejme dvíha vlna odporu. Ignorovanie kritikov a odmietanie reforiem a zásadných zmien zo strany týchto medzinárodných inštitúcií nahráva radikálom volajúcim po ráznom, a napríklad aj násilnom riešení. Kam sa pohneme na tejto netaľkej ceste ukáže budúcnosť. Najbližšie to uvidíme budúci rok vo Washington.

Foto: Igor Polakovíc

PRAHA A MÉDIA

Tak a dokazali sme to! Parí bankieri si Prahu veľa neuzili. Keďže pracovali tak usilovne, že všetko stihli prerokovať po prvých dňoch a zjazd bol predčasne ukončený. Toto ste sa mohli dočítať v novinách, toto ste mohli vidieť v spravách, či pocuť v rozhlas. Lenže všetci dobre vieme ako to bolo. Ľudia konečne zobrali moc do vlastných rúk. Keďže v dnešnom svete mnohonárodných korporácií už neexistuje nijaká ina možnosť ako vyjadriť svoj názor, ľudia musia do ulíc, a holými rukami si brániť 'demokraciu' či ako to nazývajú... Neexistuje už ani objektívne spravodajstvo, takže sa ani nemozne dozvedieť čo sa vlastne deje. Všetka tlač a média su vlastne gigantami, ktorých chapadla siahajú do najmocnejších vlád sveta. Na televíznej obrazovke sa dnes už objaví len to čo neohrozi stabilitu ich moci, ale nebudaj nedonutí ľudí rozmyslať a platená reklama, čo je už vlastne jedno a to isté. Praha bola týmto vynikajúcim príkladom. Jedine čo sa objavovalo na prvých stránkach novin počas S26 týždňa bolo len násilie, ktoré sa odohrávalo na uliciach. Koľko ľudí sa zúčastnilo na potýčkach s políciou? Menej než 5 percent a aj to bolo násilie provokované políciou. Ľudia krakajúci ruka v ruku, tancujúci s kvetmi vo vlasoch a proti nim tanky a obrnené transportery. Stabilita a reprezentatívnosť je táto 'demokracia'. Veru že každý má právo vyjadriť svoj názor... I keď sa v rokovacej sale prejednavali mnohé dôležité body, novinári uprene sledovali demonštrácie a hľadali čo najlepšie sa predávajúcu senzáciu... Takže o čom sa diskutovalo? Kto vie... Musíme začať využívať média vo svoj prospech. Dobré vieme kde su kviláčni novinári vždy nalepení... Keď sa niekde kona nejaký protest, hned sme obklopení kamerami a využijeme to... Vytrcť transparenty, plagáty, babky a dajte celému svetu vedieť o čo Vám ide... V lete som videl vynikajúci príklad týchto taktík, keď mala Demokratická strana snem v Los Angeles a cele podujatie bolo sprevádzané seriou protestov a demonštrácií. Samozrejme novinári čakali len na násilie. Keď reporter podával správu na CNN, po celý čas bol za ním jeden mladík držiace veľký plagát... PRAVE SLEDUJETE KLAMLIVÉ SPRÁVY CNN... Skvele! Preto vždy sa snažte dostať svoj názor medzi ľudí, na verejnosť, plagáty, letáky, nalepky, graffiti... všetko funguje... a samozrejme podporujte nezávislé médiá!

heco

Komentár: Osobne sa síce nedomnievam, že demonštranti boli v tom násilí len tak 'nevinne' a len reagovali na provokácie polície. Dost veľká časť asi presne vedela čo robí a do čoho ide. Co tým dosiahli, nech posúdi každý sám. Evidentné však je, že o dôvode prečo sa to udialo, sa nehovorilo skoro nikdy. Buď sa teda naučíme pracovať s médiami a napriek spôsobu ich fungovania pretlačíme aj naše informácie, alebo môžeme podobné protesty nabudúce zabaliť...

Ondro Věh

UTEČENCI

14.júna 2000 zverejnila celosvetová informačná sieť UNITED správu s názvom 'Počet mýtých narastal na 2000', v ktorej sa uvádza, že od roku 1993 zomrelo v Európe viac ako 2000 utečencov a prisťahovalcov následkom európskej prisťahovaleckej politiky, ktorá dostala názov 'Európska hradba'. Všetkých mýtých má na svedomí militarizácia hraníc, azylové zákony, reštriktívna politika, deportácie a xenofóbna politika. Viac informácií na www.united.non-profit.nl

ODPUSTENIE DLHOV

Až 65 tisíc e-mailov požadujúcich odpustenie dlhov krajinám tretieho sveta donútilo 17.júla taliansku vládu dočasne zablokovat svoju oficiálnu e-mailovú adresu. Akciu pripravila koalícia Jubileum 2000 aktívna v 65 krajinách sveta, ktorá sa usiluje o úplne odpustenie dlhov chudobným krajinám. V roku 1999 koalícia odovzdala počas summitu G7 lídrom najvplyvnejších krajín sveta 17 miliónov podpísaných zo 140 krajín sveta požadujúcich odpustenie dlhov. Aktivisti zoskupenia Jubileum 2000 označili toto ročné júnové stretnutie hláv štátov G8 v Japonsku za zradu. 'Zatiaľčo si lídri G8 užívali japonskú pohostinnosť v hodnote 750 miliónov dolárov, premámili historickú príležitosť odpustiť nesplátené dlhy najchudobnejších krajín.', povedala aktivistka Jubileum 2000, Ann Pettifor.

SVETOVÁ BANKA V TIBETE

Viac ako rok trvajúce protesty svetovej verejnosti proti projektu Svetovej Banky v Tibete pod názvom 'Projekt redukcie chudoby v západnej Číne' skončili úspechom občanov a krachom projektu. Projekt počítal s celkovým objemom pôžičiek v hodnote 311 miliónov dolárov na presídlenie 58 chudobných čínskych farmárov a na vybudovanie náročného závlahového systému a infraštruktúry v odľahlej púštnej krajine. Dalajláma, duchovný líder Tibeťanov žijúci v exile podporil protesty proti projektu a označil ho za 'zdroj problémov'. Zástupca Číny v Svetovej Banke napokon stiahol projekt z rokovania.

Súčasný svet opisujete ako epochu globálnych treníc medzi dvoma civilizačnými trendmi: džihád, teda negatívnou podobou tradície či tradicionalizmu, ktorý sa prejavuje fundamentalizmom, xenofóbiou, a McWorldom, teda postmodernou, s celým jej iracionálnym sklonom k modernizácii, globalizácii, univerzalizácii, konzumu, digitalizácii. Ktorý z týchto dvoch prúdov obsahuje viac hrozieb?

Nebezpečnejší je džihád, lebo je brutálny, reakčný, stavia na násilí, dokonca na terorizme. Ale z hľadiska dlhšej perspektívy je McWorld určite nebezpečnejší, pretože nepôsobí hrozivo, je výhodný, odvoláva sa na ideológiu slobody, na slobodu konzumu, "demokratický trh", na našu ľudskú prirodzenosť. Počúva sa to dobre, ale výsledkom je zamatová tyrania.

Politická totalita je dobre viditeľná. Ľudia vedia, že sú pod kontrolou, že sa im všeličo odopiera, všeličo prikazuje, ale môžu sa proti tomu postaviť. Zamatová, nežná tyrania je neviditeľná. Väčšinou jej podľahne nevedomky. Nebolí. Naopak, McWorld je schopný poskytnúť veľa rozkoší. (McWorld, ako Berberovo synonymum pre konzumnú McDonalдовskú kultúru možno do slovenčiny preložiť aj ako McSvet, ale v preklade budeme používať pôvodný, anglický termín, pozn.prekl.)

Nazývate vari našu spoločnú voľbu tyraniou?

O akej voľbe hovoríte? Veď my v podstate nijakú voľbu nemáme! Nedovidíme na podstatu toho, čo sa deje. Zamatová tyrania konzumnej totality je príznačná tým, že ak sa jej celkom poddáme, cítime sa slobodní. Nepociťujeme konzumný tlak, ktorý z nás robí nevoľníkov, nekladíme mu odpor. Preto tvrdím, že McWorld je nebezpečnejší, najmä pre východoeurópske spoločnosti, kde si ho väčšina ľudí spája so slobodou. "Sme slobodní, lebo máme McDonalda!", "Máme Colu aj Pepsi, máme voľbu, môžeme si vybrať." "Máme súkromnú televíziu, teda sme slobodní..."

Ale výber dnes máme naozaj neporovnateľne väčší ako pred niekoľkými rokmi...

Príľahko sa púšťate do vytvárania pre vás novej, monopolistickej, totálnej spoločnosti, pretože je oveľa menej monopolistická, menej totalitárna ako reálny socializmus. Preto si oveľa ťažšie ako my uvedomujete, že výber, sloboda voľby je vo vnútri slobodného sveta čoraz menšia.

Kvôli koncentrácii veľkého kapitálu?

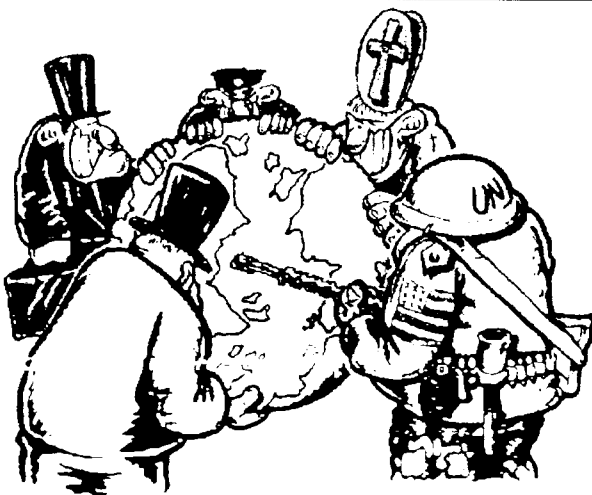
Koncentrácia kapitálu je pojmom z ekonomickej oblasti. Ale pre nás, obyvateľov súčasných demokracií, znamená koncentráciu moci. V roku 1945 v Amerike a Európe bolo tisíce vzá-

jomne si konkurujúcich novín a rozhlasových staníc. Dnes šesť korporácií kontroluje polovicu svetového trhu médií. Celkom určite sa budú ďalej spájať a budú ovládať čoraz väčšiu časť trhu informácií a myšlienok. Sloboda slova sa stane čoraz formálnejším privilegiom, čoraz ťažšie ju dokážeme využívať. V dnešnej Amerike sa toto privilegium uplatňuje oveľa ťažšie, ako pred dvadsiatimi rokmi.

"Blíži sa okamih, keď ľudia pochopia, že konzumná totalita trhu ich život ruine. Ľudia skôr či neskôr kult konzumu odvrhnú, tak ako odvrhli kult národa či kult mechanicky chápanej rovnosti", tvrdí americký politológ Benjamin R. Barber, jeden z poradcov prezidenta Clintona, v rozhovore pre Gazetu Wyborczu.

V pazúroch McWORLDU

Nemáte problémy, ak hlásate takéto názory?

Je to čoraz ťažšie. Čoraz ťažšie je vydať serióznú knihu. Nemáme politickú cenzúru, ombudzuje nás však cenzúra trhu. Knihy pre masového čitateľa, ktoré sa vydávajú v náklade 50 či 100 tisíc exemplárov, nemajú problémy. Ale intelektuálne knihy čoraz častejšie ostávajú v rukopise. Mój americký vydavateľ, firma Times Books, nedávno ukončila vydavateľskú činnosť. Vydávala knihy, ktoré sa predávali, ba prinášali aj zisky, ale nezabezpečovala sa megahitmi, ktoré sa vydávajú v stotisícových nákladoch. Voľakedy bol vydavateľ, ktorý dosiahol zisk 10 až 15 % spokojný. Dnešné vydavateľstvo, ktoré su pohlcované veľkými multimediálnymi skupinami, musia zarábať 30, 50 alebo aj 100 percent. Ak nie, skôr či neskôr ich zavrú.

Môžeme sa teda slobodne zhovárať, nesleduje nás tajná polícia, môžeme vydávať knihy, lebo zatiaľ sa celkom dobre predávajú, nijaký cenzor ma neobmedzuje, ale priestor pre spoločenskú debatu sa znižuje. Čo z toho, že v knižniciach sa každý týždeň objavujú stovky nových titulov? Je čoraz ťažšie nájsť v tej lavíne nových kníh

takú, ktorá slúži dôležitejším veciam ako ľahkej, masovej kratochvíli. Čo z toho, že ešte vždy máme desiatky novín, keď skoro všetky opisujú tie isté jednodenné senzácie? Čo z toho, že v káblovej televízii máme desiatky staníc, keď skoro na všetkých kanáloch bežia tie isté hollywoodske seriály alebo programy typu talk-show, na nerozoznanie podobné, ktoré slúžia iba zabíjaniu času?

Na trhu je to, čo ľudia hľadajú...

Nie, na trhu je to, čo sa najľahšie predáva, na čom možno najľahšie zarobiť. Nejde však o to, čo sa na trhu objavuje, ale o to čo na trhu chýba a aký to má na nás vplyv. Zaujímam ma, ako sa v dobe vzťahujúceho sa džihádu a mocnejšieho McWorldu, mení náš život. Pretože paradoxne, hoci pracujeme oveľa produktívnejšie ako pred pol storočím a vytvárame neporovnateľne viac produktov pre

každú potrebu, ba vytvárame aj nové potreby, napriek tomu, že žijeme vo väčších bytoch a domoch, žije sa nám v mnohých ohľadoch oveľa horšie.

V mestečku, kde bývam, sú pekné nové domy, aj môj dom je pekný, máme široké ulice, stoja okolo nich zachovalé staré stromy, ale keď po večer alebo v nedeľu vyjdeme do ulíc, len tak poprechádzaj sa, alebo i sadnúť na kávu, zistíme, že žijeme na pusti. V dvestotísícovom meste nemáme jediný park, nemáme divadlo, nemáme stred mesta ani trhovisko. Máme však dvanásť veľkých supermarketov dômyselne rozmiestnených na perifériách. V takýchto satelitných mestách žije dnes 60 percent Američanov.

Lenže na to, aby bol človek občanom, členom spoločnosti na to, aby mal kde vysloviť svoje názory, fascinácie, nádeje, obavy, treba založiť kluby, kaviarničky, parky. Voľakedy ich bolo v každom meste plno. V týchto tradičných priestoroch a verejných ustanovizniach občania dozrievali. Pretože to, čo nás formuje najviac, je priestor, v ktorom žijeme.

Nie je to skôr tak, že ľudia formujú priestor, v ktorom žijú? Možno si našli iné formy sebayjadrovania.

Do značnej miery sa tak už stalo. Touto formou sebayjadrovania je nakupovanie, konzum. Konzum ako prejav našej existencie. Jediným verejným priestranstvom, kde sa ľudia stretávajú, sú vo väčšine miest supermarkety. V takomto nákupnom stredisku však nenájdete normálnu reštauráciu, sú to skôr akési rýchlo bufety, ostrovčeky z plastových stolíkov a stoličiek uprostred haly, aby nikomu ani len nenapadlo uvelebiť sa tam a debatovať. Supermarkety sú predsa svätyňami náboženstva konzumentov. Človek si kúpi fast food, priemyselne vyrobený a prihratý chod z chudobného menu, občasne na taniery na jedno použitie, jedlo čo najrýchlejšie zhltnie a ide ďalej naku-

povať. Taká reštaurácia je skôr pumpou na pali-
vá pre kupujúce stroje, ktoré poháňa pizza,
hot-dog či hamburger. Natankuješ a poberieš
sa do ďalšieho obchodu. Zbytočnými rečami
nemôžeš strácať čas.

Ale aj tieto priestory sú už ohrozené. Pretože
dnes už kvôli nákupom nemusíte vychádzať z
domu. Stačí, keď stisnete príslušný gombík na
ovládači televízora a už sa ocitnete v tele-
obchode. Alebo vstúpite do internetu, v ktorom
tiež môžete nakúpiť skoro všetko.

Pytam sa: čím sa odlišuje náboženstvo kupo-
vania či náboženstvo nanúteného konzumu od
ideológie totalitného štátu?

Tým, že takých, ktorí sa mu neoddávajú, nepo-
slávajú do táborov.

Lenže sú izolovaní!

Neizoluje ich však štátna moc.

To nie: izoluje ich však solidárne spoločen-
stvo vyznavačov konzumu. Ak nemáš moderný
odev, nový televízor alebo auto, primerané
tvojmu povolaniu, izolujú ťa ako podozrivého
čudáka.

**Znamená to, že vy, dnes vari najznámejší
intelektuál americkej ľavice, stojíte na strane
džihádu, tradicionalizmu, odporu proti
globalizácii, konzumnej spoločnosti a
masovej kultúry?**

Do istej miery... Ak džihád kritizuje McWorld,
často s ním súhlasím. Sympatizujem s iránsky-
mi mullami, ktoré si neželajú, aby iránska mlá-
dež vyrastala pod vplyvom seriálov. Dynastie
Mestečko Twin Peaks a siedovala krimi v pria-
mom prenose, tak ako tomu bolo v prípade
Simpsonovej aféry. Sympatizujem však aj s
americkými kresťanskými fundamentalistami,
ktorí nechcú, aby ich deti vyrastali vo svete, v
ktorom panuje násilie, sex a konzum. Nechcem
však ani vajatať medzi hrozným džihádom a
McWorldom, ktorý nás paralizuje, umŕtvuje, a
medzi katolicizmom zo 14. storočia, keď sa
upalovali bosorky a supermarketom z 20. storo-
čia, kde je tvoja hodnota priamo úmerná tomu,
koľko a čo konzumuješ. Ja radšej hľadám tretiu
cestu - mimo týchto deštruktívnych trendov.

**Medzi tradicionalizmom džihádu a konzu-
mizmom McWorldu? Ako možno kráčať
uprostred, keď oba tieto trendy sú navzá-
jom organicky zrastené? Keby nebolo
McWorldu, nebolo by ani džihádu.**

Súhlasím. Fundamentalizmus je odpoveďou
na inváziu konzumného materializmu McWorl-
du. Ale bez McWorldu by džihád nenarástli
také krídla. V stredoveku, kým sa nejaká dôle-
žitá udalosť dostala z Talianska do Varšavy,
uplynuli týždne, ak nie mesiace. Dnes, keď
zabijú starostu africkej dediny, o niekoľko
hodín sa o tom dozvedia milióny ľudí na celom
svete. McWorld umožňuje existenciu veľkého
terorizmu, ktorý je najstrašnejšou zbraňou
súčasného džihádu.

Na druhej strane - z čoho by žili média
McWorldu, keby nebolo fundamentalistov? Kto
by kupoval zbrane, koho by sledovali tajné
služby veľkých mocností? Tieto dve veľké for-
mácie sa navzájom splietli v smrteľnom tanci.
Nechcem tancovať s nimi.

Vidíte východisko?

Vidím - občiansku spoločnosť, kde každý
môže byť iným. Modlí sa ako chce, zabáva sa
ako chce, tvorí ako chce, pracuje tam, kde mu
to najviac vyhovuje, má rodinu, akú chce mať,
oddychuje tak, ako sa mu to páči. V občianskej
spoločnosti nikoho neoceňujú podľa toho, do
akej miery sa stotožňuje s uzavretou doktrínou,
či už podľa viery džihádu, alebo McWorldu.

**Počúva sa to dobre, ale vo svete, v kto-
rom jedna strana chce okoliu za každú cenu**

**vnútriť svoju tradičnú identitu (náboženskú
či národnú), zatiaľ čo druhá strana buduje
svoju totožnosť vecami a produktmi, ktorými
sa obklopuje, nie je váš subtilný postoj
reálnou ponukou. Nájdete nasledovníkov,
ktorý sa odhodlajú nasledovať vás?**

Keď sa prechádzam po Central Parku v New
Yorku, vidím ich veľa.

Máte na mysli bezdomovcov?

Mnohí z nich sa už rozhodli, vzdali sa spo-
ločnosti, ktorá im nevyhovuje. Ja však hovorím
o obyčajných ľuďoch, ktorí hrajú na gitare,
čítajú knihy, maľujú obrazy, bozkávajú sa,
modlia, prechádzajú sa nad riekou. Títo ľudia
dokážu uspokojovať normálne ľudské potreby -
potrebu tvorenia, vzájomnosti, metafyziky.

Môj optimizmus vyplýva z presvedčenia, že
ani McWorld, ani džihád ich potreby neuspoko-
jú. Ponúkajú im nanajvýš akési náhražky.
Namiesto pospolitosti - vedomie, že nosia
topánky ako Michael Jordan alebo zistenie, že
nenávidia toho istého cudzinca ako sused či
vyznavač tej istej viery. Namiesto lásky - erotick-
ké filmy. Namiesto metafyziky - politické nábo-
ženstvo alebo drmolenie mantier. Namiesto
tvorivosti - obháňanie najnovšej módy. Nami-
esto podieľania sa na kultúre - konzum mega-
hitov. Preto verím, že nemusím vymýšľať tretiu
cestu. Postačí, ak dáme ľuďom priestor, v kto-
rom budú môcť uspokojovať svoje prirodzené
potreby. Takýchto priestorov je ešte veľa. Ibaže
len podaktorí vedia, ako ich využiť.

**Čo však s tými, čo namiesto písania a
vystavovania obrazov sedia radšej pred
televízormi?**

Treba ich podnecovať, treba im dať priestor,
ukázať, ako sa veci robia. Okolo nás už žijú
milióny obetí expanzie McWorldu. Ani im len
nenapadne, že by mohli robiť niečo osozejšie,
ako zarábať peniaze a konzumovať. Treba im
pomôcť, aby pre seba objavili celé bohatstvo
života.

**Súhlasím, sloboda si vynúti harmóniu
medzi hodnotami. Lenže doteraz prívrcenci
totalitných riešení uprednostňovali pred slo-
boudou a inými ideálnymi hodnotami radšej
prízrak absolútnej rovnosti či kult národnej
jednoty. Slobodu neraz dobrovoľne vymenili
za pocit väčšej bezpečnosti, pretože sa zvy-
čajne krátko po nadobudnutí slobody obja-
vila na horizonte vojna, nepokoje alebo pri-
najmenšom bieda. Teraz si však vyberáme
medzi slobodou a v podstate neškodnou
záľubou uspokojovania potrieb.**

Uspokojovanie potrieb bolo hnacou silou sta-
rého kapitalizmu, ktorý produkoval veci, aby
uspokojoval potreby. Dnešný kapitalizmus
vytvára potreby, aby mohol s menším rizikom
produkovať a predávať veci. Dnes sa milióny
ľudí venujú výhradne vytváraniu potrieb - kom-
paktne disky, bezdrôtový telefón, digitálna tele-
vízia. Najneskôr o dva-tri roky budete musieť
tento kazetový diktafón vyhodiť do koša na
smeti a kúpiť si digitálny magnetofón, potom sa
zbavíte televízora, aby ste si kúpili číslcový,
digitálny televízor. Vydávajú obrovské miliardy
dolárov iba na to, aby nám nahovorili, že ide o
ohromný pokrok, že vďaka digitálnej televízii
budú mať vaše deti krajšie detstvo, že bezdr-
ôtový, najlepšie satelitný telefón, upevní vaše
rodinné vzťahy. Časom si však čoraz viac ľudí
bude kľásť otázku, či sú naozaj šťastnejší. Vari
samotný fakt, že namiesto 30 televíznych kaná-
lov budete môcť chytiť 300, ti dá aj väčší pocit
šťastia? Stane sa tvoj život naozaj bohatší?
Čoraz viac ľudí si uvedomuje, že príjemnejšie
ako uspokojovanie nových a nových potrieb je
posedieť si so známymi pri pive, ísť s deťmi na
prechádzku, porozprávať im rozprávku, podis-
kutovať si o írskych legendách, alebo napísať
hru a nacvičiť ju so skupinou starých priateľov.

Skôr alebo neskôr si väčšina ľudí položí otáz-
ku, čo potrebujú viac - kontakt s čoraz rafino-
vanejšie vnucovanými, neraz celkom zbytočnými
vecami, alebo s inými ľuďmi. Som si istý, že
občianska spoločnosť dokáže uspokojiť všetky
prirodzené ľudské potreby. Preto som presved-
čený, že napokon prehrá džihád i McWorld.

**Nezdá sa vám, že konflikt medzi džihá-
dom a McWorldom nerozdeľuje iba veľké
spoločenské skupiny, kultúrne formácie,
odlišné civilizácie, ale delí dušu každého z
nás?**

Súhlasím: Vojna medzi džihádom a McWorl-
dom zúri v každom človeku. Každý chce mať
pocit, že niekam patrí, chce sa opierať o skupi-
nu, o tradíciu, o jasné zrozumiteľné pravidlá
hry, ale v každom z nás je aj vlastný pud,
túžba po zmene a zábave. Tieto skupiny hod-
nôt sú síce v konflikte, ale zároveň sa aj vzá-

jomne podopierajú, pretože všetky nás robia na čomsi závislými, všetky nás k čomusi nútia. Nútia nás k sebaobmedzovaniu, robia nás závislými na doktrínalnej jednote, nútia nás nakupovať veci, ktoré nás robia ešte závislejšími. Odmenou je nám pocit bezpečnosti. V tomto zmysle nám tak džihád, ako aj McWorld berú slobodu.

My sami im ju odovzdávame.

Radi sa zbavujeme slobody, lebo sloboda vždy prináša aj rôzne nebezpečenstvá, vedomie ohrozenia, nevyhnutnosť vystavovať sa riziku. Človek však túži po slobode i po bezpečí. A keď sa konečne rozhodne žiť slobodnejšie, bolestne pociťuje farchu zodpovednosti za vlastnú bezpečnosť. Ľudia naozaj slobodní, nezávislí, ľudia, čo sami riadia svoj život, musia nájsť v sebe silu k vzdoru, musia byť vzdelaní, musia vedieť, čo od života chcú. Neslobodných sloboda denervuje, frustruje. Slobodný človek, ktorý v každom z nás sedí, musí poraziť človeka chamtivého, závislého, ktorého nosíme v sebe všetci ako dedičstvo.

McWorld tomuto konfliktu dokonale rozumie. Keď sa večer vraciam ustáť domov, môžem stráviť čas s rodinou, môžem si prečítať knihu, ktorá ma čímsi obohatiť, môžem sa však aj ponoriť do McBraku. McWorld ma chlácholi: "Sadni si a uvoľni sa. Načo sa trápiš? My ti pomôžeme."

McWorld podporuje iba jednu časť našich vnútorných dispozícií. Vždy tú horšiu: slabosť, závislosť, lenivosť, nezrelosť, hlúposť. Sloboda, nezávislosť a tvorivosť však primeranú podporu nemá. Zavše nám pomôžu rodičia, rozhladení učitelia, terapeuti, niektorí štátnici alebo múdri kňazi. Je to predsa náboženstvo, ktoré nám ukladá povinnosť využívať našu ľudskú slobodu, slobodu voľby, ktorou nás obdaroval Boh. Ale McWorld opakuje ako verbička: "Urob si pohodlie a spokojne si zdiemni. Nemysli. Netráp sa." A zakaždým nám podsunie akési ospravedlnenie, poradí nám ako sa zbaviť svojich záväzkov a povinností. Ak je pravda, že každý z nás má svojho anjela i svojho diabla, potom McWorld je vždy na strane diabla.

Teraz ste prehovorili ako nejaký ajatoláh. Opäť ste sa ocitli na strane džihádu.

Stojím na strane ľudstva. Z tohoto aspektu nevidím rozdiel medzi ponukami džihádu a návrhmi McWorldu. Džihád opakuje, že sloboda je nebezpečná, že nás rozloží a zahubí.

"Buď mohamedánom. Buď Američanom. Buď katolíkom. Potom ťa nebude nič znepokojovať. Nebudeš mať dilemu, pre čo sa rozhodnúť. Zbavíš sa bremena zodpovednosti. Rob iba to, čo ti prikazujú zvyky, obyčaje, rob to, čo robia iní." Džihád i McWorld v nás ničia nezávislosť, hľadanie, zabíjajú v nás cit pre krásnu

rôznorodosť sveta, chuť objavovať nové veci, chuť zdokonaľovať sa. Robia to tak prefikane, že väčšina z nás nikdy nedospeje. Meníme sa na infantilné, detinské bytosti, ktoré sa po celý život hrajú iba tie hry, ktoré im predpisali iní.

Prečo ste prijali ponuku stať sa poradcom prezidenta Clintona?

Aby som mu neformálne radil.

A čo mu radíte?

Radím mu, aby podporoval tretiu cestu. Clinton chápe, že ani silný štát, ani silné hospodárstvo nemôžu uspokojiť všetky ľudské potreby. Prezidentovi netreba radíť, čo má robiť, to on vie: ide skôr o to, aby moc mala odvahu to uskutočniť.

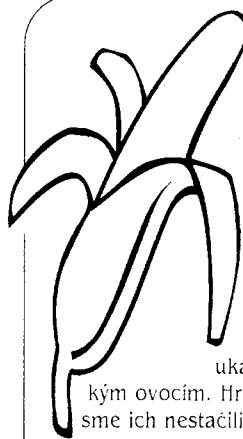
Je všeobecne známe, že ak chceme obmedziť politickú moc, musíme obmedziť aj moc veľkého byznisu. Ak si prajeme, aby občianska spoločnosť ožila, štát jej musí vytvoriť priestor a dbať, aby sa tohoto priestoru nezmocnil agresívny trh. Ak sa nám to nepodari, vytvoríme ruský variant. V Rusku totalitnú diktatúru komunistického štátu nahradila rovnako brutálna diktatúra hospodárskych mafii. Rozdiel je iba v tom, že nepoddajných občanov, ktorí chcú byť slobodní, neposielali do gulagov, ale zabíjajú ich rovno na ulici alebo v ich vlastnom príbytku.

Obmädzenie moci štátu nie je cieľom, ale prostriedkom, ktorý má posilniť decentralizáciu, slobodu, zväčšenie podielu spoločnosti na moci. Problémom je, ako posmeliť vládnucich, aby sa k tomu odhodlali. Dnešná vláda, keď chce rozhodnúť v nejakej dôležitej veci, hľadá spoločenskú podporu. Clinton mi hovorí, čo všetko by chcel urobiť, ale jeho voľici také rozhodnutie nepodporia. Dráma je v tom, že vláda je zriedka lepšia ako tí, čo ju zvolili. A našu vládu voľi spoločnosť, ktorého driviv väčšinu ovplyvňuje nezrelosť džihádu a infantilita, detinstvo McWorldu.

Existuje vôbec východisko?

Pravdaže existuje. Ale nie v politike, nie v ekonómii a už vôbec nie v práve. Musíme sa veľmi pozorne prizrieť našej kultúre, našej mentalite, našej skále hodnôt. Musíme sa zbaviť bludu, že život je iba cmúľanie cukríkov, že môžeme žiť bezstarostne. Musíme sa odhodlať na veľkú revíziu. Atmosféra pre takúto revíziu je čoraz priaznivejšia. Necítite?

Benjamin R. Barber (1939) je profesorom politológie na Rutgers Univerzity v štáte New Jersey, USA, je autorom viacerých politologických kníh (napríklad Džihád kontra McWorld), muzikálov (na Broadwayi momentálne uvádzajú jeho Fightsongs). Píše i romány a televízne scenáre, v poslednom čase bol najznámejší jeho film Voľba o demokraciu.

Banánové súvislosti

Človeku sa niekedy prihodí rôzne náhody, ktoré však spolu podozrivo súvisia. Tak som sa jedného dňa ocitol u priateľov na lazoch v Drienove práve v období, kedy sa obrovská štedrosť prírody ukázala na stromoch obsypaných sladkým ovocím. Hrušiek, sliviek a jablák bolo toľko, že sme ich nestačili zbierať, jesť a sušiť. Náhodou som sa tu stretol s priateľom Ľacom, ktorý okrem iného spomenul, že bratislavská skupina Jedlo, namiesto zbraní, dostala od jedného veľkoskladu viac ako tonu banánov určených na vyhodenie. Samozrejme, nebolo možné zobrať ich všetky, iba to, čo sa pomestilo do jedného osobného auta. Táto malá časť bohato nasýtila bezdomovcov, zvyšok z obrovského množstva banánov skončil v odpade. Táto informácia vo mne najprv nevyvolala neobvyklý pocit, pretože zo svojich skúseností s prácou v Jedle namiesto zbraní viem, koľko potravín a dobrého jedla sa vyhadzuje v dnešnej ére bezhraničného plytvania.

V ten istý deň som potom náhodou vzal do rúk knihu Ľudia v pralese od Alberta Schweitzera, v ktorej autor popisuje svoje zážitky z pobytov v Afrike. V knihe som narazil na citát, kde autor na okraj rozprávania opisuje pestovanie banánov v pralese. Tu je ten citát:

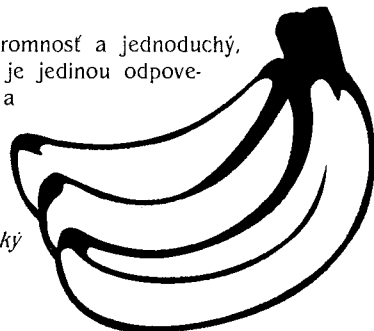
"Kto raz videl čiernych dedinčanov, ako stínajú kus pralesa, aby založili novú plantáž, ten vie, že sú schopní pracovať horľivo a s vypätím všetkých síl celú týždeň. K tejto, zo všetkých prác najťažšej, je každá dedina prinútená každý tretí rok. Vysoké kriky, na ktorých rastú banány, vyberú živiny z pôdy neobvyčajne rýchlo. Preto sa musí každé tri roky zakladať nová plantáž, pohnojená polom vyťatého a spaľeného lesa."

Hneď som si spomenul na tonu vyhodenej banánov v Bratislave, pozrel okolo seba na hojnosť sladučkého a zdravého ovocia, ktoré opadávalo zo stromov, čakalo na zjedenie vo veľkých misách a sušilo sa ako zásoba na zimu, spomenul som si na hrozivé následky kľčovania pralesov a znovu, v jednom jasnom okamihu som pochopil, tak ako už veľakrát pred tým, zvrátenosť súčasného globálneho techno-industriálneho systému.

Späť k prírode, späť k miestnym zdrojom, k ovociu, pre ktoré netreba kľčovať pralesy, lietať na lietadlách okolo celej planéty, budovať diaľnice a riadiť kamióny, spaľovať ropu, používať chemické konzervačné látky...

Dobrovoľná skromnosť a jednoduchý, prirodzený život je jedinou odpoveďou na absurdnú a tragickú situáciu, v ktorej sa dnešné ľudstvo nachádza.

Matúš Ritomský

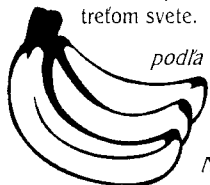

Zopár faktov o banánoch:

Banány sú najpredávanejším a najpopulárnejším ovocím na svete, ročný obrat pri ich predaji prekračuje 8 biliónov dolárov. Spolu s obilím, cukrom, kávou a kakao patria k najdôležitejším artiklom medzinárodného obchodu s potravinami. Európska únia patrí k najväčším importérom banánov, na jej území je skonzumovaných skoro 40 % všetkých banánov v celosvetovom obchode. Priemerný Nemec skonzumuje ročne okolo 25 kilogramov tohoto ovocia, švéd 16,5 kg, obyvateľ Severnej Ameriky asi 13 kilogramov, čo je dvakrát viac ako konzum jablka.

V Európe sa vypestuje menej ako 20 % z množstva banánov, ktoré sa tu skonzumuje. 60 % sa dováža z Latinskej Ameriky, zvyšok z Afriky a Karibiku, zväčša z bývalých európskych kolónií. Obchod s banánmi je v rukách niekoľkých nadnárodných spoločností. Najväčšou je americká Chiquita, ktorá obchoduje asi s tretinou všetkých banánov na svetovom trhu. Hneď za ňou je spoločnosť Dole, ktorá spolu s Chiquitou udávajú celosvetové ceny banánov. Tretou najväčšou spoločnosťou je nadnárodná firma Del Monte. Nadnárodné spoločnosti vo veľkej miere využívajú export z krajín Latinskej Ameriky a Afriky, kde priamo ovplyvňujú 60 % produkcie. Plantáže nadnárodných spoločností v Latinskej Amerike presahujú rozlohu 5000 hektárov a náklady na produkciu sú tu veľmi nízke - vďaka nízkym mzdám, obmedzeným právom pracovníkov a biednym pracovným podmienkam. Pre Chiquitu pracuje asi 45 000 zamestnancov, z toho však iba 7 000 pracuje v krajine, kde má firma sídlo - v Spojených štátoch. Väčšinu tvorí lacná pracovná sila v trefom svete.

podľa reportu
Go in g
Bananas,
Ecologist,
No.3/97

V devedesiatych rokoch 20. storočia množstvo konvenčných vedcov uznalo, že globálne otepľovanie je realitou. Organizácia spojených národov (OSN) uviedla, že pre zabezpečenie stability klímy je v celosvetovom meradle potrebná minimálna redukcia emisií CO₂ o 60 %. Ak rozdělíme zvyšných 40 % zo súčasnej produkcie emisií CO₂ medzi ľudí žijúcich na Zemi, dostaneme číslo, ktoré indikuje koľko CO₂ môže ročne vyprodukovať každý z nás. Na vyjadrenie tejto hodnoty sa zaviedla jednotka nazvaná Daub, pričom hranica trvalej udržateľnosti sa pohybuje medzi 5 až 10 daub-mi na osobu. Priemerné emisie na osobu v USA majú v súčasnosti hodnotu 97 daub-ov, vo Veľkej Británii 47, zatiaľ čo väčšina ľudí na svete produkuje emisie pod hranicou 10 daub-ov.

Možnosť určiť pre každého človeka limit spotreby fosílnych palív a produkcie CO₂ ma fascinovala. Po prvýkrát som videl dôveryhodný a nespochybniteľný ukazovateľ toho, kde leží prah trvalej udržateľnosti. Aký vhodnejší a reprezentatívnejší indikátor dopadu na životné prostredie možno nájsť, než spotrebu fosílnych palív?

Rozhodol som sa, že tieto fakty sú niečo, čo by mali ľudia vedieť. Asi pred dvoma rokmi som vydal prvú verziu letáku objasňujúceho problém spotreby CO₂ a limitu únosného pre jednu osobu. Leták čerpal zo štúdií inštitútu OSN - IPCC (Inter-governmental Panel on Climate Change) a Global Commons Institute, ktoré presne určili limit osobnej spotreby na každého obyvateľa planéty. V letáku sa každý človek mohol dozvedieť, ako prispievajú bežné činnosti (napr. používanie prístrojov, doprava atď.) k produkcii CO₂ a porovnať svoje množstvo emisií CO₂ s limitom trvalej udržateľnosti.

Popri tom, ako som šíril tieto letáky, snažil som sa usilovne znížiť moje vlastné emisie tak, aby sa vtesnali pod hranicu udržateľnosti vypočítanú vyššie spomenutými inštitúciami. Nachádzal som sa však vo veľmi zvláštnej pozícii. Priatelia environmentalisti okolo mňa ma od môjho úsilia odhovárali a ja som sa medzi nimi začal cítiť trochu nepríjemne. Začali mi vadíť autá, ktoré vlastnili protiautomobiloví kampanieri, rovnako ako medzinárodné letecké cesty priateľov, ktorí chceli zastaviť globálne otepľovanie.

Ekologické hnutie má samozrejme odpoveď aj na tieto otázky:

"Konzument nenesie vinu za svoje konzumovanie, pretože konzumentov je mnoho a keď sa vina rozdelí medzi všetkých, jednotlivec nemôže za nič. Vhodnejšie je hľadať vinu medzi ľuďmi, ktorých nie je tak veľa, a preto medzi nimi pripadá na každého väčší podiel viny. Priemyselníci, manažéri, dodávatelia a obchodníci, sú tí, na ktorých možno zvaliť vinu za stav životného prostredia. A vláda je tiež vinná, pretože nebráni ľuďom, aby konzumovali, priemyselníkom, aby vyrábali a obchodníkmi, aby predávali."

A tak ekológovia pokojne konzumujú ďalej, a popri tom kritizujú vládu, priemysel a obchod. Pravdepodobne veria, že ich slová budú mať väčší vplyv, ako ich činy, ktoré sú v rozpore s tým, čo hovoria. Namiesto toho, aby ako konzumenti znížili svoju deštruktívnu spotrebu, rad-

šej hľadajú niekoho, kto by ich k zníženiu spotreby donútil. Je to cesta k riešeniu vedená akousi okľukou, ale to samo o sebe nemusí byť zlé. Ostatne, veľa kultúr rieši veci podobným spôsobom - akýmsi 'okružným riešením.' Otázkou však je, či tom môže v tomto prípade fungovať. Hovorím nie, a tu je vysvetlenie prečo:

Po prvé, v kolotoči produkcie a spotreby, je spotrebiteľ

súčasťou, ktorú nemožno vynechať. Ak jednotlivci spotrebiteľia pre-

stanú spotrebiteľmi, nikto s tým nič nemôže urobiť. Priemysel sa môže snažiť presvedčiť iných ľudí, aby svoju spotrebu zvýšili a vyrovnali tak vzniknuté straty, ale o to sa vlastne snaží, tak či onak. Inak je to v prípade ostatných súčastok súkolia 'deštrukcie, produkcie a spotreby' - skúste napríklad odstrániť jedného deštruktívneho výrobcu a objaví sa dvaja noví. Inými slovami - určujúcim faktorom je spotreba, nie produkcia. Aj keby celá vláda cez noc vymrela v dôsledku neznámej choroby, ak nenastane zmena v populárnej ideológii, ľudia si čoskoro zvolia takmer rovnakú vládu.

Za druhé, politici, reklamný priemysel a biznismani nie sú hlúpi. Vedia to, čo

Enviromentalisti potrebujú obetných baránkov - vládu, priemysel a nadnárodné korporácie

Aktivisti za práva zvierat nejedia mäso (aspoň tí, ktorých poznám), prečo teda environmentalisti nevidia nič zlé na jazdení autom alebo letaní okolo sveta na dovolenku? Ak chcú, aby bol svet zachránený, prečo pokračujú v jeho ničení?

som ja naivne prehliadal pred tým, ako som začal šíriť letáky o limitoch trvalej udržateľnosti - chápu pokrytectvo vo vyhláseniach ekológov. Vedia, že v skutočnosti skoro nikto, dokonca ani medzi samotnými ekológmi, nie je ochotný žiť trvalo udržateľne, ak by to malo znamenať obmedziť sa v uspokojovaní svojich potrieb. To, čo v skutočnosti každý chce, je nájsť niekoho iného, kto je za všetko vinný. Producentom a politikom to vyhovuje a budú robiť všetko preto, aby to tak aj ostalo. Hnevlivá rétorika ekológov a hľadanie obetných baránkov pomáha odpútať pozornosť od jediného skutočného riešenia ekologických problémov dnešného sveta - zásadného zníženia spotreby všetkých obyvateľov bohatých krajín severu planéty.

Veľa enviromentálnych skupín kvôli vlastnej pohodlnosti pristúpilo na túto hru. Skúsenosti ich naučili, že podporu a sympatiu širokých mas obyvateľstva získajú, iba ak budú hovoriť to, čo chcú ľudia počuť. Obyčajný človek nerád počuje, že on samotný, svojou spotrebou, prácou a peniazmi zapríčiňuje ničenie prírody a dáva požehnanie korporáciám a politikom. Pohodlnejšie je ľudí naučiť, že za ničenie Zeme je zodpovedný vždy niekto druhý - vláda, nadnárodné korporácie, kapitalizmus, globalizácia, zoznam vinníkov je dlhý.

Ekologickí aktivisti so životným štýlom, ktorý mnohonásobne prekračuje všetky limity trvalej udržateľnosti, tak môžu predstierať verejnosti, že poznajú riešenia dnešných ekologických problémov.

Je to vlastne logické a očakávateľné, že naša ekologicky skorumpovaná spoločnosť bude mať rovnako skorumpované ekologické hnutie. Možno to mnohí z vás vedia už dávno, no pre mňa to je úplne nové poznanie a niečo skutočne šokujúce.

Do or Die - Voices from Earth First! No.7

POLITIKA - GLOBÁLNE SCENÁRE

Po dlhom čase sa vynárajú na povrch rôzne súčasné a minulé prešlapy a 'zapredanosti' mocných, ktorými predávajú celé národy, štáty, odvetvia a ideí. Tak, ako sa stále jasnejšie javí to, že revolúcia vo východnom bloku nebola vlastne revolúciou, ale súčasťou globálnejších programov a scenárov, postupne sa

ukazuje, že tieto isté scenáre riadili aj vznik východného bloku a jeho existenciu. Keď sa teraz nebudeme zaoberať tým, nakoľko je pravda to, čo sme sa učili v škole (to si necháme na inokedy), môžeme sa zamyslieť nad tým, na aký účel to

mohlo slúžiť a komu. Isté totiž je, že nie prospechu ľudstvu ako celku ani nejakým skvelým ideám. Vyzerá to skôr na to, že účelom bolo odvedenie pozornosti verejnosti od skutočných problémov a manipulácií, do ktorých 'demokratickú' verejnosť vmanipulovala západná oligarchia, teda vlády a ekonomické špičky najsilnejších mocností. Všetko nasvedčuje tomu, že pre túto svetovú špičku (nadnárodnú oligarchiu) bolo nepredstaviteľne vyhovujúce mať jasne definovaného nepriateľa, v mene boja proti ktorému, by bolo legitímne pokračovať v rozsiahlom zbrojení, zdvíhaní daní a iných opatrení na ochranu a obranu štátu. Studená vojna, označovaná dnes už skôr ako studený mier, slúžila skutočne najmä záujmom finančnej a zbrojárskej oligarchie. Dnes tento proces pokračuje umelými vojenskými konfliktmi pod rôznymi zámienkami po celom svete. A plní to svoj účel, veď z histórie vieme, koľko armád stratilo svoju morálku a pripravenosť v dobe mieru a vieme, koľko dobrých vojvodcov predchádzalo týmto problémom občasnými výbojmi a pustošením. (Tréning je tréning) Keď však túto stratégiu podporí aj verejnosť, už dopredu prichystaná na podporu takéhoto národného záujmu, aj výrobcovia zbraní, ktorým prináša zisky, nie je o čom ďalej váhať. Všetci sú spokojní! Jedine, že by sa to nepáčilo tým, na koho úkor sa táto inscenácia odohráva. Srbi, Iráčania, Vietnamci, lenže o tom sa z tendenčných médií v Amerike nikto nedozvie. Kto vie, kedy príde na rad Timor, Kurdi, Severné Írsko, Slovensko alebo Rusko.

Lenže, čo môžeme do tej doby robiť? Modlíť sa? Politicky bojovať? Bojovať so samopalom v ruke? Bezmocne stísať päsť? Nadávať? Zúriť? Premýšľať? Vyckávať? Búriť sa? Chystať revolúciu? Alebo si zapchať uši, zatvoriť oči a tváriť sa, že sa nič nedeje? Alebo si povedať, že s tým nič nemôžeme urobiť, alebo, TO úplne najlepšie, nechať sa úplne zmanipulovať, veriť že je správne TO, čo sa deje, že je TO v prospech všetkých ľudí, v prospech celej planéty.

Tu by sa mal každý pristaviť a uvedomiť si, že by sa mal riadiť podľa svojho najlepšieho svedomia, tak, aby nezostal seba, svojím deťom ani vnúčatám nič dlžný. Pre jedného je lepšie správať sa tak, pre iného onak. Najdôležitejšie je však

mať na pamäti, uvedomiť si cieľ, ktorý chceme dosiahnuť. Jeden myslí, že pomôcť svetu sa dá tak (politickým bojom), iný inak (priamou akciou). Všetky formy boja mi prichodia ako potrebné, postupujú pomaly spolu po celej šírke frontu a šíria informácie potrebné na uvedomenie si týchto súvislostí. Počnúc ľuďmi konzervatívnymi až natvrdlými, končiac svedomitými a bystrými

písmo a začali vytvárať štátne útvary) narastala početnosť populácie a postupne upadala rodová spoločnosť, vytvárali sa náboženské systémy, podporujúce a podporované svetskou mocou. Niektorí kňazi začali zneužívať svoje postavenie aj na nadobúdanie svetskej moci a hmotného nadbytku (možno nemali dosť magických schopností). Takéto niečo, skúsme to nazvať krízou, sa

za 50 tisíc rokov pravdepodobne opakovalo mnohokrát, avšak až na počiatku modernej histórie sa prevrhlo do otvoreného pokrytectva. Vznikali kráľovstvá a štátne útvary. Moc z rúk fudí, ktorí si zaslúžili prirodzený rešpekt, ich múdrosti a skúse-

nosti (kňazov) sa preniesla na kňezatá, ktoré už svoju moc opierajú o iné 'nástroje' (moci). V tomto období vznikali základy systémov viery odlišných od prirodzenej jednoduchšej viery rodovej spoločnosti, ktoré vyústili do vzniku monoteistických náboženstiev. Tieto, ako sa neskôr ukázalo, dokázali účinne prispieť k ovládaniu mäs.

Po prijatí kresťanstva Rímom za štátne náboženstvo sa začala éra nekonečného zneužívania vznešených kresťanských ideí v prospech moci štátu a cirkvi. Štát dokonale ovládal ľud, cirkev bohatla zo zaberania pôdy ľudí, čo nedodržiavali jej zákony, na križových výpravách, a neskôr aj na predávaní odpustkov. Určité obdobia pôsobila skôr ako mafia - legalizovaná moc, legalizované násilie. Prikladom, ktorý nepotrebuje komentár, je 'svätá' inkvizícia. Týmto brutálnym, nezastaviteľným postupom ničenia prirodzenej viery a pôvodných hodnôt, dospelo ľudstvo k jednej z najväčších kríz, ktorej dôsledky si dnes nevieme predstaviť ani predvídať.

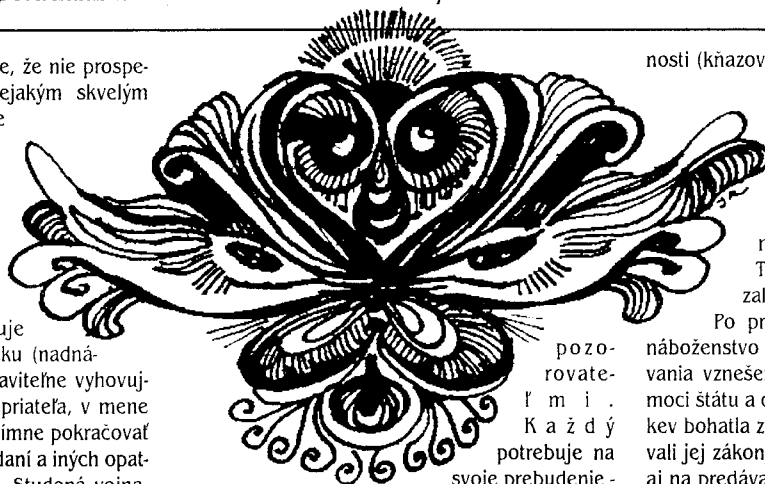
A tak sa stalo, že ľudia prestali veriť tomu, že nehmotné 'veci' majú na ľudskú bytosť väčší dosah ako materiálne. Bolo to kvôli neustálemu ožobračovaniu, zbadačovaniu, zotročovaniu. Masy sa začali orientovať na materiálne zisky a materiálne zabezpečenie a časom (do dnes) úplne zabudli, že to mohlo byť niekedy aj inak. Tým sa položili základy neuveriteľnej premeny a uvoľnenia najväčšieho (pudového) potenciálu ľudstva - závisť a nenávisť, ktoré pramenia zo nevedomosti.

KAM TO DOSPELO

Na základe týchto podmienok dnes funguje trhový mechanizmus neustálej nekorektnej súťaže, o ktorej ('ukočirovanie') kontrolu sa údajne snaží dnes už prežitý, voči nadnárodnému tlaku bezmocný (ale nie bezbranný voči svojim občanom) štát. Veď každému mysliacemu človeku je už dnes jasné, že neregulovaný samohybný trh je (ako) stvorený pre ovládanie spoločnosťami a osobnosťami, ktoré poznajú zákonitosti jeho správania sa a reagovania, a plánovito ho 'využívajú'. Na Západe si už nevidia nájsť a pomenovať tento problém, ktorý trápi súčasný svet. My ho poznáme pod názvami kapitalizmus, vykorisťovanie, triedny boj, štát ako organizované násilie, atď. Nevidia ho, nevidia ho identifikovať, lebo sú naučení myslieť v iných intenciách, v schéme

HLADANIE SÚVISLOSTÍ

V najbližšom čase by som sa chcel vo svojich článkoch venovať najpálčivejším problémom dnešnej doby, najmä tým, ktoré môžu najväčšmi a najpodstatnejšie ovplyvniť naše životy a životy našich detí. Medzi ne bez sporu patrí finančno-ekonomická globalizácia presadzovaná najväčšími a najmocnejšími korporáciami a štátmi sveta. Pokúsme sa spolu nahliadnuť niektoré súvislosti.

pozorovateľmi. Každý potrebuje na svoje prebudenie - uvedomenie si iné podmienky a práve táto šírka na to ponúka a poskytuje možnosti.

"Na ceste svojho šťastia nájde každý poznanie, pre ktoré si vybral tento život."

Richard Bach

UVEDOMOVANIE SI - AKO SA TO ZAČALO

Ľudstvo si od dávna uvedomovalo dôležitosť uvedomenia a uvedomovania si. Možno už pred 50 000 rokmi si ľudia vytvárali postupy a pradáva, ktoré fungovali ...

Pri ich dodržiavaní hrali hlavnú úlohu určití ľudia, so svojou vzdelanosťou, ústne teda prakticky predávanou celé pokolenia a spoločná výchova prebiehajúca v duchu hodnôt spoločnosti. Ich postavenie bolo náročné, a preto sa nemohol jedným z nich stať len tak hoci kto, mohol to byť len človek vznešený, uvedomujúci si dôležitosť a zodpovednosť svojho poslania a postavenia. Vyzerá to tak, že viera predchádzajúcich pokolení ľudstva v to, že duchovné, a teda nemateriálne veci, sú pre človeka dôležitejšie ako materiálne, (ktoré si mimochodom z tohto sveta nikto neodnesie) umožňovala po dlhé tisícročia vyznávať ľuďom iné hodnoty, ako hromadenie majetku a hmotného blahobytu. Ľudské telo považovali za jedinu časť ľudskej bytosti úzko pripútanú k materiálnemu svetu. Hlavné smerovanie ľudí bolo orientované do sveta hodnôt a javov neprejavujúcich sa okamžite a priamo (bezprostredne) v materiálnom svete. Systémom výchovy a viery sa stávali ľudia tým, čím boli. Pred približne 3-4 tisíc rokmi, (v dobe, keď ľudia začali používať

dobrý - zlý, demokratický - totalitný, slobodný - neslobodný. A dokážu tak postihnúť len jednu stranu mince, jednu rovinu problému a jeho súvislostí. My to na rozdiel od nich vieme, dosť sme si preto vytrpeli, náš pohľad ide cez dva systémy. V tomto zmysle je politika, ktorú vedú kapitalistické krajiny voči našim, kontraproduktívna k tomu, čo chcú dosiahnuť. Dobre vedia, že blahobyt z väčšiny z nás urobí poslušných konzumentov, ale politika, ktorú voči nám vedú, spôsobuje, že blahobyt tak ľahko nedosiahneme. Preto im tak skoro poplatní nebudeme a optikou dvoch systémov budeme stále vidieť parazitický systém, ktorý používajú inak, ako demokratický a spravodlivý, za ktorý sú naučení ho považovať.

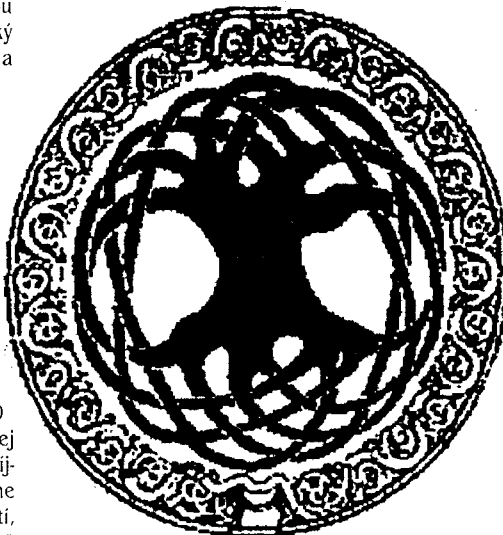
KORENE SÚ V MANIPULÁCII

Základy dnešnej manipulácie prostých ľudí začali už s prvými panovníkmi, ktorí si za pomoci kresťanstva upevňovali svoju moc a končia dnes globálnou manipuláciou, ktorá už vyskúšanými spôsobmi rozbíja krehký, tisícročia budovaný (sebestačný) systém tradičných spoločností všade na svete. (vid Ladak) Nahrádza ho (dovoliť si ho nazvať) primitívnym, pudovým systémom umožňujúcim obrovské zisky nadnárodných spoločností, ktorých špičky vykazujú príjmy 100 až 120 násobne vyššie ako sú priemerné príjmy v danej spoločnosti. Môže to tvoriť aj miliónnásobok príjmov priemerného pozemšťana. Toto neuveriteľne nerovnomerné rozloženie príjmov, možnosti, informácií a prostriedkov umožňuje a zároveň spôsobuje formou zamlčovania ... vytvárať takú obrovskú nevedomosť a zaostalosť väčšej časti ľudstva, o akej sa nasnilo ani v praveku. Ľudia sú síce zahľadení neuvěřiteľným množstvom informácií, ale tie sú len balastom zabierajúcim miesto v pamäti. Vytvára sa tak nedozerný priestor pre tých, ktorí s nim vedia narábať. Zneužívajú ho pre svoj zisky, ktoré sú zároveň pôvodcom globálnych problémov našej spoločnej planéty.

ČO SI SA TOMU PRIEČI

Akési podvedomie ľudstva alebo 'Kolektívne vedomie' ľudstva (ako ho nazýva Jung) však prirodzene vytvára základy akejkoľvek protihyby proti (najmä kultúrnej) globalizácii. Staré kultúry rôznych stratených a starých národov a národokov sa akoby odrazu začínajú hlásiť o svoje miesto na svete. Objavujú sa ako huby po daždi. Začínajú odhaľovať a rozvíjať prastarý odkaz nadväzujúci na predchádzajúce desať tisícročia (duchovného) vývoja ľudstva. Kultúry, náboženstvá a viery starých národov ožívajú, nachádzajú nasledovníkov a pomáhajú dnešným národom v hľadaní ciest k seba uvedomovaniu, seba hodnoteniu a často zjednoteniu. Objavujú sa nadväznosti na keltské tradície, germánske, indiánske, inuitské, východo i západno - slovanské obyčaje (šamanské, budhistické, taoistické, alchymistické tradície). Na našom území sa môžeme stretnúť tiež z mnohými, hoci často veľmi povrchnými snahami - smermi (cirkvami, skupinami) nasledujúcimi tieto tradície. Najsilnejšou je však obroda starých slovanských, slovienských alebo slovenských tradícií. (Môžeme si dovoliť hovoriť o slovenských tradíciách, nakoľko ich rovnako označujú aj slovinci/slovenci a rovnako ich označovali aj naši spoloční predkovia slovieni/slovieni.) Na základe živého odkazu zachovaného kultúrou a prenese-ného tradíciou cez horizont päťsto až tisíc rokov,

i odkazu dochovaného v svetských i cirkevných záznamoch, sa nám postupne dari nahlíadať do dôb minulých, v ktorých žila celkom iná (duchovná) kultúra. Pre dnešného človeka už nepochopiteľná kultúra postavená na základoch viery v spravodlivosť, múdrosť a lásku, pohádzajúca zbraňami a pravdepodobne i (svetským) bohatstvom. Viera našich pradedov, ktorí verili v múdrosť (moc) a pomoc starých stromov, hájov, studničiek a celej prírody sa zrkadlila v tom, ako rozvážne hľadeli na to, čo sa vokol deje.

Starý príbeh rozpráva o mužovi, ktorý hádzal naspäť do mora medúzy, ktoré na pláž vyvrhol príboj. Videl ho iný muž a príchovril sa mu: 'Myslite si, že tak pre medúzy ako druh niečo zmeníte?' A ten muž, čo držal práve jednu medúzu, hodil ju späť do mora so slovami: 'Pre túto som to zmenil.'

Jednoduchá pravdivosť tejto viery vyžaruje z textu (dodnes zachovanej) piesne:

Už idú Slovieni,
už sú pripravení,
vietoť ich nezlomí,
zlato ich nezmeni.

Tieto slová vyjadrujú veľkú múdrosť a skúsenosť s vecami podobnými podľaŕhnutiu bohatstvu a skorpumpovaniu hodnôt.

MÔŽE TO VYÚSTIŤ V ... ?

Veľmi zvláštnu príchuť dostáva v týchto súvislostiach učenie R. Steinera (antroposofia), v ktorej rozvíja bibliu inšpirovanú teóriou o prirodzenom úpadku terajšej (hebrejsko - kresťanskej) civilizácie a jej súčasných hodnôt reprezentovaných anglo-sasko-germánskou skupinou indoeurópskych národov. Má byť nahradená obdobím, v ktorom chýbajúce hodnoty nahradí slovanská prirodzenosť prinášajúca 'philadelphiu', 'bratskú lásku' ako jednu z najdôležitejších (možno hodnôt, darov, prosto toho, čo súčasnej civilizácii chýba). Steiner hovorí o postupnom, najmä morálnom posune v hebrejskokresťanskej kultúre, postupnom príchode chýbajúcich hodnôt - ohniviek - súvislosti práve zo slovanského prostredia. Predpokladá, že týmto prestupným - prelomovým bodom bude práve Rakúsko, (bol Rakúšan) ale dnešní, neviem či len českí autori uvádzajú, že to nebolo celkom presné a ide skôr

o Čechy, teda časť bývalej rakúskej monarchie. V tejto súvislosti si myslím, že Rakúšania môžu byť skutočne počiatočným stupňom tohto procesu preto, že sú pravdepodobne neslovanskou krajinou s najväčším podielom slovanskej krvi v Európe. Že budú ďalej pokračovať Česi, tiež nebudeme spochybňovať preto, že sa im nedá uprieť najvýraznejšie orientácia na Nemecko ako kultúrna, tak i politická. Za ďalších pokračovateľov tejto cesty - nositeľov pochodne radi pasujú slovenskí autori Slovákov, ale myslím, že tak ako na Slovincov/Slovenec, netreba zabúdať popri Čechoch v rakúskej monarchii, tak na nich netreba zabúdať ani pri Slovákoch/Slovenoch. Zároveň sa tu objavujú ďalšie národy východných a západných Slovanov, Poliaci, Chorváti a Bulhari atď. Potom už nasleduje Ukrajina, Bielorus a matička Rus. Ale to už je ďaleká budúcnosť, a to už sa bude úloha Slovanstva pomaly, ale iste blížiiť ku kulminácii a pripravovať tak priestor pre ďalšie obdobia vývoja európskej civilizácie.

AKO K TOMU PRICHÁDZAME?

Ako sa však dostávame k tomu, aby sme študovali a oživovali slovienskú/slovenskú minulosť a jej predkresťanskú tradíciu? Začneme postupne. Myslím, že ešte v minulom storočí sa podarilo istému sociológovi po prvýkrát popísať vývoj ľudstva a usporiadania spoločnosti podľa žijúcich (prežívajúcich) národov. Medzi nimi boli úplne samozrejme indiáni, do ktorých sa naša kultúra 'pustila' asi najneskôr. Prišiel na mnoho zaujímavých vecí, s ktorých dodnes časť sociológie vychádza. Tak sa aj nám do povedomia (okrem majoviek) dostávajú indiánske národy ako poslední (prírodné) žijúci zástupcovia 'prírodných národov'. Neskôr, keď táto téma začala prichádzať do módy, sa dozvedáme niečo o Aborigincoch, pôvodných obyvateľoch Austrálie a ich spôsobe života v prírode. Filozofickým podkladom, ktorí mnohí nájdu na ceste hľadania je prastaré čínske učenie - taoizmus, ktoré vedie človeka ku spontánnemu prežívaniu a prejavovaniu prirodzenosti, pravdy a hlbokéj ľudskej podstaty.

DOSTALI SME SA K ZÁVERU

Tieto kultúry sa nám dnes javia ako deti, ich kresby veru sú ako kresby detí, nie sú také vyzreté, možno i prezeté, ako naša starnúca 'civilizácia'. Vedomejší môžu vidieť, že už začína byť senilná, začína zabúdať na niektoré možné dôsledky svojich činov, a potom sa námramne čuduje, kto jej prekážky kladie pod nohy. Ba, vzápätí ich tam znovu kladie, hoci vie, že o chvíľu tadiaľ znovu pôjde. Asi je už prestarnutá a chorľavá, nedovídi si hádam ani na koniec nosa. Ale pýcha v nej zostala. Pýcha na časy, kedy bola nositeľkou pokroku, a keď dnes už nie je, privlastňuje si to, že je jeho nositeľkou spôsobom jej vlastným. My však vieme, čoho je nositeľkou, biedy a hladu, novodobého otroctva a nezabaviteľnej závislosti pre jedných a na druhej strane neslýchaného bohatstva pre iných. Čo s ňou urobíme? Môžeme sa pokúsiť nájsť niektoré súvislosti a ...

Robo Jankovich Richtarsky

Niektoré odvážne tvrdenia autora je možné brať len ako inšpiráciu, neplatia pre všetky kultúry bez výnimky.

Ilustrácia: Jarka Ráčayová

Najrozšírenejším pohľadom na problematiku alergií je ten, ktorý považuje za príčinu alergie konkrétny alergén vyvolávajúci alergickú reakciu. Snahou je potom vyhnúť sa styku s ním, alebo aspoň utlmiť alergickú reakciu. A tak sa vyhýbame určitým potravinám, odporúča sa v peľovom období čo najmenej chodiť von, používajú sa antialergické materiály a v extrémnom prípade sa napríklad vytínajú vzrastené topole, ktoré predstavujú dosť veľkú časť zelene v Petržalke. Samozrejme, aj to je riešenie a keď nie je napríklad nič lepšie, je to príjemnejšie, než alergický záchvat.

Zamieňa sa tu ale následok s príčinou. Na vine alergickej reakcie nie je samotný alergén, ktorý je až na niektoré chemikálie úplne bežnou súčasťou nášho prostredia alebo dokonca stravy. Mali by sme sa skôr pýtať, čo spôsobilo neprimeranú reakciu imunitného systému. **Hlavnými faktormi spôsobujúcimi buď jeho oslabenie a následnú náchylnosť na rôzne ochorenia, alebo naopak, zvýšenú precitlivosť sú:**

- znečistenie prostredia
- strava
- stres

O rôznych **cudzorodých látkach** pôsobiach na nás nepriaznivo, či už zo vzduchu, z vody alebo stravy, sa vie už pomerne veľa. Stále viac sa ale začína hovoriť aj o elektromagnetickom "znečistení". Okrem všadeprítomných rádiových a televíznych vlnení sme priamo zasahovaní televíziou, počítačom alebo mobilným telefónom. Len postupne sa začíname dozvedieť, čo to robí s našim telom, imunitou a psychikou.

Iným významným faktorom je **strava**. A to nielen kvôli obsahu rôznych nežiaducich látok, ale aj kvôli samotnému zastúpeniu rôznych potravín. Dnešný trend polotovarov, rýchleho občerstvenia a energy drinkov, spolu s celkovo veľkým zastúpením živočíšnych produktov, nášmu imunitnému systému príliš nepomôže.

Už spomínaná strava odráža zrýchlený životný štýl. Podpisuje sa na vzniku **stresu**. Aj keď stres je v podstate prirodzená a v zásade neškodná reakcia organizmu na výnimočné podmienky, dlhodobý stres pôsobí značne nepriaznivo. Náš organizmus, a s ním jeho imunitný systém, je v podstate dlhodobo v stave pohotovosti, a to ho podstatne rýchlejšie vyčerpáva.

Pozrime sa teraz, kde sa najviac alergie prejavujú. Sú to hlavne dýchacie orgány a koža. Ak si pozveme na pomoc čínsku medicínu, zistíme, že všetky tieto orgány súvisia s **okruhom pľúca - hrubé črevo** (viac KŽ č.5). Tu dostávame tretiu súvislosť alergií, a tou je zažívaci systém. Ak ho dlhodobo bombardujeme škodlivosťami z našej stravy a nedokáže sa dostatočne precistiť, prejaví sa to buď problémami s dýchacím ústrojenstvom (čo je iného nádcha a kašeľ ako snaha o dostať škodliviny z tela), alebo rôznymi vyrážkami a ekzémami. Preto by bolo účinnejšie, než skúšať rôzne masti proti ekzémom, upraviť svoju stravu.

Ak pôjdeme ešte hlbšie k jadrú problému, dostaneme sa do **sveta našich emócií**. Najprv si povedzme niečo o jeho fungovaní a na pomoc si zavoláme Kineziológiu s jej **barometrom správania**. Mapuje naše základné emócie a ukazuje súvislosti medzi nimi.

Na **vedomej úrovni** poznáme tieto základné dvojice emócií:

- PRIJATIE - ANTAGONIZMUS
- OCHOTA - HNEV
- ZÁJEM - MRZUTOSŤ (ODPOR)

Po asi mesiaci sa určité naladenie dostáva do **podvedomia** a ovplyvňuje naše správanie bez našej vedomej kontroly. To sú všetky spodné prúdy, ktoré spôsobujú, že sa často čudujeme, ako sme to vôbec reagovali. Dominantné sú tieto emócie:

ALERGIE

Stávajú sa jedným z najčastejších ochorení ľudí vo vyspelých krajinách. Vďaka sa aj zaraďuje medzi civilizačné choroby. Niektorou formou alergie dnes trpí vyše štvrtina ľudí. Najznámejšia je asi senná nádcha a na ňu nadväzujúca astma. Menej známe, ale nie menej rozšírené, sú rôzne potravinové alergie a alergie na rôzne chemické látky. Väčšinou ani nevieme, prečo sa nám zhoršuje stav kože, nie je nám dobre od žalúdka, alebo nás bolí hlava. Otázkou však ostáva, čo s tým. Názorov a rôznych liečebných metód s rôznou účinnosťou je mnoho.

NADŠENIE - NEPRIATELSTVO
SEBAISTOTA - STRACH ZO STRATY
ROVNOSŤ - ŽIAĽ A POCIT VINY

Po asi siedmich rokoch sa určité dominantné naladenie začína prejavovať na **fyzickej úrovni**. Základnými emóciami sú:

NALADENIE - LAHOSTAJNOSŤ
JEDNOTA - ODLÚČENIE

A tu máme **korene** všetkých záhadných ochorení, ktoré nás začínajú sužovať. Na základe nášho vnútorného naladenia si vyberáme stravu, barličky ako tabak, alkohol, drogy, prostredie a ľudí, s ktorými sa stýkame. To sa potom začne prejavovať na našom zdravotnom stave. Takže pravdu majú súčasne aj tí, čo tvrdia, že choroby sú psychického pôvodu, ale aj tí, čo tvrdia, že za to môže životopráva a prostredie, v ktorom žijeme. Platí to podľa všetkého aj o infekčných ochoreniach. Čo vieme o tom, prečo sa niekto nakazí a prečo iný nie? Len hygienou to asi nebude. O vplyvoch na imunitný systém sme si už niečo povedali.

Ale vráťme sa späť k alergiám. Každá z dvojíc emócií sa prejavuje v určitej časti tela. **Záujem - Mrzutosť (odpor)** v hornej časti hrudníka (dýcha-

cie ústrojenstvo) a v dolnej časti brušnej dutiny (hrubé črevo). **A čo iného je vlastne alergická reakcia, než odpor a v konečnom dôsledku skrytá forma agresie.** Môžete namietat, že veľa ľudí, ktorí trpia alergiami, nie sú vôbec agresívni.

Ide však práve o potlačenú agresiu, ktorá sa prejavuje na fyzickej úrovni. A keďže sme túto agresivitu vytlačili zo svojho vedomia, začína sa prejavovať neprimeranou reakciou tela na niektoré bežné súčasti nášho prostredia. Ak sa bližšie pozrieme, na čo sme alergickí, môžeme postupne aj dešifrovať, čo tieto látky predstavujú:

Peľ - súvisí s rozmnožovaním a plodivou silou. Naznačuje teda rozpor v oblasti sexuality a jej potlačanie.

Zvieracia srst' - ide tu hlavne o rozpory s pudovou, inštinktívnou stránkou nás samých a o potlačenie zvieracej stránky nášho bytia.

Mačka - charakteristická je pre ňu prítulnosť, poddajnosť, ale aj vypočítavosť. Alergia naznačuje rozpor so ženskou a ženskou sexualitou.

Pes - jeho správanie je ostrejšie a často nesie známky agresivity. Je tu teda rozpor s agresivitou v okolí, alebo tiež v konečnom dôsledku s mužnosťou a mužskou formou sexuality.

Kôň - svojou zivelnosťou predstavuje hlavne pudovosť a živočíšnosť v nás samotných.

Prach - inak povedané špina. Predstavuje odpor k všetkému nečistému a temnému naokolo, ale aj v nás samotných.

Človek je teda alergický na určitý druh trávy, potraviny alebo zvierat, ale v konečnom dôsledku ide len o prejav precitlivenosti voči určitej stránke svojho bytia, na určitú formu správania, alebo niektorého človeka v jeho blízkosti. Často sa podobným spôsobom prejavujú rôzne konflikty v rodine, práci a podobne. Môže to aj byť konflikt s určitou spoločenskou skupinou alebo smerovaním spoločnosti. Nevšímali ste si, že medzi ľuďmi pohybujúcimi sa okolo ekologického hnutia má veľkú časť problém s chronickou nádhcou alebo alergiou?

Vo všeobecnosti ide o **potlačanie určitej stránky nás samotných**, ktorú považujeme za "zlú", nečistú a neprijateľnú. Stávame sa takto sice zdanie "lepší", čistejší, ale zároveň sa vzdávame od reality, od skutočného života. Pravidlá a predstavy sa stávajú dôležitejšie, než samotné žitie. **Robíme to ako jednotlivci, ale aj ako celá spoločnosť.** Preto sa niet čo diviť rastúcemu počtu alergií. Neboľo by lepšie úprimne sa pozrieť aj na svoje bytie v celej jeho šírke? **Prijaj aj nižšie zložky svojej prirodzenosti**, ktoré nie sú v podstate až tak zlé, ako sa nás snaží presvedčiť naša spoločnosť, náboženstvo, ideológia... A keď postupne budeme zisťovať, čo sa v nás skrýva, môžeme aj začať premieňať tieto tienistejšie (inak povedané aj neznáme) stránky na niečo, s čím budeme viac spokojní a čo nám umožní lepšie žiť. Je to asi obtiažnejšie, ako riešiť alergiu liekmi, ale riešenie je trvalé a postihuje príčinu. Najdeme pritom väčšie porozumenie so sebou samým, ako aj so svojim okolím. Môžeme rozmotať skryté problémy, ktoré nám roky znepriemňovali život a skryto ovplyvňovali naše správanie. Je to cesta často bolestná, ale pritom oslobodzujúca.

Môže nám pritom pomôcť už spomínaná kineziológia, konštitučná homeopatia, aktivizujúca samoliečacie procesy, čínska medicína, systémovo riešaca energetická nerovnováha v tele

a mnoho ďalších techník. **Najdôležitejšie je však naše rozhodnutie pozrieť sa aj na tienisté stránky seba samého.**

Echinacea purpureová

Táto rastlina patrila k tradičným liečivkám severoamerických indiánov. V lekárnach dnes možno dostať viacero druhov echinaceových kvapiek a výrobcovia na nich sľubujú všestranné účinky tejto tajomnej rastliny. Ak si však nájdete iný, u nás bežnejšie používaný názov - rudbeckia, hlavne záhradkárom svitne, že je to vlastne vcelku bežná záhradná kvetina. Je to trvalka vysoká asi 1 meter s purpurovými kvetmi a jej semená dostávajú vo väčšine semenárskych obchodov. Zbiera sa hlavne koreň (v jeseni), ale aj kvet a list (počas kvitnutia).

Jej liečivé účinky sú naozaj všestranné a dobre overené. Hlavným pôlom jej pôsobnosti je výrazné posilňovanie imunity, ale tiež antibiotické účinky, a to nielen proti baktériám, ale aj proti niektorým vírusom. Pre tieto účinky sa hodi napríklad ako prevencia, ale aj liečivo v chrípko-

vom období. Tími aj vnímanie bolesti. Osvedčila sa aj pri žilnej nedostatočnosti - krčových žilách, a to ako vnútorne, tak aj vonkajšie. Pri vonkajšom použití hojí rany.

Nie je vhodné ju sušiť, a preto sa používa buď čerstvá alebo vo forme tinktúry. Pripravíme ju zo 100 g koreňov (113 g kvetov, alebo 125 g listov) zaliatím 400 g (asi 500 ml) liehu o koncentrácii 60 - 65 %. Necháme pri občasnom pretriasaní odstáť 7 dní a na ôsmy tinktúru scedíme. V prevencii používame dlhodobo ráno na lačno 1 čajovú lyžičku. V chrípkovom období berieme ešte jednu lyžičku večer. V prípade ochorenia berieme každé tri hodiny jednu lyžičku prvé tri dni, ďalšie tri dni 4krát denne a potom do uzdravenia 3krát denne.

Zo skúseností v mojej rodine môžem naozaj potvrdiť, že dobre účinkuje pri dlhodobšej chorľavosti a častých prechladnutiach.

Ondro Végh

Na stres existuje okrem spomalenia tempa života viacero podporných techník. Na okamžité uvoľnenie je účinné **pomalé hlboké dýchanie** a preorientovanie sa od problémov na niečo príjemné a upokojujúce. Na celkové uvoľnenie je pre duševne činných ľudí najúčinnnejší **pobyt v prírode, fyzický pohyb a manuálna práca**. Z vlastnej skúsenosti zisťujem, že keď sa mi už zavrú mozog, tak potrebujem ísť niekde von, alebo sa previezť na bicykli. Môžete si povedať, že na to nemám čas, veď preto mám ten stres. Lenže po takomto odreagovaní sa je aj výkonnosť vyššia a hlavne je človek pri práci pokojnejší. Proti stresovo pôsobiacim **potravínym s vysokým obsahom vitamínov skupiny B** (kvasnice, obilné kľčky, strukoviny...)

Imunitný systém môžeme tiež posilniť viacerými prostriedkami. Veľmi účinnou je **Echinacea purpureová**, inak pestovaná v záhradách ako rudbeckia (viac na vedľajšej strane). Takisto **propolis** účinkuje na rôzne zápal, podporuje imunitný systém a pri vonkajšom použití lieči niektoré ekzémy a lupienku (zriedený).

Pomôcť môžu tiež **detoxikač-**

né kúry. Červená repa posilňuje organizmus a pôsobí pri viacerých ochoreniach, vrátane nádorových. Kúra trvá 6 a viac týždňov a pije sa 1/3-1/2 litra šťavy denne. Na organizmus pôsobí aj **jablková alebo hroznová kúra**. Konzumuje sa 10 dní až 3 týždne asi 1 kg ovocia denne s obmedzením ostatnej stravy. Silný čistiaci účinok má aj **surová strava**. Dokázané sú liečebné účinky pri širokom spektre chorôb.

Možnosti, ako začať robiť niečo so svojou alergiou, je veľa a na rôznych úrovniach. Je len na nás, či chceme naozaj niečo pre seba (ale zároveň aj pre iných) urobiť, alebo sa budeme spoliehať, že bude naše problémy za nás riešiť niekto iný.

Ondrej Végh

Zdroje:

Krížovka života - J. Jonáš

Skrytý význam nemoci - K. Tepperwein

Nemoc jako cesta

- T. Dethlefsen, R. Dahlke

Věčné zelené naděje

- J. A. Zentrich, J. Jonáš

a mnoho iných bytostí, ktoré sú nam v každom okamžiku napomocné, ak o to požiadame...

Ruža bola oddávna považovaná za jeden z najušľachtilejších kvetov. Dodnes nám ruže rôznych farieb ukazujú svojou krásou viac, ako možno zachytiť voľným okom.

Samotné liečivé pôsobenie ruže je veľmi široké, ale pritom jemné ako ona sama. Zbierajú sa okvetné plátky tmavočervenej ruže a potom bielej ruže, ktorá má ale trochu iné pôsobenie. Ružový čaj alebo ešte lepšie med posilňuje činnosť pľúc. Ako kloktadlo je vynikajúci pri bolestiach v krku, ťažkej nádche, bronchitide. Pôsobí hojivo pri ťažko sa liečiacich zápaloch tráviaceho ústrojenstva a pomáha

dať do poriadku črevnú mikroflóru. Posilňuje tiež činnosť pečene a napomáha jej detoxikácii. Dokáže pomôcť aj pri nadmerne silnej menštruácii a mimomenštruálnom krvácaní. Blahodárne pôsobí aj na nervy. Pri vonkajšom použití má dobrý protireumatický účinok. Veľké pole pôsobnosti má tiež v kozmetike, či už vo forme kúpeľov, obkladov alebo masť. Vo forme výplachov pomáha pri zápaloch a ťnave očí.

Kvet červenej ruže kombinujeme predovšetkým do zmesi na liečbu pečene, a to hlavne s koreňom a listom púpavy, s palinou, s vňaťou a koreňom čakanky. Biela ruža má hlavne protisklerotické účinky a znižuje krvný tlak. Dávame ju preto do zmesi na liečbu ochorení srdca, ciev a obehového ústrojenstva.

Ružový med pripravíme z 30 gramov sušených kvetov, ktoré zalejeme 250 ml vody. Po 24 hodinách ich scedíme a vmiešame do 1 kg medu. Ružovú masť pripravíme rozvarením rovnakého hmotnostného pomeru čerstvých korunných plátkov ruže a oleja zmiešaného s asi 1/3 včelieho vosku. Necháme asi týždeň v stuhnutom stave,

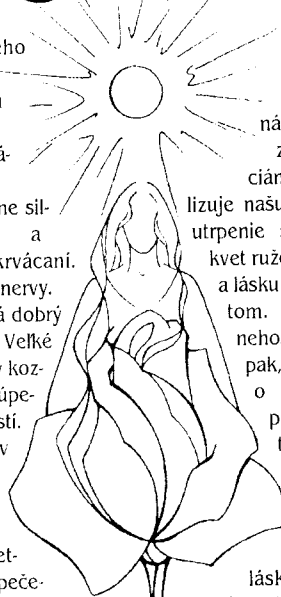
potom znovu rozvaríme a scedíme.

Ruža nám ale prináša ďaleko viac. Oddávna bola považovaná za kvetinu lásky. Darovať niekomu ružu znamenalo ďaleko viac, ako len milú pozornosť. Bol to krásny vonkajší prejav vnútorného citu. Pozrime sa však na celú rastlinu. Jej stonka je drevitá a trnitá a podobne trnité sú aj listy. Z tejto na pohľad a hlavne na dotyk nie moc prívetivej rastliny vyrastajú nádherné kvety. Vyžaruje z nej posolstvo pre náš život. Výbome to zobrazuje aj symbol Rosenkruciánov. Z križa, ktorý symbolizuje našu pozemskú existenciu a utrpenie s ňou spojené, vyrastá kvet ruže, predstavujúci poznanie a lásku nadobudnutú našim životom. Nejde o odmietanie nehostinnosti života, ale naopak, o jeho plné prežívanie a o kryštalizáciu pokladov počas neho nadobudnutých. Vedie nás k tomu, aby sme na konci života mohli povedať, že to stálo za to a aby vókol nás vyžarovala múdra láska skúseného človeka.

Ruža je vtelením sil Slnka oživujúcich náš pozemský život a dávajúcich mu zmysel. A ako majú jednotlivé odrody ruže rôznu farbu, tak aj prinášajú rôzne aspekty lásky. Treba ich len v nich objaviť.

Skúsme teda, keď nabudúce uvidíme ružu, nielen pokochať sa pohľadom na ňu, ale pozrieť sa na ňu aj naším vnútorným pohľadom a preniknúť viac do jej tajomstiev, ktoré by nám tak rada vyzradila, ak by sme o to mali záujem. Alebo vo chvíli, keď sa nám bude zdať život príliš ťažký, zavolať Ducha ruže, aby nám pomohol naučiť sa prežívať ho inak a plnšie.

RUŽA

Aj táto divá, pôvodná odroda nám mnoho prináša. Jej plody - šípky patria k najbohatším zdrojom vitamínu C. Najlepšie sú čerstvé, pri jesennej vychádzke do prírody, lebo sušením sa väčšina vitamínu stráca.

Čaj sa obvykle podáva ako posilňujúci prostriedok. Má tiež močopudný účinok a pomáha aj pri ľadvinových a močových kameňoch.

Z prezretých šípok zbavených jadriok a chlpkov môžeme urobiť kompót. Krátko ich povaríme a dáme do malých

Šípková ruža

kompótových pohárov. Zalejeme ich horúcim nálevom zloženým z 3 dielov cukru a 2 dielov vody. Kompót sterilizujeme 15 minút pri teplote asi 80 °C. Šípková ruža predstavuje tiež jeden z aspektov lásky. Je ňou láska sebaobetujúca sa. Je to láska vykúpená činom v prospech iných. Ako pôvodná ruža, ktorá nevznikla zásahom človeka, odráža prapôvodnú kozmickú lásku, ktorá prúdi k nám na Zem z iných svetov.

Ondro Végh

D.I.Y.

Urob si sám

VÝROBA bylinkových farbív

Ak sa rozhodneme zmeniť farbu rôznych látok, textílií, vlny, špagátov či šnúrok, nemusíme siahnuť po chemických farbách z obchodov. V prírode nájdeme množstvo rastlín, ktoré poskytujú výborné farbivo.

Farbiaci kúpeľ pripravíme tak, že rastliny na farbenie posekáme alebo rozdrvíme a necháme na noc namočené vo vode, v ktorej budeme farbiť. Bylin má byť asi toľko, koľko je materiálu na farbenie. Potom ich 1 až 3 hodiny povaríme pri teplote okolo 90 stupňov. Byliny vyberieme, necháme vychladnúť na teplotu ruky a namočíme do nej predtým vypratý materiál, ktorý chceme nafarbiť. 1 hodinu ho necháme namočený a ďalšiu hodinu ho povaríme na miernom ohni.

Potom necháme vodu vychladnúť, materiál vyberieme, vypláchneme a necháme vysušiť /nie na radiátore/. Sýtejšiu a tmavšiu farbu dosiahneme, ak materiál pred namočením do farbiaceho kúpeľa necháme na hodinu namočený v teplej vode s rozpustenou soľou a octom. Farbu ustálime tak, že pri vyplachovaní farbeného materiálu pridáme do vody ocot.

Aktuálne byliny na farbenie sú napríklad:

- bobule bazy čiernej, ktoré farbja na **purpurovo**,
- šupky z červenej aj bielej cibule na **horčicovo**
- šupky nazbierané na zemi a škrupiny orecha na **hnedo**, listy na **bledožlté**
- čerstvá zelená rastlina kostihoja lekárskeho na **žlté**
- kvitnúce vršky vŕtica obyčajného na **horčicovožlté**
- koreň túžobníka brestového na **čierno**
- červená repa na **oranžovo**

Samozrejme možno experimentovať s rôznymi inými rastlinami či plodmi.

Na záver je potrebné pripomenúť, že rastlinné farbivá nefarbja syntetické látky.

milord

URINOTERAPIA - liečba vlastnou močou

Liečenie s pomocou vlastnej moči udivuje svojou účinnosťou a všestrannosťou. Hovorí sa o ňom už v indickej knihe Damar Tantra, starej 5 tisíc rokov. Moč sa v nej nazýva božským nektárom, ktorý zaháňa choroby a starobu. Podľa nej pitie vlastnej moči behom jediného mesiaca vylieči všetky choroby a očistí telo.

Veľkým prívržencom a propagátorom močovej terapie bol napríklad aj indický lekár a biológ Šastri, ktorý sa v 75 - ti rokoch stal premiérom Indie. Celý život venoval štúdiu a odkrývaniu kastových tajomstiev používania moči pre udržanie zdravia. Šastri prehlasoval, že vďaka urinoterapii je 10 krát menej ako ostatní, ale pracuje 10 krát viac.

Najväčším propagátorom močovej terapie modernej doby je anglický lekár J.W. Armstrong, ktorý vo svojej knihe "Živá voda" popisuje úspešné vyliečenie aj tak ťažkých chorôb ako gangrény, tuberkulóza či rakovina. S pomocou moči Armstrong liečil 40 tisíc chorých a väčšinu z nich úspešne.

Keď Armstrong v mladosti ochorel na tuberkulózu, začal na doporučenie lekárov veľa jesť. Pribral 15 kg a dostal naviac cukrovku. Začali ho bolieť zuby a opúchal mu jazyk. Nemohol spať a bol nervózný. Vtedy si Armstrong spomenul na slová z Biblie, kde sa hovorí: 'Iba ten žije dlho, bez chorôb, kto sa naučí piť vlahu z vlastnej nádoby. Iba ten je schopný prejsť púšťou.' Spomenul si tiež na otca, ktorý na anglickom vidieku liečil zvieratá tým, že im dával piť ich vlastnú moč. Týmto spôsobom vyliečil aj vlastnú dcéru, ktorá ochorela na záškrt.

Ako urinoterapia funguje

Moč sa vo všeobecnosti považuje za nepotrebný či dokonca škodlivý odpad z ľudského organizmu. Táto predstava má však ďaleko od pravdy. S močou vylučujeme množstvo liečivých látok, ktoré produkujú naše telo prostredníctvom žliaz z vnútorným vylučovaním a ktoré slúžia na udržanie vnútornej rovnováhy a zdravia. Časť týchto látok (ide o rôzne hormóny a protilátky) sa zužitkuje v tele, veľká časť sa vyplavuje z tela von práve močou. Tieto látky dávajú moči horkú príchuť, charakteristický zápach a farbu. Keď človek vypije svoju vlastnú moč, hormóny a protilátky sa cez sliznicu žalúdka a čriev dostávajú do krvi a následne do celého tela. Protilátky obsiahnuté v moči tak opäť pôsobia proti chorobám a posilňujú prirodzenú biologickú ochranu tela. Vďaka hormónom a enzýmom sa telo očisťuje, zlepšuje sa vylučovanie a trávenie.

Moč nemôže škodiť

Moč sa skladá asi z 200 zložiek, z ktorých najväčší význam pre liečebné účinky majú aminokyseliny, hormóny a enzýmy. Moč sa tvorí z krvnej plazmy a má podobné zloženie ako ona. Keďže moč vzniká z krvi, nemôže byť jedovatá ani škodlivá pre náš organizmus. Keby bola skutočne jedovatá, otráвила by nás už pri tom, ako sa vylučuje v ľadvinách a zhromažďuje v močovom mechúre. Výnimkou sú určité stavy organizmu, kedy sa v moči hromadia škodlivé látky, ktoré pri spätnom zavedení do tela môžu spôsobiť nepriaznivé reakcie ako napríklad vyrážky. Tieto reakcie však nesignalizujú otravu, ale očistný proces tela zaneseného jedmi a škodlivinami.

Urinoterapia v praxi

Urinoterapia znamená vždy použitie vlastnej moči.

Existujú dve základné kategórie:

- 1) Vnútorne použitie od 1 pohára (2 dcl) denne až po všetku moč vylúčenú behom ozdravného procesu hladovania
- 2) Vonkajšie použitie moči na vtieranie do rán, na masáže a obklady zo špeciálne upravenej moči.

Pri vnútornom použití moči sa používa 'stredná časť' prvej rannej moči (v počiatočnom pramienku je prebytok žlči, v poslednom už nie sú liečivé látky). Počas pôstu sa používa moč behom celého dňa. Dôležité je prijímať dostatok tekutín (najlepšie čistej vody), vyhýbať sa presolenej a korenenej strave, nadbytku bielkovín a živočíšnym potravinám. Moč možno prijímať pri liečbe určitej choroby, alebo ako súčasť celkového ozdravenia organizmu.

Pri vonkajšom použití sa moč používa na liečenie rán, uštipnutí hmyzom, opuchliny, infekcie, nádory, pliesne atď. Používa sa odstáta moč (Indovia odporúčajú moč odstáť 36 hodín, dr. Armstrong používal moč odstáť 5 až 7 dní - čím je moč staršia, tým viac amoniaku sa z nej uvoľní a ľahšie sa vstrebáva do kože), ktorá sa natiera na kožu, alebo prikladá vo forme obkladov.

Pokiaľ máte záujem dozvedieť sa viac o liečivých účinkoch moči, zožente si niektorú z týchto knížiek:

MUDr. Vilma Partyková: *Urinoterapia očami lekára*
Jiří Cingroš: *Sám sobe doktorem*
Jiří Cingroš: *Urinoterapie*

Popol a moč

**- rýchla pomoc
pri dezinfekcii rán**

Ľudia, ktorí žijú v prírode, bez výdobytkov modernej lekárskej vedy, dobre poznajú dezinfekčné a liečivé účinky čistého dreveného popolu a vlastnej moči. Pri poraneniach, zle hojajúcich sa ranách, zápaloch a kožných infekciách sa osvedčil tento postup: Ranu alebo postihnuté miesto najprv umyte vlastnou močou. Nechajte moč chvíľu pôsobiť, prípadne počkajte, kým sa na rane vytvorí ochranná vrstva zrazenej krvi. Potom ranu aj kožu okolo posypte čistým dreveným popolom. Drevený popol aj moč majú dezinfekčné účinky a urýchľujú hojenie rán.

Drevený popol a moč sa môžu používať aj vnútorne pri infekciách tráviaceho traktu, hnačkách a črevných obťažaniach. Drevený popol alebo moč možno použiť aj ako čistiace prostriedky, na umývanie rúk, dezinfekciu rôzneho druhu.

spracoval Matúš

Dopestuj si

svoje jedlo

Táto predstava je charakterizovaná nasledovnými výrokmi:

- rastliny žijú z pôdy;
- korene rastlín slúžia na nasávanie vo vode rozpustených živín;
- rastliny pri svojom raste znižujú obsah živín v pôde.

Nakolko je však táto predstava pravdivá, nakolko je v súlade so skutočným vzťahom rastlín k pôde?

Z hľadiska permakultúry, t. j. budovania trvalo udržateľných ľudských sídiel, je pôda okrajovou zónou. Nachádza sa na rozhraní vzdušného prostredia a prostredia pevných hmôt. Vieme, že najbohatší život prebieha práve v okrajových zónach, pretože môže využívať prvky z oboch prostredí. Život v pôde využíva zo vzdušného prostredia predovšetkým dusík a uhlík. Ďalej sa do pôdy zo vzdušného prostredia dostáva voda vo forme zrážok a energia vo forme slnečného žiarenia. Z prostredia pevných hmôt sa do pôdy dostávajú minerálne látky (napr. vápnik, železo, fosfor, síru, stopové prvky).

Dusík a uhlík sa do pôdy dostávajú prostredníctvom živých rastlín na pôde rastúcich. Leguminózne rastliny (napr. ďatelina) v symbióze s pôdnymi baktériami viažu v pôde až 600 kg dusíka na ha (v auguste). Vieme, že v rastlinách fotosyntézou vznikajú zlúčeniny uhlíka. Málokto však vie, že časť týchto zlúčenín (až 25%) vylučujú rastliny koreňmi do pôdy, kde z nich žijú baktérie. Takto 1 ha pôdy pokrytej trvalými rastlinami vyprodukuje za rok až 70 ton (slovom: sedemdesiat ton) tiel baktérií a pod leguminóznymi rastlinami až dvojnásobok. Tento mikrobiálny humus je najvýznamnejším a nenahraditeľným zdrojom úrodnosti pôdy (kto za rok privezie na pole 70 ton humusu pri tradičnom poľnohospodárstve?).

Baktérie v pôde plnia však aj ďalšie funkcie. Pri rozmnožovaní baktérií vznikajú anaerobné (bezkyšľikové) mikrozóny, ktoré významne ovplyvňujú výživu a zdravý vývoj rastlín. V týchto zónach sa mení trojmocné železo na dvojmocné, pričom sa uvoľňujú stopové prvky silne elektricky viazané na trojmocné železo, nitráty sa menia na amónne zlúčeniny dusíka, čo umožňuje vstrebávanie prvkov rastlinami.

Skutočnosť je teda taká, že **rastliny nielenže neodčerpávajú živiny z pôdy, ale ich v nej naopak vytvárajú**. Rastliny koreňmi nielen čerpajú z pôdy živiny, ale prostredníctvom koreňov odovzdávajú pôde zlúčeniny vytvorené z prvkov vzdušného prostredia, a tým umožňujú, aby v pôde prebiehal bohatý život. A pozrime sa, z čoho vznikajú rastliny. **Hmota rastlín má približne nasledovnú skladbu:**

- voda 75%;
- uhľovodíky 20%
- dusík 2,5%
- minerálne látky 2,5%.

Prvé tri zložky, ktoré spolu tvoria 97,5% hmoty rastlín, pochádzajú zo vzdušného prostredia. Iba minerálne látky, ktoré tvoria asi 2,5% hmoty rastlín, odčerpáva rastlina z pôdy. Prítom minerálov je na zemi také množstvo, že nemá vôbec zmysel hovoriť

Prečo prírodné metódy pestovania?

Väčšina ľudí má vytvorenú predstavu o pôde a jej vzťahu k rastlinám na základe informácií získaných zo školy, masovokomunikačných médií a stretávaním sa s metódami tradičného poľnohospodárstva.

o ich vyčerpaní. Teda rastliny v skutočnosti rastú zo vzduchu, a pritom vytvárajú pôdu.

Tradičné poľnohospodárske metódy vychádzajú z nezmyselného predsudku, že ak chceme pestovať kultúrne rastliny, tak musíme z pôdy najprv odstrániť všetky ostatné rastliny a odstraňovať ich počas celého vegetačného obdobia. Robí sa to mechanicky (oraním a podobnými spôsobmi 'kultivácie' pôdy) a chemicky. Odstraňovaním rastlín sa odstraňuje základná podmienka pre život v pôde a pôda sa odkrýva pre eróziu, odplavovanie a vysychanie. To je proti prírode a príroda sa tomu bráni tým, že sa snaží pokryť pôdu rastlinami. A tak roľník vedie nekonečný a nezmyselný boj s prírodou odstraňovaním 'buriny'. A čím úpornejšie vedie tento boj, čím dokonalejšie prostriedky používa na odstraňovanie 'buriny', tým viac si škodí. Odstránením rastlín z pôdy zabráni vyššie popísaným synergickým efektom vznikajúcim pri symbióze rastlín s baktériami a výsledkom je strata úrodnosti pôdy. Žiadne hnojenie nedokáže túto stratu nahradiť čo do množstva. Chemické hnojivá nie sú dostatočnou náhradou ani v rozsahu prvkov a kvalite. Rastliny v takejto pôde nerastú zdravo a nie sú prirodzene odolné voči chorobám a škodcom, čo sa rieši chemickou ochranou, t. j. ďalším ničením života v pôde chemickými prostriedkami. Výsledkom sú vysoké náklady, nižšia úrodnosť a predovšetkým nižšia kvalita produkcie z hľadiska výživy a zdravia ľudí pri známych negatívnych dopadoch na životné prostredie.

Všetky tieto negatíva sa dajú odstrániť tým, že prestaneme orať a inak 'kultivovať' pôdu. Paradoxom je, že si to nevyžaduje dodatočné náklady, ale naopak tým ušetríme náklady za 'kultiváciu' pôdy a následne za chemické prostriedky proti burine, na hnojenie a ochranu rastlín, pretože takto pestované rastliny budú rásť zdravo. A výsledkom bude nielen vyššia úrodnosť pôdy, ale predovšetkým zdravšie potraviny bez negatívnych dopadov na životné prostredie. Tak prečo to tak nerobíť? Prečo by sme mali rastliny pestovať inak? Niet preto jediný racionálny dôvod - len tradícia a predsudky.

Ivan Lobík

Použitá zdroje:

1. Bonfils Marc. Winterweizen und seine Pflanzenphysiologie nach der Fukuoka-Bonfils-Methode (online), 2000-01-14, <<http://permakultur.2012.org/publishing/bonfils/index.html>>

2. Hazelip Emilia. Synergistische Landwirtschaft (online), 2000-01-20, <<http://permakultur.2012.org/publishing/synag/index.html>>

3. Natürliche Landwirtschaft, (online), <<http://www.alternativ.net/natuerlich/neuland/index.shtml>>

4. Fukuoka Masanobu: Revolúcia jednej slamky. Úvod do farmárčenia prírodnou metódou, vydala Nadácia Zelená alternatíva, vydanie 1. Piešťany 1996 ISBN 80-85740-02-8

5. Mollison Bill, Slay Reny Mia: Úvod do permakultúry, vydala Permakučúra(CS), vydanie 1. Revúca 1999 ISBN 80-968132-0-X

Potraviny z lesov a lúk

Drieň obyčajný

Drieň obecný - Cornus mas

Rozložitý ker alebo menší strom s nízkou rozložitou korunou. Husté okolíky drobných jasnožltých kvetov sa objavujú v marci až apríli, oveľa skôr ako listy. V septembri dozrievajú plody - podlhovasté karmínovočervené kôstkovice so žltkastou dužinou, 1-2 cm dlhé. Rastie na teplejších miestach a vápencovej pôde. U nás je zákonom chránený, možno zbierať len plody, ale často rastie v parkoch.

Zrelé plody obsahujú veľa organických kyselín, trieslovín a minerálnych látok, veľa vitamínu C. V ľudovom liečiteľstve sa používali proti žalúdočným chorobám a hnačkám.

Výborné sú kompótove zmesi z drieňa a jablka, hrušiek, čučoriedok alebo jaračín, aj ako príloha k rôznym jedlám. Môžeme z neho pripravovať čaj, džem, sirup, šťavu.

Hloh obyčajný

Hloh obecný - Crataegus oxyantha

Ker s husto trnitými konármi, laločnatými listami a neprijemne páchnúcimi bieložltými vrcholíkmi kvetov. Plody sú vajcovité červené malvice s priemerom asi 8 mm. Využiť môžeme aj hloh jednoosemenný (C.monogyna).

Hlohu sa darí vo vápencovitých pôdach, na okrajoch lesov, stránach, medziach. Často sa pestuje aj ako okrasná rastlina.

Plody, ale aj kvety a listy obsahujú glykozidy, ktoré ovplyvňujú srdcovocievny systém: v malých dávkach rozširujú cievy a zlepšujú činnosť srdca.

Kyslé plody s bohatým obsahom rôznych účinných látok môžeme jesť čerstvé alebo použiť na prípravu pečiva, kaší atď.

Krasovlas bezbyľový

Púpava bezlodyžná - Carlina acaulis

Trvaca bylina s prizemnou ružicou pérovitou zárezových ostnatých zúbkovitých listov a jedným veľkým plochým kvetným úborom v strede, ktorý má po okraji svetlé ostnaté lupene podobné drobným listkom. Kvitne v júli až v septembri. Rastie na slnečných trávnych plochách.

Koreň obsahuje inulín, silicu a iné látky. Podporuje vylučovanie vody vo forme moču a potu, a tak urýchľuje metabolismus a odbúravanie odpadov z tela. Preto sa používa pri horúčkovitých chorobách a zápaloch dýchacích ciest. Podporuje trávenie a je vhodný pre diabetikov.

Z rastliny vyberáme šťavnaté, mäsité lôžko mladých kvetných úborov, ktoré môžeme jesť v surovom stave, alebo rozlične kuchynsky upraviť. Má sladkastú slabo orieškovú chuť, koreň môžeme používať podobne ako koreň púpavy lekárskej (ako zeleninu do polievok atp.)

Pokračovanie v ďalšom čísle.

Podľa knihy Potraviny z lesov a lúk Jan Potácel, Stanislav Muntág (Ľava, 1991)

Na vrchných priečkach rebríčku vecí, ktoré podľa mňa 'nie sú v poriadku', je viera, že sa ľudia stali mestským druhom, a že to tak má byť a nedá sa to zmeniť. Napriek tejto viere, 99 percent svojej evolúcie žil homo sapiens v malých skupinách a kmeňoch obklopený tým, čomu dnes hovoríme divočina. Zo zvyšného 1 percenta veľkú väčšinu času predstavuje obdobie, kedy sme žili vo vidieckych usadlostiach a malých sídlach obklopených prírodnou krajinou. Z evolučnej perspektívy sú veľké mestské celky 20. storočia náhlou odchýlkou.

Tí, ktorí uverili mestskej ideológii považujú náš pôvod za nepodstatný a zvyčajne tvrdia, že:

- a) prosperujúca a demokratická kultúra nepotrebuje stabilný a prosperujúci vidiek,
- b) sme dosť chytrí na to, aby sme dokázali zabezpečiť pre veľkomestá dostatok jedla, vody, energie, materiálu, bezpečnosti, zamestnanosti, zábavy a poradí si s ich odpadom a robíť toto všetko trvalo udržateľne,
- c) mestá na rozdiel od všetkého ostatného na svete nemajú maximálnu veľkosť, ktorej prekročením dochádza k úpadku a vymieraniu,
- d) mestský a prímestský život môže uspokojiť všetky ľudské potreby, a nakoniec, že
- e) ľudia nikdy nezmenia tento spôsob myslenia.

Viera v mestskú budúcnosť človeka vychádza z predpokladov, že naša evolučná minulosť nemá žiadny vplyv na súčasnosť, a že 'príroda nekladie pasce neopatrným druhom', ako to raz povedal biológ Robert Sinzheimer.

Mám na to trochu iný pohľad, ktorý sa budem snažiť priblížiť. V prvom rade musím upozorniť na obrovské tempo, akým prebieha urbanizácia a akým sa ľudia premiestňujú do mestských celkov. V Spojených štátoch, napríklad, v 1950 roku žila polovica Američanov na vidieku a v prírodnej krajine. V roku 1990 to bolo už iba 22 percent. V priebehu 50 - tých rokov bude podľa odhadov polovica všetkých ľudí na Zemi žiť v mestách a tento trend bude pokračovať, až pokiaľ sa z väčšiny ľudstva nestanú mestské druhy. Čo na týchto číslach 'nie je v poriadku'? Môže niečo zastaviť, alebo dokonca zvrátiť trend stále väčšej urbanizácie?

Môžete si zostaviť vlastný zoznam, môj však obsahuje veci ako:

- koniec éry, v ktorej môžu ľudia spaľovať lacné a neobnoviteľné fosilné palivá a ignorovať ekolo-

ČAKÁ ĽUDSTVO MESTSKÁ BUDÚCNOSŤ ?

Všetok život v priemyselnej spoločnosti prebieha v rozmeroch a podmienkach mesta. Mestský človek sa naučil vysoko hodnotiť falošný tovar. Dal sa zlákať a oslniť atomizujúcou kultúrou, vysokou špecializovanosťou, výsadami, trblietavým brakom, rôznymi vynálezmi, ktoré mu zdanlivo uľahčujú život, hotovými predmetmi z bežiacich pásov a tovarom z dovozu. Všetko sa kupuje bez uvažovania, bez skutočnej potreby a zachovania prirodzeného rytmu medzi výrobou a spotrebou, rytmu, ktorý tvorí základ každého dobrého spôsobu života. Dnešný človek žije z plienenia sveta, sýti sa lacným pozlátkom a haraburdím, ktorého jedinou hodnotou je príjemný pocit z vlastnenia novej veci.

Baker Brownell

gické dôsledky - sú to totiž lacné fosilné palivá, ktoré umožňujú život vo veľkých mestách

- zraniteľnosť

epidémiami chorob (ako AIDS, Ebola,

veľkých koncentrovaných populácií

"Najviac problémov nám nerobí to, čo nevieme, ale to, o čom vieme, že nie je v poriadku."

Will Rogers

návrat virov tuberkulózy v nových odolných formách, atď.)

- rozvrátenie ekologickej stability následkom odlesnenia, erózie pôdy, vymierania druhov, klimatických zmien, nárastu ultrafialového žiarenia, čo povedie k zníženiu hojnosti prírodných zdrojov, ktoré mestá využívajú

- neudržateľnosť stability miest po prekročení určitej hranice ich veľkosti

- zmena v myslení ľudí, ktorí pochopia, že život v malých mestečkách alebo na vidieku, je ekonomickejšie výhodnejší.

Zoznam by mohol pokračovať, ale každému

súdnemu človeku musí byť jasné, že nič nemôže rásť do nekonečna, teda ani mestá.

Podľa môjho názoru, nie je otázkou či sa proces urbanizácie zvráti, ale kedy a ako k tomu dôjde. Otázkou je, či návrat ľudí do vidieckych oblastí prebehne dobrovoľne, rozvážne spojujúc s nádobami potrebných vedomostí a zručností, alebo bude vyzeráť ako útek ekologic-

kých utečencov konajúcich tak z núdze a možno s pocitom sklamaní. Ak by veľké množstvá ľudí začali znovu osídľovať vidiecku krajinu s aroganciou a bezohľadne, efekt na biologickú diverzitu a ekosystém by mohol byť devastujúci. Súčasné skúsenosti ekologickej utečencov v krajinách tretieho sveta potvrdzujú tieto obavy. V súčasnosti nemá žiadna krajina zmysluplnú stratégiu budúceho znovobývania vidieka a pokiaľ viem, žiadna krajina to nepovažuje za niečo dôležité.

Vidiecka kultúra v súčasnosti zaniká. Miest, kde by sa bolo možné naučiť zručností a vedomostí nevyhnutne na vybudovanie trvalo udržateľných vidieckych sídel, je veľmi málo. Dnešné školy a univerzity nepripravujú študentov na nič iné, ako na mestský život závislý na fosilných palivách. Napriek všetkým krásnym rečiam o kultúrnej rôznorodosti, školy a univerzity sú dnes predovšetkým agentami mestskej homogenizácie. Ľudi z miest, aj ľudí z vidieka, vychovávame v školách rovnako - tak aby sa stali mestskými ľuďmi, s mestskými znalosťami, chutami, myšlienkami a očakávaniami. Ale v prípade, že budúcnosť ľudstva bude prinajmenšom tak vidiecka ako mestská, kde sa naučia mladí ľudia to, čo budú raz potrebovať?

Množstvo dôležitých vedomostí a zručností, užitočných pre vidiecky život sa stráca. Čo je však ešte horšie, stráca sa spôsob myslenia,

ktoré dokáže tieto vedomosti a zručnosti spojiť do fungujúceho celku. Myseľ, ktorá vie spolu zladí veľa rôznorodých vecí, je cudzia špecialistom dnešného sveta. Je to myseľ, ktorá rozumie stavbám, opravám, pestovaniu, liečeniu, remeslám, susedským vzťahom, hudbe, improvizovaniu a rozprávaniu pekných príbehov. Jednoducho, celistvá myseľ s rozhľadom.

A mladí ľudia dnes potrebujú ešte viac ako toto - potrebujú praktické vedomosti o prírode. Ak chceme zachovať biologickú diverzitu, musíme zachovať povedomie o jej dôležitosti. Informácie od ľudí, ktorí hovoria, aká je biodiverzita dôležitá, ale nevedia, ako ich vlastný život na prí-

rodnej rôznorodosti závisí, veľmi nepomôžu. Druh poznania, ktorý potrebujeme, vychádza iba z trpezlivého a dlhodobého pozorovania a pochopenia prírodných procesov na určitom mieste.

Užitočné poznanie, je ten druh poznania, ktorý podporuje biologickú rozmanitosť a rozširuje 'integritu, stabilitu a krásu' v krajine obývanej ľuďmi. Je to poznanie, ktoré vyviera z nadsenia pre krásu určitého miesta, z nevyhnutnosti zabezpečovať si živobytie na tom mieste a z pochopenia, že biologická rozmanitosť podporuje život v jeho pravom zmysle slova. Nie je to poznanie, ktoré pochádza z vedeckých štúdií a odborných projektov, ale z radostného a pokorného spracovania prírody. Je to práve tento druh poznania, ktorý bude potrebný na vytvorenie ekologického komplexu krajiny, ktorý v sebe bude zahŕňať dobre spravované farmy a lesy, divočinu, rôznorodé biotopy, obnoviteľné zdroje energie, udržateľné technológie, nevyhnutné cesty a vidiecku ekonomiku priam s umeleckým citom zasadenú do ekosystému.

Zručnosti a vedomosti, potrebné na vybudovanie udržateľných vidieckych ekonomík, nie sú v mnohom odlišné od tých, ktoré budú potrebné na premenu miest v udržateľnejšie ľudské sídla. Tento projekt bude tiež vyžadovať veľa znalostí a skúseností získaných životom s prírodou, ekologické predstavivosti a sociálnej nápaditosti. Mestské sídla potrebujú väčšiu biodiverzitu, viac mestských fariem, záhrad, parkov, lesov a divokých miest. Otázkou zostáva, kde ľudia získajú potrebné vedomosti?

Odpoveďou môže byť napríklad práca profesora Michaela Hamma z Univerzity Rutgers, ktorý zorganizoval praktický mestský záhradnícky program pre deti, dospievajúcich a starších obyvateľov v New Brunswick-u. Tento program je navrhnutý tak, aby sa čo najviac ľudí naučilo potrebné vedomosti o záhradníčení, kompostovaní, poľnohospodárstve, výžive, ekológii a priamom obchodovaní a zároveň, aby prakticky pomohol komunitu vo vnútri mesta získať kontrolu nad významnou časťou svojej potravy. V prvom roku sa podarilo ľuďom zapojeným do programu vypěstovať si a samozásobiť svoju komunitu 2,5 tonami čerstvého ovocia, zeleniny a bylín, pričom asi 1 tona bola poskytnutá deťským kuchyniam a vývarovniam pre seniorov. Je to príklad hodný nasledovania v každom meste. Ukazuje spôsob, ako spojiť vzdelávanie detí a dospelých s praktickou pomocou a získavaním vedomostí na ozdravenie mestských sídiel.

Pre svet, ktorý bude musieť byť prinajmenšom tak vidiecky, ako mestský, bude poľnohospodárstvo stále viac dôležité, nie naopak. Britský sociológ, Raymond Williams to raz povedal takto:

'Ak máme prežiť, musíme rozvinúť a zvýšiť našu prácu v poľnohospodárstve. Všeobecne zdieľaná myšlienka o konci vidieckeho sveta je iba abstrakcia..., ktorá je v priamom rozpore so všetkými cestami, ktorými môžeme zabezpečiť svoju budúcnosť. Práca v krajine bude v budúcnosti rovnako nevyhnutná ako v minulosti a zrejme čím ďalej, tým viac dôležitá.'

Podľa článku Davida W. Orr, *Our Urban Future?*, Ecologist No. 1, 1999

Pokiaľ sa zameriame na otázku ľudskej potreby družnosti a blahobytu, nemožno obísť fenomén synergie, ktorý spontánne formoval proces vytvárania historickej ľudskej spoločnosti. Synergiu typickú predovšetkým pre biologické organizmy charakterizuje vyššia produktivita prostredníctvom symbiôzy a vzájomnej spolupráce, čím sa líši od bežných racionálnych vzorcov umelých systémov. V zmysle synergie výsledkom súčtu jeden plus jeden nie sú dva, ale tri, príp. i viac. Jedným z najväčších objavov človeka je pochopenie dôležitosti spolupráce a z nej prameniacej synergie, vďaka

ktorej biologické bytosti úspešne

porážajú entropiu a zdomakujú sa (dnes sa o tento princíp výrazne opiera permakultúra). Praktickým prejavom ľudskej spolupráce a synergie je osobná spolupráca ľudí s ich obklopujúcou prírodou a vzájomná spolupráca ľudí medzi sebou, preto bola a je najúčinnším prostriedkom na zabezpečenie prežitia človeka. Synergia ústi do kolektívneho vedomia ľudí, ktoré je výsledkom spolupráce kolektívu ľudí a mnohých prvkov prostredia, v ktorom sa kolektív nachádza. Jedným z nevyhnutných predpokladov obnovenia fungujúcich medziľudských väzieb je nahradenie konkurencie ľudskou spoluprácou. V záujme zachovania trvalo udržateľného života zohráva princíp synergie dôležitú rolu, pretože reprezentuje princíp spolupráce s prírodou a princíp tvorby ľudského sveta podľa vzoru prírodných ekosystémov.

Neschopnosť spoločenských systémov 20. storočia reálne dosiahnuť stanovenú tézu 'urbanity', t.j. 'vyššie naplnenie ľudského života' viedlo isté skupiny ľudí k zakladaniu spoločenských, nazývaných 'komunity'. Uvedený názov nepochádza zo slova 'komúna' alebo 'komunizmus', ale pochádza z anglického označenia 'common unity' t.j. spoločná jednota a označuje skupinu ľudí dobrej vôle snažiacich sa o vybudovanie spoločenstva na základe spolupráce ľudí medzi sebou a spolupráce s prírodou bez ohľadu na ich sociálnu a národnostnú príslušnosť, politické alebo náboženské presvedčenie. Bola to zároveň reakcia na rozbitie sociálnych medziľudských väzieb spoločenských systémov nášho storočia, či už v dôsledku kapitalistického systému maximalizácie ziskov za každú cenu a z nej vyplývajúceho individualizmu a konkurencie alebo komunitických zámerov ideovo jednotných mäs s následným potieraním ľudskej individuality a slobodnej vôle.

Zakladanie komunit prinieslo so sebou nielen rešpekt k prírode ako takej a k jej prirodzeným zákonitostiam, ale aj praktickú realizáciu v dnešnom poňatí 'trvalo udržateľných stratégií'. Snahy o znovuzavedenie spolupracujúceho ľudského spoločenstva sa opierali predovšetkým o princíp synergie, ktorej pôvodná historická podoba bola naštiepená príchodom

priemyselnej revolúcie, v dôsledku ktorej sa z ľudí stala takmer len pracovná sila obsluhujúca stroje a slúžiaca dominujúcemu hospodárskemu zámeru maximálnej produkcie. Výsledkom tohto otroctva novodobého človeka je nielen reálna podoba dnešných sídiel so všetkými jej spomínanými dôsledkami, ale aj životné podmienky a prostredie ľudí. Novodobá spoločnosť odela ľudí do industriálneho šatu, čo viedlo okrem výraznej zmeny systému životných hodnôt k rozbitiu tradičných sociálnych štruktúr, predovšetkým rodinného spoločenstva. Pasivita dnešného človeka sa neprejavuje len utiahnutím sa

do súkromia ako reakcie na spoločenský stres, ale aj stratou schopnosti identifikovať sa ako súčasť spoločenského i prírodného systému a s tým súvisiacimi právami a záväzkami.

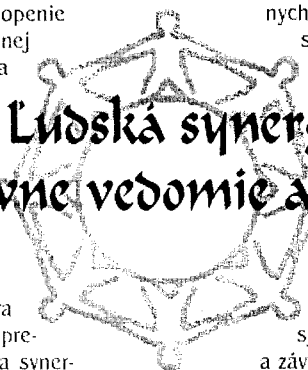
Cieľom komunit je a aj v budúcnosti bude poskytnúť reálnu alternatívu k životu súčasnej spoločnosti, ktorá evidentne nie je schopná zabezpečiť spôsob ľudskej existencie, ktorý by sa mohol označiť ako plnohodnotný alebo trvalo udržateľný, pretože celospoločensky zatiaľ nie je ochota k zmene systému hodnôt a spôsobu života. Komunitný systém realizovaný od 60. rokov nášho storočia v krajinách západnej Európy, USA, Austrálie atď. vyvinul prvky vedúce k vyváženému ľudskej spoločnosti nielen poskytnutím priestoru pre skutočné ľudské potreby, ale systémom opatrení v oblasti hospodárstva a správy, podriadené cieľom 'urbanity'. Charakteristickou črtou komunitných iniciatív (ktoré nemajú len podobu malých záujmových skupín, ale realizovali sa zatiaľ aj v okruhu sídiel, miest alebo dokonca regiónov) je ich aktivizácia zdola, t.j. neboli iniciované oficiálnymi štátnymi ani hospodárskymi štruktúrami. Počas v podstate už niekoľkých desaťročí sa podarilo zrealizovať mnohé životaschopné a funkčné prvky komunitných systémov ako napr. etické komunitné investície, podnikanie, obchody a banky, bezpečný LETS - systém výmeny tovaru a služieb, pozemkové trusty, lesy a záhrady, ekodiská a ekodediny postavené na základe ekologických stavebných postupov s centrami využívajúcimi ekologické technológie, s komunitnými recyklačnými strediskami atď. Život v eko-dedínach sa zakladá na spojení a rozvíjaní aspektov duchovnosti, kultúry, ekonomie a ekológie.

Pozoruhodné je, že mnohé originálne riešenia a spôsoby uplatnenia ekologických prístupov v tvorbe a výstavbe sídiel spontánne realizovali v pomerne jednoduchých podmienkach komunit a v mnohých ohľadoch svojou životaschopnosťou predčili mnohé zo štátnych fondov dotované a podporované projekty, z ktorých sa častokrát stali múzeá alternatívnych technológií.

Eugen Nagy

úryvok z knihy 'Manuál ekologickej výstavby', vydala Permakultúra (CS)

Ludská synergia, kolektívne vedomie a komunity

Kočovnícke obydlia

Naši dávni predkovia boli kočovníci a pred tým, než sa usadili, začali obrábať pôdu a stavať si domy, bývali v obydlíach, ktoré sa dali jednoducho premiestňovať. Dnes tiež žijú ľudia, ktorým viac vyhovuje život nepriputány k jednému miestu a namiesto stálych domov uprednostňujú bývanie v obydlíach, ktoré sa dajú podľa potreby a chuti premiestniť. Všetci poznáme cirkusákov bývajúcich v maringotkách a obytných privesoch, tento spôsob života sa stal obľúbený aj medzi časťou subkultúry najmä v západnej Európe. Nemožno však povedať, že by išlo o nejaké ekologické bývanie, keďže tento spôsob života je v podstate naviazaný na automobilovú kultúru súčasnej industriálnej spoločnosti.

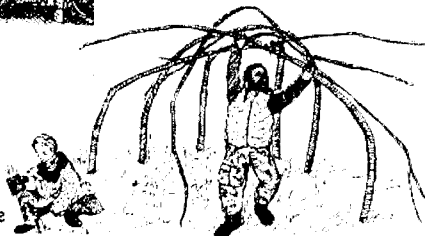
Sú však aj ľudia, ktorí idú v návrate k prírode ďalej a znovuobjavujú jednoduché obydlia používané prírodnými národmi. Niektorí ľudia žijú v takýchto obydlíach po celý rok a v našom podnebnom pásme v nich dokážu aj prezimovať. Medzi najznámejšie obydlie tohoto typu patrí nepochybne indiánske tee pee. Veľmi praktické a stále viac používané sú v súčasnosti tiež takzvané benderi inšpirované obydliami afrických nomádskych kmeňov.

Bender

preto sa otvorený oheň dnu nerobí. Na vykurovanie sa používajú staré piecky s komínom vedeným von. Okrem jednoduchých benderov bez okien a so vstupom zakrytým plachtou, sa stavajú aj zložitejšie, ktoré môžu mať rôzne tvary, upevnené okná či dokonca dvere.

Obydlie 'bender' sa veľmi dobre osvedčilo v táboroch, ktoré boli súčasťou veľkej kampane proti výstavbe diaľnic v Anglicku. Bývanie v týchto obydlíach sa mnohým ľuďom tak zapáčilo, že po skončení táborov v nich ostávali žiť ďalej. Jednoduchý bender pripomína tvarom eskymácke iglu - na kopulovitej konštrukcii vysokej 1,5 až 2 metre, zostrojenej z ohýbných prútov, konárov a palíc, sú upevnené v niekoľkých vrstvách nepremokavé látky, autoplachty, celt, staré deky atď. V kopule zväčša nie je otvor na unikanie dymu,

'Takto vyzerá najjednoduchšia konštrukcia bendera. Stačí už iba pokryť nepremokavým materiálom a zohnať starú piecku na smetisku alebo cez inzerát...'

Tee pee, pôvodne obydlie severoamerických indiánov, je stan preverený mnohými generáciami a domyslený do najmenších detailov. Základom je nepremokavé plátno, plachtovina alebo celta (pôvodne sa tee pee robili z bizónich koží) a konštrukcia, ktorá vznikne skrížením dvanástich dlhých, čo najrovnejších a najhladších drevených tyčí, dlhých podľa výšky tee pee 3 až 5 metrov. Základná tee pee má kruhový pôdorys, uprostred stanu sa nachádza ohnisko, dym uniká dierou na vrchole tee pee, ktorá je chránená proti dažďu takzvaným 'dažďovým krytom'. Pomocou závesných konštrukcií z rovných konárov možno vnútro stanu dobre

Tee pee

využiť aj na ukladanie vecí. V tee pee možno bývať po celý rok, zimovanie je však náročné na spotrebu dreva (udržať vnútro vyhriate znamená stále udržiavať oheň). Väčšie tee pee môže poskytnúť útočisko viacerým ľuďom (videl som tee pee, v ktorom celkom pohodlne spalo asi dvadsať ľudí). Príprava tyčí a stavba tee pee, so všetkým čo k tomu patrí, sa pri troche šikovnosti zvládne za jeden deň, pri cestovaní sa zväčša prenáša iba plachta, ktorá váži približne 20 kil (samozrejme to do veľkej miery závisí od jeho veľkosti a použitého materiálu) a zbalenú ju možno prevážať aj na nosiči na bicykla.

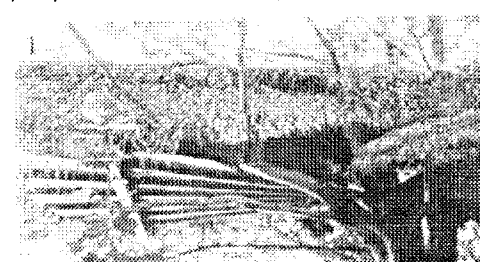
- slovenskí 'indiáni' na tábore

Stromové

V radikálnych ekologických táboroch vytvárame miesta a komunity, ktoré sú oknami do budúceho sveta, v ktorom by sme si priali žiť. Jedna z naj-

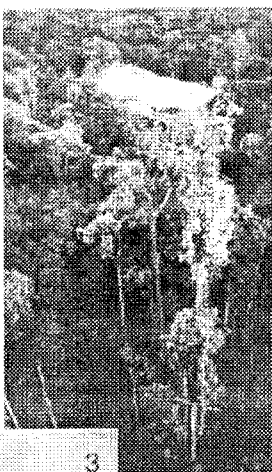
'Keď tak nenávidíte pokrok, prečo nejdete bývať na stromy, kretění!'
- odpoveď nahnevaného automobilistu ekologickým aktivistom

krajších skúseností z táborového života je bývanie na stromoch. V korunách stromov, s nebesami nad hlavou, obklopení pestrým životom sa cítime byť súčasťou ekosystému,

ktorý obývame - nie iba jeho obrancami. Každé ráno sa zobúdame s pohľadom na oblohu a cítime sa, ako by sme stáli na zelených oblakoch. Každú noc nás uspáva šumenie listov.

Aktivisti v Británii prvýkrát použili stromové obydlia, ako taktiku bránenia stromov pred spilením v Newcastle roku 1993. Odvtedy sa stromové obydlia stali prepracova-

vanejšími a ľahko vypratateľnými.

Tak, ako náš boj odzrkadľuje boj našich predchodcov a ľudí na rôznych miestach planéty, tak aj naše prilytky sú zrkadlom minulosti a súčasnosti na iných miestach Zeme. Na každom kontinente exis-

obydlia

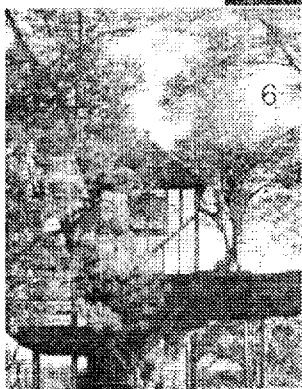
tujú prírodné kultúry a ľudia žijúci na stromoch. V severnej Indii mnoho animistických ('všetko čo existuje žije') kmeňov robí svoje príbytky v korunách stromov (obr.3 a 4). V Západnej Papue (obr.2) a susednej

Stromové obydlie slobodné obydlie schovávajú vysoko v svojich konároch Tak šťastného aký len môžeme byť Dom na zemi nie je pre mňa Pod so mnou budeme žiť v korune stromu

báseň anonymného autora

stromoch sa k nám vracajú aj prostredníctvom mýtov o rebeloch ako Robin Hood. Nie je náhodou, že v mnohých knihách možno nájsť utopické opisy života na stromoch (napríklad Tolkien, S.Donaldson). Dokonca v Hviezdnych vojnách môžeme objaviť stromovú dedinu, ktorá

Papue Novej Guinei (obr.7) žijú kmene v domoch, ktoré vyzerajú ako hniezda obrovských vtákov. Územie dnešného Poľska, v dávnej minulosti obývali tiež kultúry žijúce na stromoch, ale do dnešného času sa zachovalo iba veľmi málo príkladov takýchto obydli. Spomienky na život v

sa postavila proti vládnúcej technologickej ríši. Mnohé deti si stavajú stromové obydlia, v ktorých bývajú v lete (obr.5), najstaršie stromové obydlie postavé pre deti sa nachádza od roku 1692 v Shropshire.

"Bývanie na strome prináša veľké uspokojenie z pestrého života naokolo. Vidíte jašteričku splhať po konároch, rôzny hmyz, paviky... Hniezdi tu niekoľko vtákov, niekedy dvaja spievajú duet - jeden začne melódiu, druhý ju dokončí."

To sú slová Hugha Browna, ktorý si s priateľom v 70. rokoch zostrojil v amerike päťúrovňové stromové obydlie, aby sa vyhol narukovaniu do armády a službe vo Vietname. (obr.1)

podľa Do or die No.7 spracoval Matúš

"Earthship" (ang. Earth - Zem, ship - loď) znamená 'nezávislé plavidlo', sebestačné obydlie pre ľudskú bytosť, ktoré funguje na slnko, vietor a vodu a je postavené najmä zo starých automobilových pneumatík naplnených zemou a z použitých hliníkových bandasiiek. Toto obydlie ako prvý navrhol a zostrojil Michael Reynold v Novom Mexiku, kde dnes stojí niekoľko

ál, ktorý po zmiešaní s bato slúžil na omietnutie stien. Po dokončení tejto práce sme začali s pribíjaním strechy. Používali sme drevené dosky, ktoré sme získali zo zbúranej budovy. Strecha bola dostatočne veľká, aby chránila steny pred vplyvom počasia. Na čelnej strane presahovala stena presne toľko, aby zachytávala lúče letného slnka a zároveň umožňovala zimným

Dom z pneumatík - "Earthship"

krásnych 'Zemských lodí'. Správy o Michaelovej práci sa čoskoro dostali do rôznych kútov sveta a v tomto článku vám priblížime stavbu experimentálneho domu v Británii, ktorý kombinuje technológiu automobilových pneumatík s tradičnými lokálnymi stavebnými postupmi.

The New Barn Field Center sa nachádza blízko Dorchester-u. Nájdete tu usadlosť spojenú so štúdiom centrom pre 8 až 10 ročné deti, ktoré sa špecializuje na oživovanie histórie, zachovávanie tradičných znalostí a vedomostí a výučbu remesiel. Permakultúra záhrada tu bola založená v roku 1992, kedy začali aj prvé práce na vytvorení lesnej záhrady.

Pozemok sa nachádza na kopci, kde je hlavnou horninou krieda. Pôvodným plánom bolo vybudovanie obydli čisto z ubijanej kriedy, tak ako to robili ľudia v Dorchesteri stovky rokov. S pomocou dobrovoľníkov som začal na jeseň 1995 vykopávaním kriedy z kopca. Neskôr sme postavili z kriedy stenu asi meter vysokú, ale vlhké anglické počasie spôsobilo, že stena praskla. Vtedy sme sa rozhodli skombinovať tradičnú techniku s využitím starých automobilových pneumatík, ktoré sme plnili kriedou. Takto sme zabezpečili lepšiu stabilitu stien.

Pneumatiky sme zhľadali zadarmo v miestnych garážach a auto opravovníach. Pri stavbe sme pneumatiky ukladali ako tehly a každú sme naplnili kriedou. Na rohy sme potrebovali 'polovičné tehly', na čo nám dobre poslúžili použité plechové bandasky od mlieka. Keď boli steny vyššie ako meter, postavili sme kostru budovy, ktorá musela byť dosť silná, aby uniesla strechu pokrytú zemou. Použili sme staré, ale zachovalé telegrafné stĺpy. Tri stĺpy podopierali každú bočnú stenu a ďalšie tri podopierali strechu v prostriedku obydli. Na stĺpoch držali trámy - jeden stredový a dva pri bočných stenách. Bočné trámy boli zapustené trochu nižšie, čím strecha dostala mierny spád na strany, tak aby mohla odtekať dažďová voda, ale aby zároveň zo strechy nezmývalo zeminu.

V novembri 1995 bola zem vďaka a blatová - ideálna pre privolanie stáda kráv, ktoré nám darovali kravince - kvalitný, dobre lepiaci materi-

slnečným lúčom ohrievať prednú stenu - to nám pomohlo zachovávať chlad v lete a teplo v zime.

Dilemou pre mňa bolo, ako vyriešiť vodu-nepriepustné pokrytie strechy. Mojim zámerom bolo použiť čisto recyklované materiály na stavbu celého domu. Nakoniec som sa však rozhodol, že ochrana pred vodou je natoľko dôležitá, že nebude na škodu investovať do pevnej izolačnej vrstvy z kaučuku, ktorú sme umiestnili na strechu. Vrchnú vrstvu strechy sme nakoniec vytvorili z pôdy, do ktorej sme vysadili jahody, bylinky a divoké kvety.

Celé obydlie je orientované na juh, na prednej stene sú zasadené recyklované okná a dvere. Pec bola postavená zo starých tehál, zasadená do diery v stene s kominom prechádzajúcim stenou a ústiaceim na strechu. Hlinená podlaha bola dôkladne utupaná, vyrovnaná a potom pokrytá starými očistenými tehliami.

Celé obydlie som postavil za tri mesiace s pomocou dvoch dobrovoľníkov. So všetkými výdavkami ma náklady na jeho stavbu vyšli na 500 libier. Dnes poskytuje prístrešok, priestor na rôzne aktivity a skladisko pre dielne. Minulý rok sme

do neho zaviedli aj elektrinu získavanú zo slnka a vetra.

podľa článku Nevilla Dear z Permaculture magazine No.15 preložil Matúš

The New Barn Centre je otvorené pre verejnosť, kontakt je:

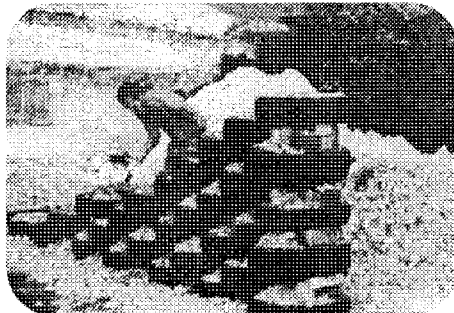
The New Barn Field Centre, Bardfoed Peverall, Dorchester, Dorset DT2 9SD

Vydavateľstvo Permanent Publications ponúka knižnú sériu s praktickými radami ako stavať sebestačné budovy s použitím recyklovaných materiálov, ako použiť pneumatiky a plechové bandasky.

Earthship - How to Build your own Earthship - Systems and components Earthship - Evolution Beyond Economics

každá z nich stojí 17 libier a objednať si ju môžete na adrese:

Permanent Publications, Hyden House Ltd., Little Hyden Lan Clanfield, Hampshire PO8 0RU, UK.

NEPOTŘEBUJEME ENERGIÍ ALE SLUŽBY

V bytech a rodinných domech (t.j. v domácnostech) se spotřebovává poměrně velké množství energie (přibližně 30 % z celkové spotřeby energie). Je dobře známo, že převážná část spotřebované energie se získává z fosilních paliv či jaderných elektráren, což je z hlediska životního prostředí značně nepříznivé. Je také zcela jasné, že nepotřebujeme energii jako takovou - potřebujeme "služby", které nám energie poskytuje t.j. teplo a světlo v bytě, chladno v lednici, fungující domácí spotřebiče atd. Lze diskutovat o tom, jaké minimální množství energie je na zajištění chodu domácnosti nezbytné, jisté však je, že současná spotřeba je neúměrně vysoká a že je mnoho možností, jak ji snížit a při tom zachovat (nebo dokonce zvýšit) komfort bydlení.

ŠETŘIT LZE I ZADARMO

Soustředíme se na některá jednoduchá a relativně levná opatření, jejichž realizace je v silách většiny lidí. Nemusí jít vždy jen o úspory energie. Nahrazení části spotřebované energie - například energií sluneční - je z hlediska životního prostředí stejně přínosné. Mnohá velmi účinná opatření, která jsou často zadarmo, nemají technický charakter a jsou spíše malými změnami životního stylu a návyků.

ENERGETICKÁ INVENTURA

SLEDOVÁNÍ SPOTŘEBY Než se začneme zabývat jednotlivými možnostmi úspor, je dobré se podívat blíže, na co vlastně energii v domácnosti spotřebováváme. Na obrázku je vidět rozdělení spotřeby energie v domácnosti (1). Při vynaložení určitého úsilí je možno zjistit, jaká je spotřeba energie na vytápění, ohřev vody a na provoz elektrických spotřebičů pro vaši konkrétní domácnost (stačí měsíčně, či ještě lépe týdně zaznamenávat spotřebu vody, plynu, elektriny a tepla). Je to velmi užitečné pro určení významu jednotlivých úsporných opatření a pro pozdější posouzení jejich přínosu.

EFEKT OPATŘENÍ Protože pro provádění úsporných opatření máme k dispozici jen určité množství prostředků (peníze a čas) je nutné se přednostně soustředit na opatření, která přinesou relativně velký efekt vzhledem k vynaloženým nákladům.

SPOTŘEBA DOMÁCNOSTI Z obrázku jasně vyplývá, že nejvíce energie se spotřebovává na vytápění a ohřev vody, eventuálně ještě na vaření; do těchto oblastí bychom tedy měli zaměřit svou pozornost nejdříve. Naproti tomu je okamžitě vidět, že náhrada žárovek oblíbenými kompaktními zářivkami zásadním způsobem spotřebu energie v domácnosti neovlivní. To neznamená, že bychom o ní neměli uvažovat. Jde jen o to, abychom si uvědomili všechny souvislosti.

VYTÁPĚNÍ Spotřeba energie na vytápění je v rozhodující míře určována tepelnými ztrátami daného bytu či domu a v menší míře pak vytápěcím systémem a životním stylem obyvatel.

Možnosti omezení tepelných ztrát domu

	Rodinný dom	Byt
Okná a dveře	30-40 %	40-50 %
Obvodové steny	20-30 %	30 -40 %
Strop a strecha	15-20 %	5-8 %
Podlaha a pivnica	5-10 %	4-6 %

Podíly tepelných ztrát různými částmi stavební konstrukce průměrného rodinného domu a bytu ve vícebytovém domě jsou uvedeny v tabulce. Poměr tepelných ztrát jednotlivými částmi znatelně závisí na tvaru domu a relativní velikosti oken.

TEPELNÁ POHODA

Tepelná pohoda je důležitější než naměřená teplota. Pokud máte v místnosti 25°C a zebou vás nohy od studené podlahy, pak se určitě necítíte dobře. Na tepelnou pohodu mají důležitý vliv i vlhkost vzduchu nebo barva interiéru. V místnosti s červenými závěsy je pocitově tepleji než v modrém salónku.

VLHKOST VZDUCHU

V místnosti s vlhkostí vzduchu menší než 30 % je k dosažení stejného pocitu tepla potřeba dosáhnout o 2°C vyšší teploty než v místnosti s 60 % vlhkostí. Vlhkost se dá snadno zvýšit pomocí pokojových květin nebo jednoduchých výparníků na radiátory. Nic se však nemá přehánět. Pokud vlhkost překročí 70 % hrozí vznik plísní a vlhnutí zdí.

OKNA

Přestože je plocha oken podstatně menší než plocha stěn uniká tudíž značné množství tepla a proto je vhodné začít se snižováním ztrát právě zde.

Teplo uniká oknem třemi způsoby :

- infiltraci
- konvekci
- radiaci

INFILTRACE

TĚSNĚNÍ OKEN (oknem "táhne"); tento únik tepla je zvláště znatelný při větrném počasí a někdy se projevuje i pohybem záclon na oknech. V současné době existuje celá řada těsnících

materiálů, kterými lze okna a dveře zatěsnit a tak infiltraci podstatně snížit. Zřejmě nejvhodnější jsou těsnění ukládaná do vyfrézované drážky (nejčastěji ze silikonu), která mají dlouhou životnost a nevadí jim ani různá šířka spár. I s montáží stojí kolem 25 Kč/m. Levnější jsou nalepovací pásy v ceně od 7 Kč/m, které ale mají podstatně kratší životnost. Samozřejmě, že lze použít i klasický kovotěs. Pro spodky dveří existují nejrůznější těsnící pásy a lišty. V některých případech jsou netěsnosti i mezi rámem okna a zdi; ty je možné zatěsnit nějakým trvale plastickým tmelem.

VĚTRÁNÍ

Snížení infiltrace po zatěsnění je velmi výrazné a investice se zaplatí zpravidla do 1-2 roků. Je však třeba pamatovat na to, že v místnostech, kde jsou lidé je třeba zajistit přiměřené větrání; nejjednodušší je vždy po 1-2 hod krátce vyvětrat průvanem; vzduch má jen malou tepelnou kapacitu a při rychlém větrání nedojde ke znatelnému ochlazení stěn. Lze říci, že největších úspor dosáhneme zatěsněním v těch místnostech, kde se větrá málokdy a nejmenších úspor tam, kde je třeba větrat intenzivně.

KONVEKCE

IZOLAČNÍ DVOJSKLA A TROJSKLA V okně neizoluje sklo, ale vrstva vzduchu při jeho povrchu. Čím více těchto vrstev máme, tím menší je celkový průstup tepla oknem. Dvojitě zasklené

okno ztrácí 2,5x méně tepla než jednoduché a trojitě okno má ztrátu asi 2/3 hodnoty pro okno jednoduché. Ve většině případů lze přidat další tabuli skla na stávající okno a snížit tak jeho tepelnou ztrátu. Na našem trhu existuje několik typů rámečků pro tento účel.

RADIACE

ZÁVĚS NA NOC Teplo se mezi místností a sklem okna a mezi vnitřním a vnějším oknem přenáší též radiací (dlouhovlnným infračerveným zářením, tepelným sáláním); tento přenos tepla přispívá k tepelné ztrátě okna sice o něco méně než konvekce, přesto je významný. Nejlacnějším prostředkem je zatahování závěsů hned, jakmile se setmí. Pozor však na velmi častý nešvar, když závěs či záclona úplně zakrývá topení.

POUŽÍVÁNÍ ROLET A ŽALUZII Tepelnou ztrátu radiací lze omezit pomocí speciálních fólií, které jsou průhledné pro viditelné světlo, ale dlouhovlnné infračervené záření odrážejí; nevýhodou je značná cena a snížení propustnosti okna pro sluneční světlo, což je např. u jižních oken energeticky nevýhodné. Pokud se spokojíme se snížením ztráty jen v noci (zimní noc trvá 2/3 času!) pak lze použít reflexní roletu, t.j. např. roleta z pokovené fólie, hliníkové lamelové žaluzie (pozor nesmí být nijak natěsněny!) nebo docela obyčejný Allobal nalepený na běžnou látkovou roletu (na vnitřní stranu).

IZOLAČNÍ OKENICE Velmi výrazně lze snížit noční tepelné ztráty oken použitím tepelně izolačních okenic; dobře těsnící okenice s několika centimetry izolace snižují tepelnou ztrátu okna téměř na úroveň okolní zdi. Pokud jsou již na domě nějaké okenice osazené nemusí být jejich úprava příliš drahá.

PROUDĚNÍ VZDUCHU KOLEM OKEN

Tepelné ztráty okny se mohou znatelně zvýšit pokud je pod oknem topné těleso a teplý vzduch stoupá pod záclonou či závěsem podél okna. Ve většině případů tomu lze jednoduše zabránit tak, že nad radiátor osadíme políčku, která odvede teplý vzduch dále od okna.

TEPELNÝ ZISK Okna nejsou jenom místy, kde teplo ztrácíme; za slunečných dnů mají v zimě kolem poledne osluněná jižní okna tepelný zisk řádově 10x větší, než je jejich tepelná ztráta. Pokud z okna odtáhneme záclonu můžeme zvýšit množství záření pronikajícího do pokoje o dalších 10-20%. Značně větší tepelné zisky, v porovnání s okny, umožňují tzv. zimní zahrady, prosklené prostory na jižní straně domu. Jednodušší a levnější, než stavba zimní zahrady, je zasklení existující lodžie.

STĚNY

FÓLIE ZA RADIÁTORY Speciálním případem jsou zdi za radiátory, zvláště pokud je tam zeď zeslabená výklenkem, nebo pokud máme ploché panelové radiátory o značné ploše. Nejjednodušší možností je nalepení nebo zasunutí reflexní fólie za radiátor (princip je stejný jako v případě oken). Fólie o rozměru 0,5x1 m stojí přibližně 30 Kč. Lze použít i Alobalu v kombinaci s izolační vrstvou z nějakého tepelně odolného materiálu.

IZOLACE VNĚJŠÍCH STĚN Dodatečné tepelné izolace stěn jsou zpravidla nejdražší položkou a jejich návrh a realizaci je vhodné svěřit odborné firmě. Obvodové zdi bychom měli zateplovat vždy z vnější strany, pokud však dům nelze izolovat z vnějšku pak platí, že vnitřní izolace je lepší než žádná. Místnosti izolované zevnitř vychladnou rychleji, než kdyby byly izolovány z vnějšku, ale zase se rychleji vytopí.

STROPY

IZOLACE PŮDY V mnoha starých domech je mezi stropem a podlahou půdy mezera 15-20 cm (podle tloušťky trámů). Tepelně-izolační vlastnosti stropu lze významně zlepšit vyplněním této mezery (prostor mezi trámy) vhodným tepelně-izolačním materiálem. Je možno použít např. minerální vatu, celulózová vlákna z recyklovaného papíru CLIMATISER eventuelně samozhášivý pěnový PS. Praktické provedení závisí na konkrétních podmínkách; zvláště jednoduchá je aplikace celulózových vláken CLIMATISER 'zafoukáním' skrz navrtané otvory v podlaze půdy.

PODLAHY

Studená podlaha má snad nejhorší vliv na tepelnou pohodu místnosti. Situaci lze rychle řešit podlahovou izolační fólií, jež je k dostání v projezdových kobereců a která se uloží pod koberec (cena přibližně 20 Kč za m²). Stejnou službu může poskytnout i starší koberec.

REGULACE VYTÁPĚNÍ

Existuje celá řada možností jak regulovat vytápění. Většinou se reguluje teplota otopné vody buď podle venkovní teploty nebo podle teploty v 'referenční' místnosti nebo se zapíná a vypíná kotel či oběhové čerpadlo pomocí termostatu v referenční místnosti. Pro přesnější udržování tep-

loty v jednotlivých místnostech jsou vhodné termostatické ventily.

TERMOSTATICKÉ VENTILY Termostatické ventily omezují průtok topné vody radiátorem při dosažení nastavené hodnoty teploty a zabráňují tak přetápění. Zvláště užitečné jsou v místnostech s velkými jižními okny, (zde v době slunečního svitu prakticky není potřeba topit), nebo v kuchyni, kde jsou často značné tepelné zisky od různých spotřebičů. Instalace termostatických ventilů není příliš obtížná ani nákladná, jejich správná funkce však závisí i na správném serizení průtoků jednotlivými radiátory, je proto vhodné zadat jejich instalaci odborníkovi. Další úspory energie lze dosáhnout tím, že v noci nebo v době kdy některé místnosti nepoužíváme, vytápíme na nižší teplotu. Lze to zajistit pomocí některého typu časové a prostorové regulace.

TOPENÍ BIOMASOU Z hlediska snižování spotřeby fosilních paliv je velmi výhodné použití dřeva resp. dřevěných pilinových briket (dřevo je obnovitelný zdroj energie). Na trhu existuje celá řada speciálních kotlů, které mají dobrou účinnost a uživatelský komfort.

OHŘEV TEPLÉ UŽITKOVÉ VODY

Podobně jako v případě vytápění platí, že neefektivnější metoda je úspora snížení spotřeby vody. Jedna kapka za sekundu znamená m³ za měsíc.

KOUPÁNÍ Značné množství teplé užitkové vody (TUV) se spotřebuje při koupání ve vaně (přibližně 100 litrů). Náhrada koupání sprchováním ušetrí více než 60 % a při použití úsporné sprchové hlavice více než 70 % teplé vody. Naopak při mytí nádobí je výhodnější nemýt ho pod tekoucí vodou, ale napustit si drez.

SOLÁRNÍ KOLEKTORY V mnoha domácnostech je používán elektrický zásobníkový či průtokový ohřivač; zde je (nebo brzy bude) z ekonomického hlediska výhodné použití solárních kolektorů pro ohřev vody, kterými lze ušetřit (resp. nahradit) 40-60 % roční spotřeby energie na ohřev TUV. Výhodné je také použití pákových baterií. Jednak je lze lépe nastavit a jednak jsou méně poruchové.

VAŘENÍ

HRNEC A PLOTÝNKA I když se to nezdá, jedním z nejdůležitějších předpokladů úsporného vaření je, aby hrnec správně 'seděl' na plotýnce. Vyboulené dno zvyšuje spotřebu o 30 %. Kolem hrnce menšího než plotýnka či plamen zbytečně uniká teplo. Hrnec, který je větší než plotýnka prodlužuje dobu vaření a tím i tepelných ztrát. Ztráty z nesprávné velikosti mohou dosáhnout až 30 %.

POKLIČKA Poklička brání zbytečnému odpařování vody při vaření a tím i ztrátám. Vaření bez pokličky může znamenat spotřebu energie až o 50 % vyšší.

TLAKOVÝ HRNEC Při vaření jsou největší ztráty odpařováním vody t.j. je dobré se vyvarovat příliš intenzivního varu; teplota varu (a na ní závisící délka vaření) je dána tlakem nad kapalinou. Použití tlakového hrnce přinese proto znatelnou úsporu ve spotřebě energie.

PRÁNÍ

Je vhodné maximálně naplnit pračku a rozdělit prádlo podle toho, jakou teplotu při praní vyžaduje a používat nejnižší možné teploty. Snížení teploty z 90 na 60°C se sníží spotřeba zhruba o 40 %. Existují pračky, které si napouštějí podle potřeby zvlášť teplou a studenou vodu; jsou zvláště výhodné, máme-li např. instalovány solární kolektory pro ohřev TUV. Samozřejmě by mělo být praní pouze se zcela naplněnou pračkou.

SUŠIČKA Sušičky zatím u nás nejsou příliš rozšířeny, což je dobře. Jednak mají velkou spotřebu energie a jednak klasické sušení na šňůře je šetrnější k prádlu. Pokud však je nutné sušičku používat, pak by mělo být samozřejmě odstředění při minimálně 1000 ot/min.

OSVĚTLENÍ

KOMPAKTNÍ ŽÁŘIVKY Používání oblíbených kompaktních žárovek představuje nejjednodušší způsob, jak snížit spotřebu na osvětlení. Zde je dobré jen připomenout, že i běžné trubicové žárovky jsou téměř stejně účinné a že použití kompaktních žárovek je nejvýhodnější tam, kde svítíme delší dobu a kde máme vyšší tarif. Není zatím z finančního hlediska účelné např. osadit kompaktní žárovky v bytě, kde používáme elektrický plynový topení s nízkým tarifem po 20hod denně; s vynaložením stejné investice např. na snížení tepelných ztrát docílíme podstatně většího efektu.

CHLAZENÍ

Chladnička či mraznička by měly být uloženy na suchém a chladném místě - nepodléhají sice rychle zkáze, ale v teple se musí vyrovnávat z vyšším rozdílem teplot, což nutně vede ke zvýšení spotřeby. Druhou neméně důležitou zásadou by mělo být pravidelné rozmrazování. 1 cm námrazy zvyšuje spotřebu elektriny o 75 %. Do ledničky samozřejmě nepatří horké hmyce.

ZDRAVÝ SELSKÝ ROZUM Kdo chce šetřit energii, svoji kapsu i životní prostředí, ten se musí naučit přemýšlet o tom, co dělá a jak to dělá. Pak už jde všechno samo.

DOPORUČENÁ LITERATURA

Rěhánek, Tepelné ztráty budov a možnosti jejich zmenšování, SNTL, 1985

Ekologické a ekonomické vytápění, Inforpres, 1994

Energetické desatero pro domácnost, SEI, 1993

V.Staněk, I. Soukup, Energetické minimum pro začínající podnikatele, FEA a SEI, 1992

V.Staněk, I. Soukup, Za málo peněz velké úspory, EA ČR, SEI, EKIS, 1994

M. Štěp, Úspory paliv a energie v otázkách a odpovědích, SEI a EKIS, 1993

Jak snížit spotřebu domácnosti - rady a příklady, MHPR ČR a ORF Vídeň, 1992

T. Matema, Možnosti úspor paliv a energie při vytápění zlepšením tepelně izolačních vlastností obvodových plášťů budov a instalačních rozvodů,, SEI, 1992

Oborový katalog firem a podnikatelů z oblasti energetiky, Profes, 1995

Karel Murtinger

Připravil: Program energetických úspor

<http://peu.ecn.cz>

Podme však hovoriť o veciach súvisiacich z bývaním. **Vždy keď predstavujete nábytok, vešiate obraz alebo malujete izbu, vykonávate vlastne Feng šuej.** Meníte svoje prostredie a tým aj prúdenie energie a vibráciu v rámci bytu. Medvojak tým ovplyvňujete seba aj iných. Z tohto pohľadu nie je učenie Feng šuej pre nás Európanov až také vzdialené, ako by sa to mohlo zdať. Aj my cítime, že na nás blahodárne vplýva harmonické okolie a vyvážené usporiadanie prostredie, ibaže to nenazývame dobrým prúdením čchi ale jednoducho dobrým vkusom. **Feng šuej nám pomáha uvedomelými úpravami a zásahmi meniť naše prostredie, tak aby sme sa cítili v pohode.** Aby sme načerpali silu, energiu a mohli ju preniesť ďalej do sveta.

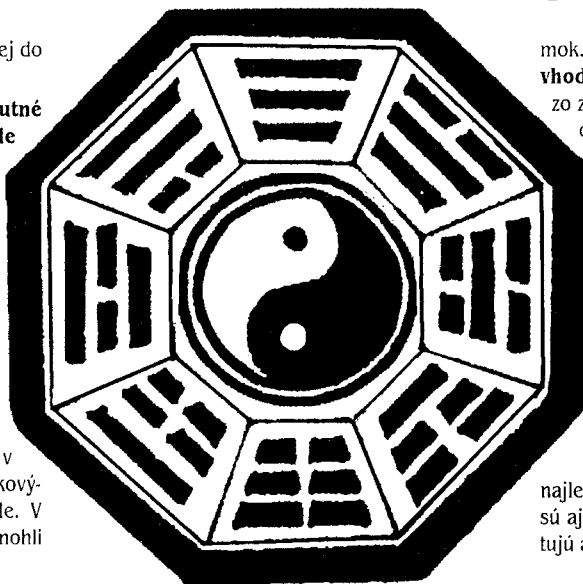
Chcem však pripomenúť, že **nie je nutné striktne sa držať nejakých pravidiel, ale všetko si overiť vlastným cítením, intuíciou.** Každý človek je jedinečná duchovná individualita a každý má svoje chápanie krásy. Cielená zmena a zlepšenie prostredia môžu preto pôsobiť pozitívne iba vtedy, ak načúvame aj vnútornému hlasu. Vždy treba brať ohľad na vlastný cit, pretože v dôsledku premien, s ktorými nesúhlasíte, by ste trpeli a tým by sa okamžite spochybnil zmysel akejkoľvek fengšuejskej premeny. **Vo Feng šuej sa všetko točí okolo kozmickej energie, ktorú v Číne nazývajú čchi,** (v Indii prána, v Japonsku ki) ktorá podľa ďalekovýchodnej filozofie prúdi vo všetkom a všade. V našom kultúrnom prostredí by sme to mohli nazvať Božia sila, Živa, praseveto z ktorého všetko vzniklo a všetko trvá. Základom umenia Feng šuej je usmerňovanie toku energie tak, aby mal s toho človek najväčší možný úžitok.

Najlepšie načerpať silu možno však len vtedy, keď je človek správne otvorený. Je to ako s vysielacom a prijímačom. Prijímač sa musí naladiť na správnu frekvenciu aby mohol prijímať. Takisto človek, ktorý vnútorne nie je naladený pozitívne, nemôže nič pozitívne prijať, aj keby mal celý dom zariadený v súlade s Feng šuej. **Všetky vonkajšie fengšuejské opatrenia teda možno nesmierne umocniť správnym postojom.** Vaše pocity, myšlienky a predstavy sú nástrojmi vnútorného Feng šuej. Každé uvedomelé a s radosťou urobené zlepšenie v bude pôsobiť nápomocnejšie, ako keď zmeny vykonáme v strese, hneve, alebo pochybnostiach. **Feng šuej sa snaží o harmóniu vnútorného, jemného sveta s vonkajším fyzickým prostredím.**

Prijímanú silu však musíme aj vedieť správne využiť. Nemôžeme sa v nej len kúpať, alebo ju v sebe zhromažďovať, ale musí sa použiť, inak nami prejde bez úžitku. **Čchi, alebo Božia sila je univerzálna, neutrálna** a človek ju môže usmerniť svojim chcením, myšliením k dobrému, alebo zlému. Môže sa však len rozhodnúť ako ju použije, prehodiť výhybku po ktorej pôjde, no ďalej je podriadený zákonom stvorenia, ktoré sa nedajú obísť nijakým spôsobom. Je jedno ako ich nazveme, prírodné, či Božie zákony, sú to

vždy tie isté. Jeden z tých zákonov, **zákon spätného pôsobenia** (čo zaseješ, to aj zožneš), nás prirodzene varuje, aby sme silu využili len k požehnaniu, zlepšeniu a zušľachteniu seba a svojho okolia. Nemali by ste sa však domnievať že váš dom, záhrada, alebo rodinné vzťahy a vôbec život bude niekedy hotové, pevné, konečné. To by celkom protirečilo filozofii východu a nie len východu, ktorá nás učí že **život je neu-**

Feng šuej

Feng šuej - je starobylé čínske učenie, ktoré naznačuje čo má človek robiť, aby žil v súlade so silami prírody. Nie je len o tom ako si máme zariadiť izbu, byt, ale má oveľa širší záber. Týka sa aj stravy, obliekania, myslenia, reči, medziľudských vzťahov atď. Napomáhanie harmónii uvedomelými úpravami životného priestoru do istej miery poznali všetky národy. Naša veda to dnes nazýva geomantia. Včleniť sa do svojho okolia, sveta ktorý nás obklopuje, bolo v minulosti oveľa jednoduchšie a prirodzenejšie. Nebolo treba nejaké špeciálne učenie, človek vedel vycítiť, čo a ako má robiť, aby žil v súlade s prírodou.

stála zmena, vývoj.

Vrátim sa však k čchi, ktorej tok nás zaujíma. **Harmónia vzniká vtedy, keď čchi voľne plynie, akoby v miernych zákrutách.** Poruší sa, keď je čchi vo svojom pohybe blokována, alebo keď sa jej pohyb príliš zrýchli v priamočiarych štruktúrach. Pri dobrom Feng šuej **nezáleží na tom čo, ale ako.** Dôležité je správne usporiadanie, vlastné cítenie a osobný vzťah. Mimočodom, **veľmi dobrým "lakmusovým papierikom" sú deti,** pretože reagujú otvorene úprimne a bez prikrášľovania a pretvárk, keď sa im niečo nepozdáva. Podme však k praktickým radám.

Poloha pozemku

Na stavbu domova je podľa Feng šuej najlepší

taký kústik zeme, ktorý zodpovedá **principu kresla.** Keď sa usadíte do pohodlného kresla, poskytujú vám jeho operadlá ochranu od chrbta a zbokú takže sa cítite bezpečne. Pohľad dopredu je naproti tomu otvorený a voľný. Ideálny je pozemok ktorý je zo zadnej strany a z bokov clo-nený a chránený - napr. pahorkom, vyvýšeninou, alebo jednoducho skupinou stromov. Smerom dopredu sa žiada krásny výhľad. Pokiaľ ide o opti-málnu **polohu pozemku vzhľadom k svetovým stranám,** mali by sme byť chránený od severu - chrbát, menej z východu - ľavá strana a západu pravá strana. Výhľad by mal smerovať na juh. Nie je však nevy-hnutné vlastniť takýto ideálny poze-

mok. **Mnohým záležitostiam sa dá pomôcť vhodným zásahom,** napr. vysadením stromov zo zadnej časti domu. V zmysle kreslového prin-cipu má **vyslovene nevýhodnú polohu** len dom postavený na vrchole nechráneného návršia, kde silné prúdenie odnesie všetku energiu bez úžitku.

Pri výbere pozemku by sme mali zobrať do úvahy aj ďalšie faktory: tvar pozemku, história pozemku, poloha ciest okolo pozemku, rieky a iné vody blízko pozemku, vrchy okolo pozemku, stav pôdy, susedia a ich pozemky, hospodárske stavby, stožiare, čistiarne a iné priemysel-né objekty v blízkosti pozemku.

Tvar pozemku - na bývanie a záhradu sa najlepšie hodia pravouholníkové tvary. Vhodné sú aj zaoblené hranice, ktoré sa v praxi nevysky-tujú ale dajú sa nahradiť z vnútornej strany záhra-dy napríklad zaobleným kamenným múrikom, alebo palisádami. **Vyvarovať sa treba len nepravidelných tvarov, hlavne ostrých uhlov.** Pri nepravidel-nom tvare možno vytýčiť pravouhlú časť plotom. Tiež pri pravouhlom tvare by nemal byť veľký nepomer strán .

História pozemku - je dobré preskú-mať minulosť pozemku nielen z praktic-kých dôvodov: napr. či na pozemku niekto neznečistil pôdu, atď. ale aj z hľa-diska duchovného či predchádzajúci majitelia nezbankrotovali, či tam niekto neochorel ťažkou chorobou a pod. **Negatívna energia môže často dlho zotrávať na mieste zlej udalosti.** Tu pomáhajú niektoré procedúry čistenia energetických polí.

Cesty - domy a stavebné pozemky ležia zväčša pri ceste - čo je napokon účelné . Pri širokých cestných ťahoch je však potrebný odstup. *Fre-kventované cesty pôsobia ako zberače energie,* prúdi pri nich energia ako rieka a strháva energiu aj z príľahlých oblastí.

Voda v okolí - Vodný živel môže pôsobiť tak pozitívne aj negatívne. Na jednej strane je zdro-jom života na druhej strane disponuje obrovskými ničivými silami. Bývanie v prílišnej blízkosti väčších vodných plôch je spojené z rizikom záplav.

Stav pôdy - pôda v okolí nesmie byť zamore-ná alebo inak znečistená. Pred postavením budo-vy je **treba s pôdy odstrániť aj všetky nevhod-né predmety** , ktoré môžu ležať v zemi napr.:

železné predmety, handry, kosti, pne po starých stromoch a pod.

Susedia a ich domy a pozemky - všetci vieme, že ak máme nepriemerného suseda nepomôže nám nijaké, ani to najharmonickéjšie prostredie, aby sme sa lepšie cítili. Stojí preto za zmienku zistiť si dopredu informácie o susedoch, a tiež ich osobne spoznať. Nemal by sa kupovať malý pozemok medzi dvoma veľkými to isté platí aj o budovách. Keď roh domu, alebo línia strechy vášho suseda ostreľuje váš dom, môžete urobiť nápravu tým, že na dotyčné miesto vysadíte stromy alebo kríky. Aj vysoký živý plot bráni prenikaniu energie od susedov.

Ak nemáte istotu vo výbere miesta na stavbu na vašom pozemku môžete smelo použiť domáce zvieratá: kde si na noc ľahne krava, alebo pes môžete pokojne spávať aj vy. Pozor však na mačky tie vyhládávajú skôr negatívne zóny.

Ľarmónia s okolím

Dom aj záhradu je treba harmonicky včleniť do okolitej krajiny. V opačnom prípade sa stane architektonický výtvor cudzorodým a rušivým faktorom okolia. Predstava harmonického domova, ktorý by zapadal do daného prostredia, sa dá najlepšie uskutočniť tak, že použijete pri stavbe materiály, ktoré sú v danej oblasti obvyklé. To v nijakom prípade neznamená, že to musí byť tradičný či staromódny stavebný štýl. Aj v moderných architektonických riešeniach sa dajú dobre uplatniť tradičné materiály. V niektorých oblastiach sa bežne používajú na domové fasády obkladačky, alebo kameninové tehly, pre iné oblasti sú typické drevené domy alebo hrádzané konštrukcie. Všetko to vo veľkej miere prispieva ku kráse a jedinečnosti danej krajinnej oblasti. Tiež však netreba nekriticky preberať cudzie stav. štýly ťažko si asi vieme predstaviť ako by vyzerala španielska hacienda v slovenských horách. Tiež malebné alpské domčeky sú malebné práve preto, že sú v Alpách a nie na podunajskej nížine. V súčasnosti prevažujú v mnohých oblastiach biele štandardné domy, a záhrady ktoré sa vyznačujú rovnakou uniformitou. Na takýchto sídliskách sa od základu nepočítalo 'prispôsobenie okoliu'. Pokúste sa dať svojmu domu i svojej záhrade taký ráz, ktorý bude odrážať vašu osobnosť a váš životný štýl.

Budovy

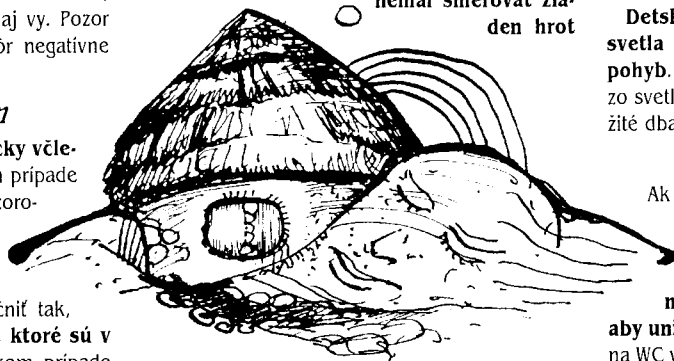
Tvar budovy podobne ako tvar pozemku by mal byť pravouhlý, s vhodným pomerom strán (napr.: 1:2, 3:4). Podľa vastu (hindické feng šuej) je ideálny tvar budovy štvorec. Vyštríhať sa treba len príliš ostrých uhlov. Nevhodné sú tiež nepárne počty stien, alebo neuzavreté budovy tvaru U, alebo L.

Poloha jednotlivých miestností vzhľadom k svetovým stranám by mala byť závislá od potreby rozloženia energie v dome. **Miestnosti kde potrebujeme príliv energie ráno** (napr. spálňa) by mali byť orientované na východ. **Naopak miestnosti, kde potrebujeme energiu večer** (obývačka, pracovňa) je vhodné umiestniť na západ. Na severnú stranu je dobré orientovať miestnosti kde nám nebude vadiť menej svetla a tepla,

t.j. technické priestory, sklad, schodište, špajza, komora, kotolňa. Na severnej strane by podľa možnosti mali byť čo najmenšie otvory (okná, dvere), alebo žiadne. **Miestnosti kde potrebujeme čo najviac tepla a svetla** (mašťa, skleník, jedáleň) je dobré orientovať na juh. **Vstupná bránka** do domu, alebo do záhrady by nemala byť na jednej priamke so vchodovými dverami. **Vchod do domu** by mal byť jasne rozoznateľný, ideálne je keď sa dvere otvárajú dovnútra.

Interiér

Podľa možnosti by nemal byť príliš prepracovaný nábytkom, hlavne v geometrickom strede miestnosti (energetické centrum) by nemalo byť nič umiestnené. Na posteľ, stoličky a miesta kde často združujeme by nemal smerovať žiaden hrot

nábytku, ani tvar

čo sa dá v predžení doplniť na hrot. Všeobecne je veľmi dobré zjemniť všetky hrany nábytku a to zrezaním rohov do oblúka, alebo osemuholníka. Nevhodné je, ak nad miestom, kde sa zdržiavame, je zavesený akýkoľvek predmet. Intenzívne sa to prejavuje u špicatých, ostrých tvarov hlavne nad posteľou, kde môžu zaviniť poruchy spánku. **Čo sa týka podláh, či je to už koberec, parkety, alebo dlaždice je dôležité dbať na smer uloženia.** V úzkej chodbe napr. pozdĺžne položené dosky na podlahe ešte viac zrýchlia tok energie. V tomto prípade je lepšie použiť priečne uloženie.

Spálňa

Asi tretinu života strávime v posteli, preto je spálňa azda najdôležitejšia miestnosť v byte. **Ako miesto pokoja by mala byť naďalej od hlavného vchodu**, prípadne dennej zóny (obývačka, kuchyňa) a **nemala by hraničiť s kúpeľňou a WC hlavne tou stranou, kde máme čelo posteľe.** V stene na tejto strane by nemali byť ani žiadne potrubia, či el. vedenie, mala by to byť uzavretá stena, od ktorej je dobrý výhľad na dvere príp. celú miestnosť. Keď **posteľ stojí pod šikmou strechou v podkroví**, môže ti pôsobiť tiesnivo. Nábytok nesmie dusiť spálňu. Preto by mal mať svetlú farbu a nemal by stáť príliš blízko posteľe. **Vyvarujte sa zrkadiel**, často sú príčinou problémov so spánkom. Ak máte v spálni zrkadlo, skúste ho na noc zakryť, aby ste zistili, či skutočne pôsobí rušivo.

Kuchyňa

Kuchyňa je popri spálni druhou najdôležitejšou miestnosťou. Pripravuje sa tu jedlo na ktoré svojim vyžarovaním pôsobí viacero faktorov. **Kuchár by sa pri sporáku mal cítiť čo najlepšie a najbezpečnejšie** - potom budú vibrácie, ktoré vysi-

ela do jedla, naozaj podporné a posilňujúce. **Sporák a dres** - teda oheň a voda - by nemali stáť bezprostredne pri sebe. Preto dajte medzi ne drevo, alebo nejaký ozdobný drevený predmet. **Chladnička a práčka** takisto reprezentujú prvok vody, preto by mali byť od sporáka nejakým spôsobom oddelené. **Je ideálne, keď cesta od miesta, kde sa varí, k miestu na jedenie nie je dlhá** - preto je najlepším riešením stará dobrá obývací kuchyňa.

Obývačka

Ako prvá miestnosť po predsiene je ideálna obývačka: **reprezentuje útulnosť a otvorenosť, nabáda k uvoľneniu.** Atmosféra izby je veľmi dôležitá, mal by v nej panovať pocit blaha a pohodlia.

Ďetská izba

Ďetské izby majú mať dostatok slnečného svetla a poskytovať dostatočný priestor na pohyb. Zariadenie by malo pozostávať prevažne zo svetlého a ľahkého nábytku. Tu je zvlášť dôležité dbať na zaoblenie hrán nábytku.

Kúpeľňa a WC

Ak sa toaleta a kúpeľňa nachádzajú v bezprostrednej blízkosti vchodu, vstupujúca čchi - sa cez odpadový kanál okamžite vytráca. **Lepšie pre tieto miestnosti je byť čo naďalej od vchodu**, aby unikala výlučne opotrebovaná čchi. Dvere na WC vždy zatvárajte a tak isto nezabudnite sklopiť kryt na mise.

Odkladacie priestory

Množstvo ľudí má sklon na jednej strane udržiavať byť v čistom a upratanom stave, no na druhej strane často horlivo prepcháva pivnice a povaly. **Plocha komôr a skriň by mala byť k celkovej ploche domu minimálna.** To vás má nútiť k okamžitému zbavovaniu sa všetkého nepotrebného, podobne ako pri očiste tela zbavujete organizmus nepotrebných záťaž. **Starý nábytok má za sebou zvyčajne veľmi pohnutú, niekedy aj negatívnu minulosť.** Tá je zakotvená v neviditeľnej pamäti dreva a ovplyvňuje miestnosť svojimi vibráciami. Preto pôsobia niektoré starožitné predmety ťaživo a negatívne. Aby sa nábytok oslobodil od energie minulosti, ale aj pri bežnom upratovaní, odporúča sa čistenie octovou, alebo citrónovou vodou. Na harmonizáciu nábytku a celého bytu je vhodný éterický ružový olej, ktorý svojim jemným vlnením mimoriadne pozitívne ovplyvňuje kvalitu energie v priestore. Na vyčistenie budovy, alebo jednotlivých miestností od starého energetického nánosu sa v našich končinách tradične používalo kadidlo. Dezinfikovať môžete aj šalviou: zviažte usušené vetvičky šalvie, aby vznikla asi 15 cm tyčinka, zapáľte ju a o chvíľu jemne sfúkajte. Kým sa z nej šíri voňavý dym prechádzajte miestnosťou.

Nečistota v každej forme, či už je to neumytý riad, prach, alebo špinavé okno, vťahuje do vášho života nečistú energiu. Z toho dôvodu je čistota prospešná - ale to neznamená, že by mala viesť k pedantérii. **K čisteniu prispieva aj poriadok.** Čím je väčší prehľad vo vašom prostredí, tým hladšie prebieha váš život.

Michal Savka

Ilustrácia: Jarka Ráčayová

Velmi instruktivní příklad takového řešení můžeme vidět v Rakousku nedaleko od našich hranic. U města Gänserndorf, známém hlavně svým safari, zde totiž vyrostlo v osmdesátých letech ekosidliště Gärtnerhof, jehož autorem i duchovním otcem je Mag. Arch. Ing. Helmut Deubner.

Základní myšlenkou bylo vytvořit v přírodním prostředí za městem domov pro 80 až sto lidí, pohodlný a příjemný, ale zároveň plošně úsporný, neboť zdejší oblast je obilnicí Rakouska a není možné obětovat výstavbě sídel příliš mnoho plochy. Zároveň ovšem měli mít obyvatelé zachován kontakt s přírodou. Dalším z cílů bylo zabezpečit částečnou soběstačnost obyvatel jak v zásobování zdravými potravinami, tak i energiemi. Ze sociálního hlediska bylo zde měla vzniknout zdravá komunita, v níž by fungovaly tradiční (a dnes často potlačené) mezilidské a sousedské vztahy.

Výsledkem dlouhých stadií úvah a přemýšlení je značně zhuštěná zástavba jednácti rodinných domků a dvou třípatrových bytových domů s terasami a střešními zahradami. Dvorky a zahrádky u jednotlivých domů, ač plošně zaujímají sotva dvě stě metrů, poskytují svým obyvatelům dostatečné soukromí. Je to dáno nejen vzájemným rozmístěním domů, ale i oddělením jednotlivých domů bytelnými cihlovými zdmi. Jak tvrdí arch. Deubner, zdí k architektuře lidských sídel neodmyslitelně patří a intimita, kterou zabezpečují, zde významně snižuje množství mezilidských konfliktů. V areálu je dále školka, klubovna, hřiště, společné místo pro pikniky a posezení a vlastní kořenová čistírna odpadních vod, která poskytuje vodu nejen k zalévání ovocného sadu a trávníků, ale (čestí hygienikové, žasněte) i ke koupání.

Celý areál je

přístupný pouze pro pěší, autům jsou

vyhrazeny prosté přístřešky na jeho obvodu. Cestičky propojující jednotlivé domy i celé sídliště jsou většinou poměrně úzké, asi 1,5 m. Na mnoha místech se ovšem rozšiřují v plácky, která se stávají přirozenými centry sousedského života. Vzhledem k velkému množství květin všude kolem je pobyt zde velmi příjemný.

Všechny domy důsledně využívají pasivní solární energie. Obytné místnosti mají jihozápadní až jihovýchodní orientaci a na jih směřují i zimní zahrady, předsazené před obytné místnosti. Kuchyně, příslušenství a další pomocné prostory jsou orientované na sever a tvoří jakousi nárazníkovou zónu. Na střeších a na terasách jsou umístěny solární kolektory, sloužící k ohřevu

teplé vody. Domy jsou pochopitelně výborně izolovány, a to většinou ryze přírodními materiály (např. pilinami). Vytápění je plynové, s velmi dobrou regulací. V příbytích se hojně uplatňují přírodní, ekologicky nezávadné materiály, především samozřejmě dřevo - nejen proto, že je příjemné na pohled, ale i proto, že místnosti vybavené dřevem působí celkově tepleji. Na velmi vysoké úrovni je hospodaření s vodou. Domy jsou vybaveny zpravidla kompostovacími záchody, které se nesplachují a tudíž šetří obrovské množství vody. Fekálie se shromažďují ve speciálních kompostérech ve sklepě, kde se po náležitém vyhnití mění na výborné organické hnojivo. V kompostérech končí i veškeré kuchyňské odpady a většina zbytků ze zahrádky. Pro násince je toto řešení poněkud nezvyklé, ale věřte nebo ne, díky výborně vyřešené ventilaci kompostéry ani v nejmenším nezapáchají (ujišťuji nedůvěřivé čtenáře, že jsem tomu zpočátku též nevěřila a sledovala jsem zápach poměrně bedlivě). Jedinou nevýhodou je poměrně značný objem kompostu, vyžadující podsklepení objektu, v němž má být umístěn. Jinak jde pro nízkopodlažní zástavbu o prakticky ideální způsob likvidace fekálií i všech organických zbytků, a je skutečně škoda, že naše stavební ani hygienické předpisy podobná řešení nepripouštějí.

Dalších značných úspor se dosahuje důsledným využíváním dešťové vody - nejen k zalévání zahrádek, ale i k praní a splachování "obyčejných" záchodů. Díky těmto opatřením činí v ekosidlišti spotřeba pitné vody pouhých 52 litrů na osobu a den!!! Místní obyvatelé tak

vystačí se zdejšími zdroji kvalitní podzemní vody, zatímco v Gänserndorfu se tato jakostní voda musí míchat s mnohem méně kvalitní povrchovou vodou, aby jí bylo pro obyvatele dost - běžná spotřeba je totiž více než třikrát vyšší než v ekosidlišti.

Kořenová čistírna odpadních vod je součástí rekreačního a společenského areálu umístěného za domky. Je dimenzována

pro devadesát ekvivalentních obyvatel a patří pak mezi největší zařízení svého druhu v Rakousku. Odpadní vody se zde čistí přirozeně, pouze pomocí rostlin, ve třech bazéních vysypaných pískem a šterkem a

porostlých hlavně různými druhy rákosu. Předem oddělené pevné nečistoty slouží k výrobě bioplynu. Voda z posledního bazénu teče do okrasného rybníčku, kde se udržuje v pohybu pomocí jednoduchého větrného čerpadla: zafouká-li vítr, přečerpává se voda do nádrže nad rybníčkem, odkud pak stéká dolů v podobě vodopádů a kaskád - což

nejen pěkně vypadá, ale navíc se voda i vydatně prokysličuje a čistí. Po vycišťení se používá k zalívce.

Součástí ekosidliště Gärtnerhof jsou i políčka a skleníky, kde obyvatelé pěstují ekologicky nezávadnou zeleninu.

Samozřejmostí je i důsledná recyklace odpadů. Jinými slovy, toto ekosidliště nepředstavuje ani zdaleka jen nová technická řešení, ale - a možná vlastně především - nový životní styl.

Na závěr jen dodávám, že ani v ekologicky vyspělém Rakousku nebylo snadné na tamní byrokracii povolení tohoto projektu vybojovat. "Strávil jsem kvůli tomu na úřadech několik měsíců mého života", říká s trochou nostalgie arch. Deubner. Důležité ale je, že se nakonec potřebná razítka podařilo sehnat a že projekt splnil očekávání do něho kladená. O jeho úspěšnosti ostatně nejlépe svědčí fakt, že v okolí Vídně už sídlí. Deubner buduje další dvě zelená sídliště - prý ještě o něco vylepšená.

Jana Plamínková

GÄRTNERHOF - VYSOKO NASTAVENÁ LAŤKA

Jak už jsme si v našem seriálu o ekodomech říkali, mají česká řešení, byť jakkoli promyšlená, jednu zásadní potíž: vzhledem k tomu, že jde o dílka nadšených jednotlivců, jsou tyto stavby vesměs solitéry, což s sebou přináší celou řadu nevýhod. Na západ od našich hranic je naopak stále častější stavět celá "zelená sídliště", tedy ucelené soubory staveb (většinou rodinných domků), jejichž krédem je co nejkomplexnější řešení všech problémů, energetickou úsporností počínaje a hospodařením s vodou a odpady konče.

Vývoj

Práve pri poslednom novelizovaní normy tepelnej ochrany v Nemecku schválila spojková rada súhlas o zavedení doplnujúcej novely ešte v tomto storočí. Malo ísť o 25 až 30 % zvýšenie setrenia oproti podmienkam v roku 1995. Týmto vyhlásením sa stal aj v Nemecku štandard nízkoenergetických domov záväzným. Dobré skúsenosti sa odvtedy odzrkadľovali aj vo všetkých spojujúcich predpisoch, takže energetické parametre pre energetickú potrebu medzi 30 a 80 kWh/(m²) boli predpísanou úrovňou v Nemecku.

Tieto hodnoty mali byť dosiahnuté bez porušenia mnohotvárnosti návrhu. Toto viedlo ku stále lepšiemu zatepľovaniu objektov. Avšak vynorila sa otázka, či tento rozvoj nepovedie k vyšším nákladom stavby. Odpoveďou bolo, že požiadavky môžu byť dosiahnuté zvýšenou kvalitou predvýroby a detailným plánovaním - teda redukciami tepelných mostov a vzduchonepriepustnosťou zvonku. Avšak práve predvýroba a výroba tepelných izolácií môže byť kamenom úrazu, pretože v súčasnosti je na trhu množstvo týchto zatepľovacích materiálov, ktoré pri priaznivej cene majú aj jednoduchú montáž, avšak nezaručujú skutočnú a spoľahlivú kvalitu. K tomu by mali motivačne prispieť certifikáty kvality.

Od nízkoenergetického k pasívnemu domu

Od začiatku 70-tych rokov bola tepelná ochrana budov stále predpisovo zlepšovaná. So širokým dosahom nízkoenergetických technológií bolo stavanie nízkoenergetických domov stále ľahšie. Pasívny dom potreboval ku svojmu uskutočneniu technikov, ktorý sa už zaoberal nízkoenergetickými domami. Pasívny dom nie je vlastne žiadny nový spôsob stavania, je to len kvalitatívne zlepšenie stavebného štandardu. Budova sama a jej funkcie sú naďalej celkom tradičné: ešte stále sú tu obmedzenia v pôdoryse, vo vzhľade. Zvýšený štandard sa prejavuje v technických zlepšeniach na obvodovom plášti a domovej technike.

Čo je to pasívny dom ?

Postupným zlepšovaním nízkoenergetických domov a znižovaním energetickej potreby sa dostávame pri zostupnom tepelnom zafatžení ku hraniciam konvenčnej distribúcie a odvádzania tepla. Tieto hranice neležia pri tepelnom zafatžení 0, ale dosiahnú sa vtedy, ak potreba tepla môže byť pokrytá výlučne privádzaným vzduchom. Z hygienických dôvodov je bez ohľadu na to doporučená vo všetkých domoch. V pasívnych domoch je vhodné vetracie zariadenie so spätným získavaním tepla aj z energetických dôvodov. Privádzaný vzduch nesmie byť z hygienických dôvodov zohrievaný na viac ako 50°C. Z toho vyplýva, že privádzaný vzduch môže byť o 30°C teplejší, ako je izbová teplota. V spojení s minimálnym množstvom privádzaného vzduchu je teda maximálny tepelný výkon 10 W/m² obytnej plochy, ktorý je transportovaný s čistým vzduchom.

Pokusné výpočty dokázali, že budova s týmto tepelným zafatžením neprevyšuje ročnú potrebu energie 15 kWh/(m²). Táto hodnota bola zároveň

stanovená ako energetická hranica pasívneho domu.

Z kvantitatívnych zlepšení výpliva aj kvalitatívny skok; otvorili sa tu totiž nové možnosti. Pasívny dom umožňuje kvôli vynechaniu rozvodov tepla koncepčne zjednodušenie budovy. Celá technika domu môže byť koncentrovaná v priestorovo tesne ohraničenom, voľne umiestnenom inštalacnom jadre. Okolo neho sa môžu voľne zoskupovať všetky potrebné priestory a izby. Čistý vzduch sa dostáva

úf cieľným večerným vetraním príjemnú studenú klimu aj v čase horúcich období. So zemným tepelným výmenníkom môže byť pasívny dom chladený na veľmi jednoduchom princípe so zníženou energetickou prevádzkou. Chránený tok čistého vzduchu a kvalita vnútorného vzduchu. Vetracie zariadenia pasívnych domov veľmi dobre potvrdzujú kvalitu vzduchu. Rozvoj smeruje tam, že pasívny dom je spojený s redukovaným priestorovým zafatžením.

Ciele energetickej úspory a kvality vzduchu si otvorene neodporujú, ale dopĺňajú sa na zmysluplnom základe.

Komponenty

Tepelná ochrana - teplé stavebné časti nie sú zafatžované orosením a prispievajú k rovnomernému šíreniu tepla vedením, zatepľovací systém najprv zatepľovať, potom murovať alebo vyso-

kozateplené drevené fasády.

Stavebný detail - vyvarovanie sa tepelným mostom, nebezpečenstvo stavebných škôd sa zníži, ak sa znížia tepelné straty a zvýši sa teplota povrchov konštrukcií. Kvalitná práca v detaile.

Okná - pre pasívne domy boli vyvinuté špeciálne trojtrubkové tepelnoizolačné sklá s $k=0,7 \text{ W/(m}^2\text{K)}$, tieto okná získajú viac energie ako stráčia a sú dlhodobo povrchovo teplé, rám musí mať koeficient tepelného odporu min. $k=0,8 \text{ W/(m}^2\text{K)}$.

Pri studených plochách / oknách / sa vzduch v miestnosti ochladzuje, studený padá dole, rozlieva sa pozdĺž podlahy a po čase sa opäť ohrieva a stúpa. Kolobeh sa opakuje. Avšak v zle zateplených budovách tento kolobeh napomáha k studeným podlahám a stenám, rýchlosť vzduchu sa pohybuje od 0,20 do 0,30 m/s. Celkovo rýchlosť vzduchu závisí od veľkosti okna a od koeficientu prechodu tepla.

Vetracie zariadenie - pasívny dom musí mať vysokoeffektívne zariadenie na spätné získavanie tepla / ročný zisk - viac ako 80% / a nízku spotrebu pomocnej elektrickej energie / 0,4 Wh/m³ vyfúkaného vzduchu /

IZB - zásoba zostatkového tepla môže byť pokrytá rôznymi spôsobmi: napr. ako doplnkové vykurovanie vzduchom. Na vyrábanie tepla existuje viacero spôsobov: plynový kotol pre viacero domácností, malý vzduchový ohrievač, s plynom vykurovaný solárny zásobník, alebo elektricky obhospodávané kompaktné agregáty s vodnými pumpami ako tepelný zdroj, ktoré zároveň pokrývajú potrebu vody. Potreba teplej vody je najdôležitejšou položkou pri spotrebe energie, preto je rozvodná sieť veľmi krátka a dobre zateplená. Pasívny dom má energetickú celistvosť, ktorá je rovnomerne rozdelená počas celého roka.

Ekonomické ukazovatele

V roku 1991 bol pasívny dom neekonomický. V posledných rokoch sa dom dostal do polohy hospodárnosti a ekonomickej akceptácie. V budúcnosti vďaka disponibilnosti so špeciálne vhodnými produktami pasívnych domov to bude najhospodárnejší koncept domu.

DB Deutsche Bauzeitschrift 6/98, str. 97

preložil Patrik Martin, prebraté z [www stránky: http://pma.miesto.sk](http://pma.miesto.sk), kde môžete nájsť aj ďalšie materiály o ekologickej architektúre

BÝVANIE BEZ VÝKUROVANIA

V posledných rokoch sa dostáva do popredia rozvoj domov s veľmi nízkou energetickou potrebou. Ide o tzv. pasívne domy / Passivhäuser / - domy, ktoré popri vysokej kvalite a komforte nepotrebujú žiadny separátny vykurovací systém, zároveň fungujú spoľahlivo a môžu byť postavené za relatívne výhodných finančných podmienok.

Pasívny dom medzičasom už nie je žiadnym nezaplátiteľným luxusom, ale vďaka stále znižujúcej sa cene špecifických komponentov začína byť stále zaujímavejším typom domu.

Postavené pasívne domy

Prvý pasívny dom bol postavený v 1991 / Darmstadt / ako radový dom so štyrmi bytovými jednotkami. Podľa obyvateľov je spokojnosť vysoká. Vzápätí sa začali stavať ďalšie takéto domy.

Práve kvôli priemyselne vyrábanym komponentom sa stále spôsob stavania pasívnych domov stále finančne znižuje. Cieľ - Pasívne domy stavať v budúcnosti nie s vysokými ale naopak so zníženými nákladmi a ako bežne novostavby - je skutočne blízko. Pasívne domy nekladú nároky na konštrukciu: môžu byť z dreva / príklady v Nordrhein-Westfalen, Voralberg /, zo zmiešaných konštrukcií / Wiesbaden / alebo murované z pieskovcových tehliet a pálených tehliet.

Pohodlie v pasívnych domoch

Zlepšená tepelná ochrana obvodového plášťa bola vždy spojená s vyšším pohodlím vnútorného prostredia. Íslo hlavne o zvýšenie povrchovej teploty stien. Pri pasívnych domoch je teplota vnútorných povrchov len veľmi nízko pod izbovou teplotou.

V studených ročných obdobiach priestor vykazuje teplotu 18 - 22°C, čo hlavne závisí od teploty a rýchlosti pohybu vzduchu v priestore, ako aj od vyžarovaného tepla.

Vyžarovaná teplota musí byť diferencovaná do rôznych smerov tak, aby vznikla asymetria.

Doporučená hodnota tepelnej ochrany presklenenia pre pri pasívnych domoch pri požadovanom komforte menej ako $k=0,8 \text{ W/(m}^2\text{K)}$. Vtedy sa môžu osoby pohybovať v bezprostrednej blízkosti okna bez toho, aby cítili fah studeného vzduchu.

Vysoký komfort aj v lete

Pasívny dom zabezpečuje bez klimatizácie aj v lete príjemné prostredie. Dobrá tepelná izolácia zabráňuje prehrievaniu vzduchu v dome. Južné presklenené otvory vo veľkosti na mieru s balkónovým alebo strešným presahom s trojsklom prispievajú k zamedzovaniu tepelných ziskov. Pri presklených plochách orientovaných východ/západ alebo pri presklení strechy je občasné slnečné žiarenie bezpodmienečné. Na základe veľkej časovej konštanty vysokoizolovaných pasívnych domov sa dá dosiahnuť

O Findhorne som po prvýkrát počul pred ôsmymi rokmi. Vtedy, na jar roku 1991, keď boli ešte okná doširoka otvorené a nádej v lepšie zajtrajšky ešte nevypchala, som bol po prvýkrát vo Veľkej Británii. Rozheganou Karosou, v spoločnosti mierne vyplašených ľudí z východnej Európy som pricestoval do Brightonu. Festival 'Západ stretáva Východ' otvoril svoje brány a ja som vstúpil za Alenkinu zrkadlo. Šamani, senzibilovia, liečitelia, radikálni ekológovia a potulní umelci ma vtiahli do sveta, ktorý som predtým nepoznal, tam, kde sa miešajú všetky kultúry a cesty ľudí a vytvárajú novú kvalitu, bez násillia a nenávisti.

Irena, liečiteľka zo Švajčiarska mi povedala: 'Vidím, že máš zapálené oči', prid' poobede do sály, pokúsím sa ti pomôcť'. V sále sme sa stretli asi desiat. Irena nám povedala: 'Oči sú spojené s pečnou a pečen je spojená so zlosťou, ktorú v sebe potláčate. Predstavte si dúhu a priložte si ruky na svoju pečeň. Usmejte sa na svoju pečeň, máte v sebe plno dobrých kamarátov. A urobte sssssssssss...'. V tej chvíli našim kruhom prebehlo niečo, čomu sa hovorí 'ničím nepodmiernená láska'. Na druhý deň som mal zdravé oči.

Po festivale šla časť našej skupiny do Findhornu. Ja som sa pripojil k druhej skupine, s ktorou som potom cestoval po Anglicku a Walesu po miestach, kde som počul erdzanie koní rytierov okruhlého stola, cítil energiu prúdiacu z kamených kruhov a videl lúky a zálvy, kam za mesačných nocí vychádzajú tancovať víly a sidhe, ľud z iného sveta. Obidve skupiny sme sa potom stretli na lodi v Doveri, rozprávali sme svoje príbehy a vzájomne sme si trochu závideli.

O osem rokov neskôr, kedy sa svet stal ešte menším a ja som už stratil údiv začiatku, som namiesto starého autobusu sedel v lietadle, smerujúcom do Aberdeenu, odkiaľ ma autobus mal zaviesť do Findhornu, na kurz Permakultúry...

Findhorn

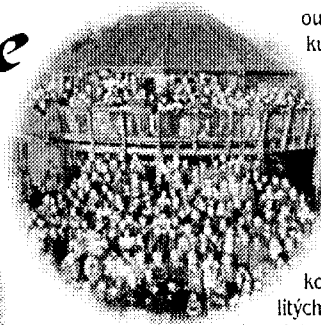
Findhornská komunita leží na severovýchodnom cípe Škótska, v oblasti Findhornského zálivu, blízko mesta Inverness. Tam, na piesočných dunách, na mieste, ktoré sa volá Caravan Park, v chladnej, veternej a daždivej krajine, kde okrem vresu nič nerastie, sa usadili v roku 1962 traja ľudia: Dorothy Maclean, Peter Caddy a Eileen Caddy. Dorothy mala víziu, na základe ktorej sa rozhodla táto trojica zanechať svoj doterajší spôsob života a začala budovať uprostred piesku základ budúcej komunity. Pomaly začali pretvárať piesočné duny na záhrady, aby si mohli dopestovať svoju zeleninu. Peter, ktorý sa staral o záhradu, nemal v tomto smere žiadne skúsenosti. Jedného dňa však Dorothy zistila, že vie komunikovať s elementami - ochrancami rastlín. Požiadala ich o pomoc a vďaka nim dosiahli onedlho výsledky, ktoré začali priťahovať ľudí z celého sveta. K pôvodnému privesu, v ktorom žila trojica (neskôr ešte aj s dvomi deťmi!) začali pribúdať ďalšie budovy: svätyňa, ubytovňa, kuchyňa s jedálňou. Findhorn sa pomaly stával svetoznámy.

dhorn sa pomaly stával svetoznámy.

Aký je Findhorn dnes? Pre mňa je to miesto, kde sa stretávajú tri cesty, ktorými človek dokáže chápať a vyjadrovať svet okolo seba: veda, umenie a duchovno (nie náboženstvo!). Väčšina budov je tu skutočne pekná, všade sú prítomné jednoduché ornamenty, pri domoch stoja krásne drevené plastiky, chodníky sú vyložené kamenmi a mozaikou. Všade je viditeľné využívanie základných vzorov prírody: budovy majú často okrúhly pôdorys, špičrly, oblúky a vlnovky sú omnoho bežnejšie než priamky a pravé uhly. Energia nerušené prúdi v pri-

FINDHORN

budovanie Citadely

esto-
re, clo-
vek sa
tu cíti bez-
pečne a pri-
jemne.

Budovy sú postavené pritom veľmi jednoducho a lacno, často z recyklovaných alebo druhotných surovín. Na okraji komunity je napr. skupinka krásnych domčekov, postavených zo starých obrovských sudov od whisky, ďalšia budova je postavená zo slamených balov. Strechy niektorých domov sú zatravnené, inde sa ako strešná krytina použili recyklované plasty, ako izolačný materiál sa používa na kašu rozomletý papier zo starých novín - touto hmotou sa vyplnia medzery medzi stenami. Na niektorých strechách vidieť fotovoltaiické články, v diaľke sa črtajú lopatky veľkej veternej turbíny, ktorá dodáva tri štvrtiny elektrickej energie pre komunitu. Časť komunity býva v obytných privesoch, niektorí už celé desaťročia. Pri pohľade na ich miniatúrne domčeky mi pripadá náš starý kamenný dom v Malej Vieske ako kaštieľ.

Odpad je dôsledne triedený, odpadové vody sa čistia vo vlastnej koreňovej čistíčke. Na kúrenie sa používa odpadové drevo z neďalekého lesíka, ktorý sami vysadili. Varí sa spoločne, čiastočne z miestnych zdrojov, veľmi zdravo a chutne, peče sa domáci chlieb. Starostlivosť o zem je tu bada- teľná na každom kroku.

Esenciou komunity sú 'posvätné miesta', zákutia s jazierkami, drevenými a kamennými lavičkami, neuveriteľnými záhradami, malíčkymi svätyňami určenými na rozjímanie. Dominantnou budovou je 'Všeobecná hala' postavená podľa princípov posvätné geometrie, ktorá v sebe ukrýva veľkú sálu a množstvo malých sál a štúdií. Všetky tieto objekty vybudovali členovia komunity, z miestnych zdrojov.

Prirodná svätyňa

Na čistinke, medzi záhradami a domami je ukrytá 'Prirodná svätyňa', krásna kamenná budova so zarastenou strechou, okrúhleho pôdorysu, čiastočne zapustená do svahu. Postavil ju člen komunity, materiál stál asi 500 libier, ako dôkaz, že stavba môže byť krásna, lacná a prírodná. Otváram kovnú bránku, vo vnútri je okrúhla sieň, s jednoduchými lavičkami, uprostred kupoly je malé okno. Na podlahe je mozaika Vesmírnej mandaly, znázorňujúcej prvotný tvorivý pohyb vesmíru, uprostred miestnosti na zemi leží rozrezaný žulový balvan, rezné plochy má vyleštené. Na jednej ploche je sviečka a venček kvetov. Celá miestnosť vibruje energiou, plameň sviečky poskakuje. Sedím a hrám na píšťalke, miestnosť ma počúva.

Komunita je zložená z dvoch častí. Prvou je tzv. 'otvorená komunita', ktorú tvorí asi 300 ľudí, čiastočne bývajúcich v priestoroch komunity, čiastočne v okolitých obciach. Nie sú stálymi členmi komunity. Stať sa jej čle-

nom totiž nie je vôbec jednoduché, vyžaduje sa dlhé skúšobné obdobie a nový adept musí byť prijatý celou komunitou, tak, aby spolu 'ladili'. Jadro komunity, to je jej trvalí členovia, to je asi 100 ľudí, ktorí bývajú, pracujú a žijú v rámci komunity. Práce zahŕňujú spoločné varenie, upratovanie a práce na záhradách a verejných priestoroch. Beží tu tzv. 'komunitou podporované poľnohospodárstvo', čo v praxi znamená, že časť zeleniny a ovocia sa raz týždenne priamo predáva odberateľom z okolitých obcí a miest. Je tu aj množstvo dielní, kde sa vyrábajú šperky, keramika, drevené plastiky a koberce. Výrobky sa predávajú v miestnom obchode, spolu s literatúrou, zdravými potravinami, prírodnými liečivami. V obchode sa predávajú iba výrobky, ktoré boli vyrobené v súlade so základnými princípmi etiky. Ďalším významným zdrojom príjmov pre komunitu je organizovanie najroznejších kurzov, tréningov a konferencií. Peniaze prinášajú aj zvedaví návštevníci a turisti, ktorí, žiaľ, niekedy pôsobia dosť rušivo. Mimochodom, časť komunity takmer neprichádza do styku s peniazmi, v rámci komunity úspešne funguje aj LET systém, používajúci vlastnú 'menu'. Myšlienka, ktorú komunita úplne dobabrali, tu úspešne prežila. Deti, ktorých je v komunite dosť, sa učia v miestnej Steinerovej škole a sú postatne uvoľnenejšie a menej agresívne než ich rovesníci z iných končín Británie. Nevidieť televízne antény ani mobilné telefóny, áut je málo, bicyklov veľa. Oblečenie je pestré, uvoľnené, kravatu som žiadnu nevidel, čo ma obzvlášť teší.

Veľmi dôležitou zložkou komunitného života je umenie. Je tu vybudované tanečné aj hudobné štúdio, kde sa nahráva krásna pôvodná hudba. Kultúrny život je natoľko bohatý, že je niekedy ťažké zvoliť si večerný program. Každý utorok sú napríklad tanečné večery. V jednej miestnosti vyučuje Peter, sivovlasý muž s chôdzou mačky 'Tanec piatich rytmov', založený na vyjadrení chaosu, zeme, vody, vzduchu a ohňa. Vo väčšej miestnosti sa vyučujú kruhové tance z celého sveta, ktoré sú jednou z

ciest opätovného spojenia ľudských spoločenstiev (izolovaný tanec jednotlivcov na diskotékach je odrazom rozpadu spoločnosti a izolácie jednotlivca). V sále vidieť všetky vekové kategórie, od malých detí až po babky a dedkov.

Sviatok odpúšťania

11. septembra je Rosh Hossana, deň židovského Nového roka. V komunite sa slávia všetky sviatky veľkých náboženstiev. Večer je v sále spoločná oslava. Pritomní sú zväčša nie Židia. Trojica Židov uprostred sály vysvetľuje význam tohoto dňa. Je to počiatok 10-denného obdobia, kedy máme príležitosť vzájomne si odpúšťať, aby sme svoje ťarchy nevládli so sebou do ďalšieho roka. Po slávnosti začína tzv. "Playback Theatre". Témou je: odpúšťanie. Do sály vchádza desať žien, spievajú pieseň z počiatku vekov. Jedna z nich, s tvárou antickej sochy, sa nás pýta, aké máme pocity. "Všetko je všade, v jednej chvíli", hovorím, čo mi práve v tej chvíli napadlo. Soche sa rozziaria oči: "Povedz o tom viac!". "Všetky slová, príbehy...", neviem, čo mám k tomu dodať. Socha nás vyzýva, aby sme porozprávali svoje osobné príbehy o odpúšťaní. Židovská žena rozpráva, ako pred týždňom navštívila po prvýkrát Nemecko. Zo začiatku, keď počula nemčinu, jej tento jazyk neustále pripomínal holokaust. Tento pocit bol však postupne potlačený dojmom z dobrých ľudí a pekného prostredia. Žena končí svoj krátky príbeh o odpúšťaní a ženy, bez akéhokoľvek prípravy a vzájomnej komunikácie, zahrajú tento príbeh. V nemom úžase počujeme a sledujeme interpretácie ďalších príbehov. Na záver pri potlesku vstávame a dávame do pohára dobrovoľný príspevok na chod divadla. Počas cesty do môjho stanu sa mi vracia myšlienka, že žiadna spoločnosť nemôže prežiť bez určitého ideálu. Čím je ideál silnejší, tým je spoločenstvo pevnejšie.

Napriek tomu, že to vôbec nie je viditeľné, celá komunita je veľmi dobre "samo-organizovaná". Pri významných rozhodnutiach sa schádza celá komunita a podľa vzoru Irokézov nachádzajú spoločné riešenia. Volia sa vedúci jednotlivých pracovných skupín, skúmajú sa možné cesty rozvoja komunity. Komunita je po finančnej stránke spravovaná Findhornskou nadáciou, ktorej členmi sú významné a vážené osobnosti z celého sveta.

Dôležitou súčasťou každodenného života sú meditácie a spoločné "vyťažovanie". Pred každou prácou sa pracovná skupina pochyťá za ruky, na chvíľu zavrie oči a včítia sa do práce, ktorú treba vykonať a zladí sa so svojimi druhmi. Má to prinajmenšom jeden veľmi významný účinok: nálada celej skupiny sa vyrovná, upokojí. Výsledkom je, že naozaj nikde nepočuť zvýšený hlas, nebodaj kriek. V pondelok ráno, v čase, ktorý je najmenej obľúbený, pozorujem členov komunity, ako idú pracovať, uvoľnení, bez náznaku znechutenia.

Komunitu navštevuje množstvo významných duchovných majstrov - súfisti, budhisti aj kresťania (v jednej zo svätyní sa každé ráno spievajú piesne z Taizé). V komunite je množstvo veriacich, nie je tu však prítomná žiadna cirkev. Cirkvi je totiž úrad, ako každý iný a s tým nechce mať komunita nič spoločné. Spoločnou vierou je však jednoznačne úcta k Zemi a k posvätnosti prírody. Niektorí sa pýtajú: "Ako je tu vedený duchovný život?". Odpoveď miestnych je: "Náš duchovný život je ranná meditácia, spoločné poďakovanie za obed, naša každodenná práca, umenie, snaha nájsť Boha v nás...".

Večer je v jedálni Ceilidh, čo je gaelský výraz pre spoločný večer s tradičnou hudbou a tancom. Miestni muzikanti hrajú škótsku ľudovú hudbu, tancujú sa škótske tance. Vyberá sa dobrovoľné vstupné na podporu miestnej steinerovskej školy. Cez prestávku prichádza story teller porozprávať príbehy z iných čias. Sála je plná detí, mladých aj starých, očividne sa dobre bavia. Chytá ma splín, pretože: neviem tancovať (to by sa mohlo prehliadnuť), nepatrím do tejto kultúry (aj to by sa mohlo prehliadnuť), ale najmä, nepatrím do tohoto spoločenstva. Veľká väčšina prítomných tvorí skutočne jedno spoločenstvo. Hlavou mi prebehne pár spomienok na podobné chvíle pocitu jednoty, ktoré som zažil na táboroch. Ale to je párkrát za rok. Opäť si uvedomujem, aké je to bolestné, nepatrím do žiadneho skutočného spoločenstva.

Ochádzam, aby som nerušil. Neskor večer sa rozprávam s Chrisom o svojich pocitoch. Chris, je

**"V tom je totiž, hovoril môj otec,
"veľké tajomstvo človeka".
"Keď ľudia stratia to podstatné,
nevedia čo stratili..."**

*Citadela
Antoine de Saint-Exupéry*

starý, rozvedený, obišiel svet, vie svoje. Kýve hlavou, vytváranie komunity je dlhý, často neúspešný proces. Findhorn je výsledkom 37-ročnej cesty a ešte to zďaleka nie je ideálne. Často sa stáva, že sem prichádzajú manželia, ktorí sa práve tu rozídu. Úplná sloboda má aj takéto konce. Starý svet sa rúca a nový ešte nie je postavený.

V priebehu ďalších dní sa pýtam niekoľkých členov komunity, či mi vedia pomenovať silu, ktorá ich drží pohromade. Niektorí mi nedokážu odpovedať, starší muž začne koktať niečo o súrných povinnostiach a rýchlo zmizne, ďalší mi odpovedajú, že je to vziať zakladateľov komunity. Pre ďalších je to pocit veľkej rodiny, v ktorej sa cítia naozaj doma. Jedna z myšlienok ma obzvlášť zaujala: komunitu drží pohromade aj "vonkajšia hrozba". Ekonomické a politické masinérie nikde na svete nemajú radi, ak sa začnú vytvárať skupiny, ktoré môžu ohroziť ich monopol. Aj v západných krajinách sú alternatívy dovolené iba dovtedy, pokiaľ neohrozujú medzinárodný obchod, voľný prístup k surovinám, závislosť ľudí na ekonomických štruktúrach a ďalšie "nedotknuteľné" oblasti. Členovia MOVE, Earth First!, Greenpeace či Amnesty International by o tom mohli niečo porozprávať. Manipulácia jednotlivca reklamou, hrozba geneticky modifikovaných potravín, rastúci kult násilia, ničenie prírody, stres zo života v mestách - toto všetko je ohromnou motivačnou silou pre ľudí, ktorí sa nechcú nechať zomlieť systémom a pre ktorých slovo láska má ešte svoj pôvodný význam. Reakcie sú rôzne: zakladanie občianskych zoskupení, snaha získať vlastnú záhradu či dom, zmena spôsobu života, no a v konečnom štádiu je to zakladanie alternatívnych spoločenstiev.

Findhorn je blízko vojenského letiska, vo dne v noci tam hucia lietadlá - symboly vonkajšieho sveta, jeho hrozby. Možno práve preto je komunita taká súdržná.

Aký má komunita Findhorn význam pre okolitý svet? Je to len úkryt pre niekoľkých neprispôsobivých idealistov?

Jednou z najúčinnejších ciest je "riediť zlo", vytvárať ostrovcy "pozitívnej deviácie", ako to kdesi nazval Fedor Gál. Počas nedávnej vojny v bývalej Juhoslávii, na trhovisku v Sarajeve došlo k bombovému útoku, pri ktorom zahynuli nevinní ľudia, čakajúci na chlieb. Na druhý deň do Sarajeva pricestovala svetoznáma violončelistka, sadla si uprostred trhoviska a hrala na svojom nástroji... Vo Findhorne sa každý rok vystrieda niekoľko stoviek ľudí. Účastníci kurzov, absolventi tzv. "zážitkového týždňa", počas ktorého majú možnosť odhmuľ závoj komunitného života, príležitostní návštevníci, ubytovaní v Caravan Parku. Nikto z nich už nebude taký, ako pred tým. Odchádzajú, ale odnášajú so sebou ideál. A myšlienka má silu obrov.

Spomeniem si na vetu, ktorú som napísal kedysi do knihy návštevníkov v Schumacher College: "Prines jablko tam, kde sú potrebné..."

Vo Findhorne sídli aj organizácia Trees for Life, v mnohom sa podobá našmu Lesoochranskému združeniu Vlk. Ich dlhodobým cieľom je opätovné zalesnenie Škótska pôvodnými druhmi drevín. Jeden večer je venovaný prednáške a premietaniu diapozitívov o činnosti tejto organizácie, ktorá spočíva v aktívnom vysádzaní stromov a v ich ochrane pred premnoženými jeleňmi. Prednáša Alan, pôvodom z Kanady. Prirovnáva škótsku Vysočinu k "mokrej pusti", kde okrem machu a trávy takmer nič nerastie. Lesy boli už dávno vyrúbané kvôli pastvinám. O pár dní idem cez vikend na Vysočinu, do Glenn Affric. To, čo pôsobí na fotkách tak poeticky zeleno, je v skutočnosti naozaj trávnatá monokultúra.

Každú stredu je "tichý obed". Pred obedom je spoločné "vyťaženie" a poďakovanie za jedlo. Pri jedle sa mlčí, jeme pomaly, myslíme na jedlo, na zeleninu, z ktorej je jedlo pripravené, na pôdu, z ktorej zelenina vyrástla, na ľudí, ktorí zeleninu vypievali, aj na tých, ktorí zeleninu pripravili na obed. Co by si asi pomysleli "úspešní mladí muži", pre ktorých je jedlo iba "natankovaním" a stratou času pri honbe za obchodmi? Cítim určitú radosť z toho, že aj doma si varíme jedlo z našej vlastnej zeleniny a akékoľvek "hromadné stravovanie" na miľu obchádzame.

23. septembra je deň jesennej rovnodennosti, čas žatvy v Škótsku. V komunite sa pripravuje Slávnosť zberu úrody. Poobede sa stretávame vo veľkej záhrade a spoločne zbierame ovocie, zeleninu, kvety a bylinky. Naplníme nimi tri veľké dvojkoľosové káry, dievčatá to pekne naaranžujú. Utvárame kruh okolo zozbieraných plodov, jedna zo záhradníčiek ďakuje za úrodu, v kruhu tancujeme okolo vozíkov. Potom škótsky gajdos nafúka svoj nástroj, deti ozdobené venčekmi z obilia a plodov vezmú vozíky a celá procesia sa pohyňa smerom ku kuchyni. Pred kuchynou zastavujeme, záhradníci odnášajú plody do jedálne, kde ich rozkladajú po stole. Je to skutočne pekný pohľad, na veľkých stoloch vidno krásne, zdravé tekvice, paradajky, papriky, šalát, jablká, ruže, mátu. Záhradníci sa usmievajú. Stretávam Errola a Imogene, ktorí organizovali stretnutie v Brighton pred ôsmimi rokmi - kruh sa uzatvára.

Nové cesty sú jemné ako vtáčie pierko.

POĎAKOVANIE patrí tým, ktorí mi umožnili túto študijnú cestu:

Nadácia Ekopolis, Banská Bystrica
Findhorn Foundation

Štefan Szabo

pozn. (1): Autor je predsedom Rady občianskeho združenia Sosna

Ak hľadá a je otvorený, nachádza vždy človek v stromov klud, mier a energiu. Ak ovplyvňujú stromy nás, potom musíme i my, ľudia, ovplyvňovať spätne stromy. Pokiaľ má i nevyhovujúca myšlienka človeka, vzťahnutá k rastline určenej k likvidácii, deštruktívny vplyv na rastlinu, inak trebárs verbálne chválenú, aké deštruktívne účinky asi má naše väčšinou prevládajúce negatívne myslenie (vrátane žurnalistiky, pre ktorú je len zlá správa dobrá)? Čo keď je väčšina tzv. civilizovaných nemoci spôsobená nielen horším životným prostredím, a neustále sa zvyšujúcim stresom, ale tiež tým, že to čo jeme, teda rastliny, je 'oslabené' a so stále menším podielom pre nás tak nevyhnutnej energie? Ako zistil pri svojom výskume ing. Vladimír Rajda z Kyjova, majú dňe stromu u nás len 50% účinnosť - čo keď to nie je problém len nášho teritória?

Nedávno prebehli tlačou správy o tom, že byť vegetariánom je prirodzenejšie i preto, že pre ľudí tak dôležité výživové zložky rastlín sú pre trávenie prirodzenejšie než bielkoviny živočíšneho pôvodu. Priamo sa pritom hovorilo, že s 'piesňou nášho organizmu viac ladí 'piesen rastlín'. Čo keď je v tomto zmysle naše priame užívanie minerálov neúčinné - museli by najskôr prejsť 'rastlinnou' úpravou? Čo keď naše babičky, sedávajúce na lavičke pod starou lipou, veľmi dobre vedeli, koľko energie taký strom poskytuje?

Niektorí výskumníci sa odvažujú ísť ešte ďalej: Čo keď je duch národa v priamom vzťahu k duchu lesov, s ktorými žije? Možno platí: Ukáž mi svoj les a ja ti poviem, aký je tvoj národ. Č keď je vznik politických strán v období osvietenstva púhou sociálnou reflexiou vyrúbania zmiešaných lesov a počiatku vysádzania monokultúr? Jeden všímavý lesník, doc. Otto Hanck, hovorí: 'Keď prechádzam smrekovým, dubovým, alebo iným monokultúrnym lesom, mám dojem, že som na schôdzi politickej strany...'.

Je zistené, že ak vyrastajú mladé stromy medzi veľkými, sú v dospelosti odolnejšie a alepsie geneticky vybavené. Nepripomína vám to niečo? Dieťa, ktoré vyrastie v detskom 'domove', má mnohonásobne väčšiu nádej, že sa dostane na šikmú plochu.

Skúsení a pozorní lesníci vedia, že blesk nikdy neudrie do zdravého stromu, i keby stál na vrchole kopca. Je to náhoda?

Organové píšťaly sa vyrábajú z borového dreva. Píšťaly vyrobené v Nemecku majú tvrdší, kovovejší zvuk, než píšťaly vyrobené z našich borovic. Nie je to otázka výrobného postupu. - pokiaľ by v Nemecku vyrobili píšťaly z nášho dreva, tak by zneli inak. Nie je aj toto dôvod na zamyslenie, či duchovný, morálny, ale samozrejme i zdravotný stav lesa skutočne nezodpovedá stavu národa? Nemalo by i naše lesníctvo - práve tak ako školstvo, zdravotníctvo, poľnohospodárstvo, či náš vzťah k zvieratám - prejsť 'new age' prebudením?

Vlastimil Marek
z časopisu Baraka č.9

Určitým spôsobom je myšlienka oslavovania jednotlivých rokov podľa kalendára trochu absurdná, a to aj v prípade, keď sa jedná o milénium. Na druhej strane táto udalosť poskytuje možnosť povedať niečo dôležité o určitom úseku v čase. Je to príležitosť symbolicky znovuoživiť našu kultúru a odvzdať posolstvo o vzťahu medzi ľudstvom a prírodou. Bolo by krásne nájsť symbol, ktorý tu zostane až do ďalšieho milénia.

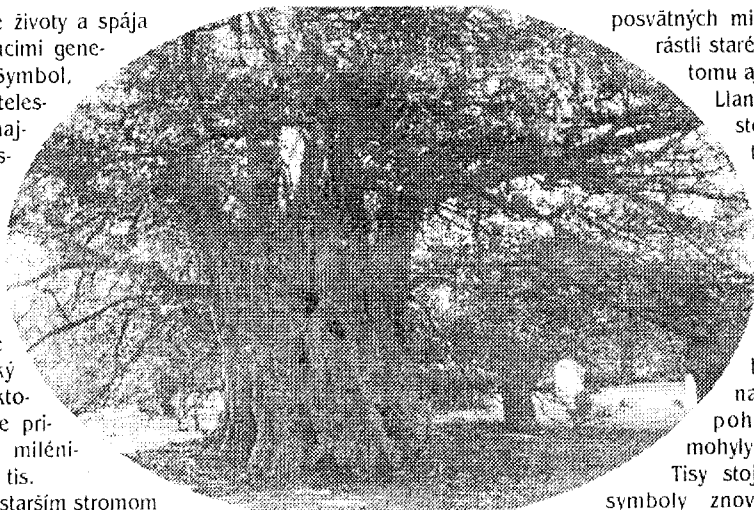
Potrebuje me niečo, čo presahuje naše krátke životy a spája nás s budúcimi generáciami. Symbol, ktorý by stelesnil naše najlepšie úmysly, ktorý má duchovnú hĺbku a vyjadruje našu vieru v život na zemi. Je jeden taký symbol, ktorým môžeme privítať nové milénium. Je nim tis.

Tis je najstarším stromom v Európe. Niektoré tisy, ktoré s nami žijú v našom čase, vyrástli zo semienok, pred tisícami rokov. Dôkazy o tom, že tis je strom, ktorý prežije celé milénia sú zhromaždené v knihe The Sacred Yew (Posvätný Tis) od známeho experta na stromy Alana Mitchella. Jedným z najpôsobiavejších príkladov, ktoré popisuje, je starý tis v Tandridge, pri meste Surrey (Veľká Británia). Tento strom je starý viac ako 2 500 rokov, to znamená, že začal rásť v období kedy žil Buddha a Lao Ce a Gréci boli na vrchole svojej civilizácie.

Tis získava svoju nesmrteľnosť niekoľkými spôsobmi. Jadro kmeňa môže zhníť a rozpadnúť sa, zanechajúc odolný vác z bieleho dreva. V tomto okamžiku, kedy ostatné stromy umierajú,

tis pozná spôsob, ako ostať na živé. Dokáže zapustiť vzdušné korene cez dutinu uprostred, ktorá sa časom zase zaplní. Dokáže tiež oživiť biele drevo k ďalšiemu rastu, pričom vytvára krásne tvary, ako keby bol pokrytý stekajúcim medom. Ak je strom ponechaný svojmu prirodzenému rastu, najdlhšie konáre vrastú opäť do zeme, kde sa zakorenia a vytvoria nový strom. Po čase je starý tis obklopený a chránený prstencom mladých stromov.

Strom pre nové milénium

Kostoly a chrámy boli často stavane na posvätných miestach, kde rástli staré tisy. Tak je tomu aj vo farnosti Llangern, kde stojí najstarší tis vo Walese, starý viac ako 4 000 rokov. Zasadený bol zrejme v dobe bronzovej na vrchole pohrebiskovej mohyly.

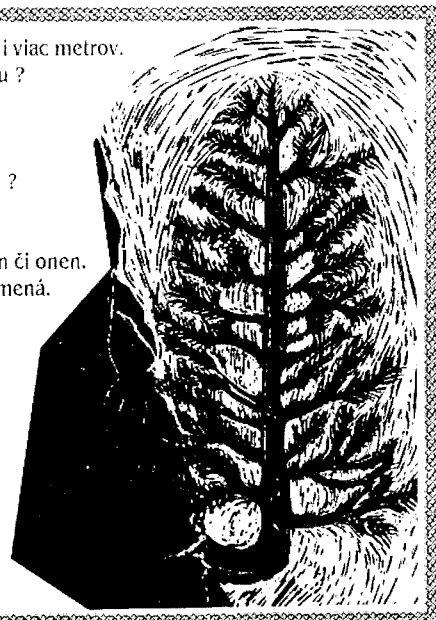
Tisy stoja ako živé symboly znovuoobnovovania. Tak, ako tis obnovuje sám seba, my by sme mali obnoviť naše pochopenie, rešpekt a radosť z vnútorného spojenia s prírodným svetom. Tis je symbol sily, vytrvalosti, pokoja a trpezlivosti. Je ideálnym symbolom pre našu dobu, vyjadrením potreby ekologického pohľadu na svet. Tis môže byť symbolom nádeje na prekonanie doby zničujúceho rozvracania prírodného sveta.

Osláviv nové milénium zasaditím nového stromu je najlepším symbolom nádeje a viery v budúcnosť. Predstavte si, že tis, ktorý zasadíte v tomto roku, bude možno prinášať radosť a útechu tým, ktorí budú žiť v roku 3000.

Andy McGeeney, Resurgence No. 189

Sú na svete stromy, ktoré narastú do výšky šesťdesiat, ba i viac metrov. Aká sila pumpuje živiny z koreňov až do posledného listu? Videl som stromy, ktoré vyrastajú z brala. Kde berú silu žiť na takom mieste? Stromy umierajú v jeseni a na jar začínajú znova žiť. Odkiaľ majú silu rok čo rok vyníť si cez smrť nový zrod? Stromy nepotrebujú k životu veľa. Vzduch, slnko, zem a vodu. Každý strom podľa svojho druhu viac alebo menej ako ten či onen. A z toho vytvárajú korene, kmene, listy, kvety, plody, semená. A zo stromov vzniká les. Les však je domov zvieratám. Les vytvoril pôdu, ktorá je základom našich polí. Les nám dáva kyslík. Všetok život prichádza z lesa a z mora. Tak skromne, tak jednoducho žijú stromy. Len z toho najpotrebnejšieho. A my? Ja? Ty?

Fritz Giglinger

Dub Ezechiel, starý prírodný les pri Vojčiciach, 26.9.1998, 16.-17. hod.

Vitajte pri mne, ľudia. som rád, že ste prišli s dobrým úmyslom. Chodia sem ľudia zbierať plody z lesa, za zverou, len tak na prechádzku, ale málokto si všimne, že tu rastú aj nejaké staré stromy, ktoré majú nejaké pocity a ktoré vedú nejaký individuálny život... a každý z nich je osobnosťou. Ako som prišiel k môjmu menu? Bolo to dávno, veľmi dávno. My stromy dostávame svoje hmotné telá ako formu fyzickej existencie na Zemi. Je to naše telo, je to príbytok duše,

ktorá sa do neho prechodne nasahuje. Telo rastie, vyvíja sa, starne a nakoniec odumrie. Duša žije ďalej. Po smrti tela sa odoberie do krajiny duší, kde ostane, kým sa nemá znovu vteliť do nového tela. A takto sa stále ďalej tento kolobeh opakuje. Ale aj duša je len jemnohmotným obalom pre živé vnútro, ktoré ju naplňa, pre samotný praobraz života, pre tzv. ducha. A ten je tu u niektorých jedincov veľmi dávno, ten nestarne, len sa vyvíja a zbiera skúsenosti. Duša je pre neho prechodným šatom. Mój duch pochádza z obdobia Zeme, keď tu ešte neboli ľudia. Z tých čias aj pochádza moje meno. Vyvíjal som sa súbežne s anjelskými bytosťami. Naše mená vedeli zachytávať prví ľudia, ktorí sa naučili používať reč duší, ktorú pretvorili do slov, a do písma a tak pomenovali tieto názvy svojim

jazykom. biblia ich prevzala a my sme ich nositeľmi dodnes, pretože náš duch si hľadá stále nové a nové hmotné telá pre svoj ďalší vývoj a pre svoju ďalšiu existenciu v tomto svete.

Žijem tu teraz šťastne. Mňa nezaujímajú vaše ľudské problémy. Vyživuje ma slnko, voda a pôda, žijem v prostredí, ktoré mi je dôverne známe... viem presne, v akom prostredí, za akých podmienok čo práve moje hmotné telo potrebuje, koľko výživy mu mám odovzdať. Jediná moja starosť je dobre sa starať o moje hmotné telo, aby nestrádalo. Z dubov som v tomto lese najstarší. Čo sa robí za hranicami tohto lesa, tomu nerozumiem, ani sa o to nezaujímam. Moja moc končí za hranicami tohoto lesa. Poznám tu všetky ostatné stromy po mene, aj všetky druhy zvierat a vtákov, hmyzu, ktoré tu žijú. Poznám aj všetkých ľudí, ktorí sem ku mne pravidelne prichádzajú a správajú sa ku mne s úctou.

Pojmy ako zlo, nenávisť, hnev, strach, zlomyseľnosť, škodíť, zraňovať, ubližovať, ničiť sú mi cudzie a nikdy sa nesnažím takéto pojmy naplňať. Nie je to moja úloha a môj duch je na takom stupni vývoja, že by som už teraz takéto nízke prejavy ducha ani nedokázal uplatniť. Možno keď som bol mladý, pred stovkami rokov? Ale ani vtedy nie, lebo jemnejšie duchovné bytosti by ma napomenuli, aby som to nerobil. Vždy som robil len to, čo bola moja práca, čo bola

moja úloha. A robil som to s láskou, s radosťou. A nečakal som za to nikdy nijakú odmenu. Akú odmenu by mohol žiadať život sám od života? Pre každú živú bytosť je samotný život, ako prejav existencie ducha v hmotnom tele tou najvyššou odmenou. Možnosť vyvíjať sa, zdokonaľovať sa, pociť spoločnosti, pociť trvalej radosti zo života. Ten vy, ľudia, asi nepoznáte. Nemáte čas ani tešiť sa zo života, len máte prácu, starosti. A s čím? Väčšinou asi sami so sebou, či s ostatnými ľuďmi. To preto, že druhým nedoprajete, aby robili to, čo

robíť
chcú a vy
sami
chcete

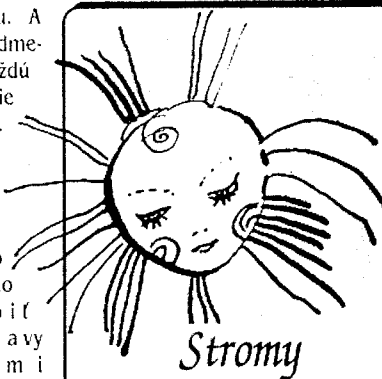
robíť to, čo robia tí druhí, namiesto toho, aby ste robili to, čo je pre vás prirodzené a čo robíte najradšej. Preto by sa mal dub podobáť topolu, alebo javoru? Veď to nedáva zmysel. Ľudia - buďte vždy sami sebou a nesnažte sa nútiť iných, aby sa vám podobali. Ani vy sa nesnažte podobáť iným.

Nachádzajte v sebe sami seba, robte to, čo je vám prirodzené a potom budete vždy slobodní a spoznáte šťastie. Ja som šťastný v svojej existencii. Nikto ma neobmedzuje a ja neobmedzujem nikoho. Nemám

strach pred ľuďmi. Ten svet, keď väčšina okolitej krajiny vyzerala tak, ako tento malý kúsok lesa tu naokolo, ten čas je už dávno preč. Moje telo si ho pamätá. Ale môj duch tu bol dávno predtým a ešte tu bude aj dávno po ňom, ako človek zničí tento posledný raj, tento posledný ostrovček pokoja v svojej krajine. Nebojím sa toho dňa. Moja forma ostane zachovalá: bude navždy zaznamenaná v knihe Života a môj duch bude čakať tisíc rokov na to, aby sa mohol vyvíjať ako vtelený duch do nejakého podobného tela, ako mám teraz. Bude to tam, kde mu to bude umožnené. A tak, ako to bude pre neho najvhodnejšie. Tých nejakých 10 rokov dlhšie, či kratšie tu bude pretrvával moje fyzické telo, pre môjho ducha je táto okolnosť nepodstatná... Lebo sa nestratí... Bude tu naďalej.... Nebudete ho vidieť, ani vnímať, ale jeho existencia sa nestratí.. Duch obalený dušou dostáva vždy nový a nový šat. Hmotné telo je len forma, ktorá existuje v určitých podmienkach, nadobúda nejaké tvary, nejaké rozmery, získava nejakú podobu. Je pominuteľné, podobne ako myšlienka. Ale nie je myšlienka ako myšlienka. Duch vytvára myšlienky. Čistý duch vytvára čisté myšlienky. A tie najčistejšie myšlienky sú dlhoveké, nezničiteľné, tak ako aj ich pôvodca, ktorý sa volá Dokonalosť. A tá nie je pominuteľná. Tá vytvára tvary, formy a pritom sama pretrváva.

Samuel Pačenovský

vyšlo v časopise Sosna, jeseň-zima 1999

Stromy

Ten najskromnejší ker, ten najbiednejší bodliak skôr mojim bratom je, než človek, keď je podliak.

No každý; kto má časť, aj keď ho osud kopol, je pre mňa vidina: vysoký, čistý topol.

Na stromy píšem si a o stromoch aj vravím. Les mojim ľudstvom je, keď v ľudstve nie som zdravý.

Po všetkých pevninách, vidíš ich držať strážu, strom o strom opretý, ako im zákon káže.

Strom stromu nie je kat, zem brata s bratom spája. Im diabol pokoj dal. Boh nevyhnal ich z raja.

Nad tvorstva korunou ich koruna sa vznáša, z jej listia hovorí len dobro a len krása.

Vraždia sa národy v znamení farb a plemien - strom stromu darom dá nádhery svojich semien.

Vraždia sa národy v znamení rôznych znakov - strom stromu klania sa, vždy naplnený vďakou.

Príroda zákon je, človek však neposlúcha, preto je zmätok v ňom a strom je sídlom ducha.

Vysoko v korunách sídli duch - fahni si na zem a hore divaj sa. A potom napíš báseň.

Ján Smrek

Stromy sú jednota a tiež sa ako jednota správajú. Každý strom stlesňuje nielen sám seba, ale súčasne je aj súčasťou ostatných. Túto vlastnosť majú pravdepodobne všetky vysoko vyvinuté stvorenia, ako napríklad veľryby a delfíny. Napriek tomu má každý niečo, čím sa líši od ostatných. Preto každý strom predstavuje jedinečnosť, môže však vyjadrovať i zvláštnosť ostatných. To je mnohostrannosť v jednote!

Peter Salocher

Skolimowského Živá filozofia je pomocná ruka podaná v pravý čas dnešnému človeku kráčajúcemu do 21. storočia, od ktorého nevie (len tuší) čo môže čakať. Skolimowský to však vie: Buď bude 21. storočie ekologickým storočím, alebo 22. storočie už vôbec nemusí byť.

Rozsah životných skúseností (od slovanského, stredoeurópskeho cez anglické a americké až po indické prostredie) a vedecká erudícia umožnili Skolimowskému skíbiť Gándhiho nenásilnosť, Schweitzerovu úctu k životu a Leopoldovu posvätnosť zeme s rešpektom Teilharda de Chardin k nedotknuteľnosti pokračovania evolúcie. Spojil budhistický súcit s kresťanskou láskou a ním definovanou ekoetikou, založenou na myšlienke posvätnosti života. Vytvoril pojem ekologický humanizmus, ktorý sa zakladá na pochopení, že vážny stav životného prostredia a vážny stav ľudskej rasy majú tú istú príčinu.

Tento oslavovateľ života používa v celej svojej monografii vtipný, svieži a poetický spôsob vyjadrovania, pretože ako tvrdí, funkciou krásy je pozdvihnúť estetické, a tým aj biologické aspekty života. Vyjadruje sa v zrozumiteľných obrazoch aj vtedy, keď zisťuje, že "Súčasný mrzák života okolo nás... možno pripísať spôsobu myslenia, ktorý nie je hoden tvorov nazývaných ľudské bytosti" a keď hovorí: "Stali sme sa civilizáciou, oslepujúco bohatou na prostriedky a chudobnou na ciele", alebo "Sme zvláštna kultúra: taká bohatá na prostriedky a taká podradná z hľadiska trvalých výsledkov".

Napriek tomu optimisticky definuje syntropiu - nástroj proti život vesmíru zničujúcej entropii, ako schopnosť života bojovať s entropiou. Syntropiu, ktorej zdrojom moci je evolúcia. Vysvetľuje, že zmyslom evolúcie je šírenie syntropie. Pretože život a evolúcia sú jedno.

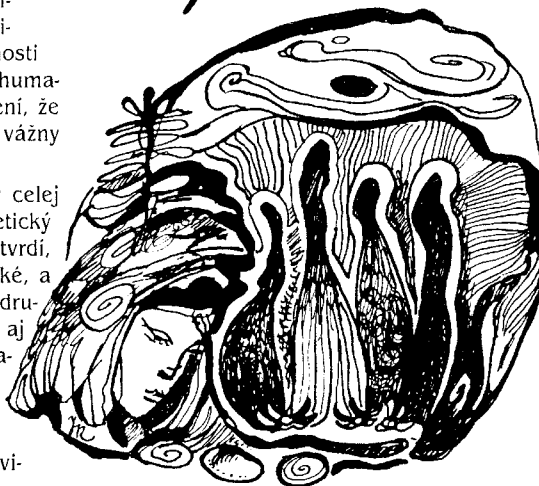
Skolimowský vie, že: Technická epocha... je iba jeden úsek v dejinách... ako experiment hľadania novej cesty pre ľudstvo v snahe zistiť, čo je na jej konci. V dôsledku svojej egocentrickej pochabosti sa mnohé spoločnosti domnievajú, že predstavujú konečné štádium dejín. Takým bolo aj tvrdenie technickej spoločnosti. Technika je príbeh úspechu, ktorý je taký ohromujúci, že sa stal našou nočnou morou.

Neznižuje význam ekonomiky: úcta k životu nepopiera dôležitosť ekonomického faktora, uspokojovanie základných životných potrieb je súčasťou života v dôstojnosti, ale opakujú: skromnosť je optimálny spôsob života vo vzťahu k iným bytostiam, tvrdí, že "Keď sú všetky žalúdky plné, ešte stále je tu život, ktorý treba žiť, zmysel, ktorý treba dať ľudskému životu, krásu, ktorú treba prežívať, širšie obzory, ktoré treba objavovať, transcendentné nebo, ktoré

treba obsiahnuť". Preto cituje Aristotela: "Bohatí nie sú iba ti, čo veľa vlastnia, ale tiež ti, čo málo potrebujú", ako aj anonymné motto z istého františkánskeho útluku: "Všetko to, čo máme nad rozsah našich potrieb je ukradnuté tým, čo majú menej než potrebujú."

ŽIVÁ FILOZOFIA

Henryk Skolimowski

"Keď prestaneme žonglovať s ekonomickými údajmi, zostane nám život, ktorý treba žiť" - týmto trefným citátom začína poľský ekofilozof Henryk Skolimowski svoju jedinečnú knihu s podtitulom Ekofilozofia ako strom života.

Pokračuje: Skutočný pokrok nie je dielom hlučnej ostentatívnej, ctižiadostivej väčšiny..., je dielom malých a neoblomných menšín. Životný príbeh je príbehom devinovaných menšín, ktoré tým, že sa neprispôbili osvedčenému poriadku vecí, vyvinuli nové charakteristiky a nové funkcie.

Občan nádeje a povzbudení pre všetkých občanov sveta sú v Skolimowským definovanej ekokozmológii, v ktorej sa považujeme za súčasť a pokračovanie vyvíjajúceho sa kozmu. Laboratórium sveta je obsiahnuté v nás všetkých. Ľudský osud je špirálovité väzenie nekonečného zdokonaľovania sa. My sme vesmírom vo vývoji. Dávame zmysel vesmíru cez nadobudnutú ľudskosť. Naša posvätnosť je vedomie enormnej zodpovednosti za výsledok evolúcie, ktorá kulminuje v nás, avšak v ktorej treba pokračovať... pretože sme opatrovníkmi, správcami pokladnice celej evolúcie a zároveň iba bod na šípke evolúcie.

Konštatovaním, že "V našom chápaní nekonečného bohatstva a schopnosti sme iba batolata", nás však stavia na rovnú zem. Celý strom života Skolimowského ekofilozofie

je veľmi realistická oslava života a evolúcie: Život je rozmanitosť. Život nie je dokonalý a evolúcia je plná omylov a nešťastných začiatkov. Napriek tomu sa preštudovaním jeho knihy utvrdíme v tom, že evolúcia prebieha večne.

Prvý akt posvätnéj úcty, keď človeka očarila krása či zázrak prírody, znamenal prvú duchovnú skúsenosť. Gándhi, Schweitzer, Teilhard de Chardin, Matka Tereza... žili svoj život ako hlboko veriace duchovné osobnosti. Skolimowský tvrdí, že: "Ekológia je viac než ideológia, nadobúda úlohu nového náboženstva". Dobré teda rozumie útrapám mnohých veriacich ekologov a ochráncov životného prostredia.

Preto súčasne, keď diskutuje o temer heretický výrok Lynna Whitea o tom, že: "biblia je plán deštrukcie životného prostredia", vyjadruje aj radosť nad tým, že pápež Ján Pavol II podporil viditeľný nástup ekologického vedomia pastierskym listom 1.1.1990, v ktorom sa konštatuje, že sa vynára ekologické vedomie. Nemalo by sa potláčať, ale naopak, malo by sa podporovať a pestovať, aby našlo svoje vyjadrenie v konkrétnych programoch a iniciatívach. Niekedy sa mi zdá, že tento prvý ekologický pastiersky list asi ešte nedoručila pošta na Slovensko...

Skolimowského Ekofilozofia je hlboko ľudská, chápujúca všetky naše ľudské slabosti. Tvrdí: "Mravné princípy možno zvestovať aj vtedy, keď je ťažké podľa nich žiť...". Sme iba prachom, ale žiarivým prachom, prachom, z ktorého evolúcia utvára myslenie.

Keď Skolimowský píše svoje mrazivo znejúce vyjadrenie optimizmu vo vzťahu k budúcnosti Života: "Život si ustráži svoje bohatstvo tým, že nás ochráni dokonca aj pred nami samými", nezastrašuje, ale povzbudzuje. Pomôcť si môžeme iba sami, pretože toto je náš osud. Múdrosť nie je tým činiteľom, ktorý generuje okamžité riešenia... tie sú nanič.

Na to, aby ľudstvo prežilo následky svojich omylov, Skolimowský presvedčivo tvrdí: "Nepotrebujeme zázrak. Potrebujeme zosúladiť vôľu zmeniť svoj osud. Naša múdrosť a odhodlanie sú súčasťou geniálnych schopností života."

Je toho mnoho, čo by sa dalo citovať z Ekofilozofie Henryka Skolimowského. Nestací ju však citovať, treba ju prečítať, študovať. Treba hlavne žiť podľa tohoto svetozhľadného pohľadu pre 21. storočie.

Ing. Dušan Bevilacqua

Správa Národného parku Slovenský raj

Knihu Henryk Skolimowski, vydalo vydavateľstvo Slovacontact, Prešov, 1999

Ilustrácia: Jarka Ráčayová

Nikdy nezabudnem na to, ako som videl Námestie od Alberta Giacomettiho po prvýkrát. Je to súsošie niekoľkých ľudí križujúcich námestie mesta. Postavy sú prirastené k zemi, zmeravené končatiny sa zdajú viac vhodné pre státie ako pre pohyb. Kráčajú - či skôr kráčajú ako vo sne - s očami bezmyšlienkovito upretými dopredu, nič nehovoriac a nikoho nespoznávajú. Ich tváre sú pre mňa záhadou:

aké myšlienky sa skrývajú za ich bezduchými očami?

Keď sa sám prechádzam ulicami, stále mám na mysli túto predstavu. Po námestí

kráčame v širokých prúdoch, pohybuje sa medzi budovami do tisícky rozličných miest, hľadíme na výškové domy a do

výkladov obchodov, ale vyhýbame sa očnému kontaktu s druhými. Je zrejme, že ľudia sú schopní takmer absurdného intenzívneho dojatia, lásky a násillia takmer s divokosťou bohov. Čo je teda to, čo nás zbavuje zmysluplného ľudského vyjadrenia a pravdivej medziľudskej komunikácie?

Verím, že naše komunikačné ťažkosti vznikli preto, lebo naše emócie boli odcudzené. Až natoľko, že to, čo by malo byť posvätné - dojatie - bolo zmenené na kapitál. Umenie, naša schopnosť dať formu tým výnimočným myšlienkam v našich dušiach, bolo pretransformované do pop kultúry a neživej zábavy. Je nám naservirované, čo si máme myslieť, čo sa báť a čo pociťovať.

V správach nám hovoria, aké bude počasie a čo si máme obliecť. Limonádové seriály a večerné komédie nám hovoria, aké tvary a veľkosti ľudí máme milovať a aké slová máme používať, keď sa zamilujeme. Film nás donúti báť sa, ľubiť a nenávidieť v rytme hrajúcej hudby v pozadí s pomocou rozličných trikov a pohľadov kamery. Spisovatelia a učitelia nás ohromujú dlhými zoznamami citácií a zaužívanými spôsobmi myslenia. Autori piesní trpia pre stratenú lásku, chudobu a sociálnu nespravodlivosť a obdarujú nás vhodne zabalены CD, ktoré si môžete kúpiť za dostupnú cenu. Nie je však pravda, že našej kultúre chýba umelecké úsilie, toto úsilie je skôr pohltené finančným monštrum, ktoré nadovšetko požaduje predaja schopnosť. Výtvyry zábavného priemyslu sa pre mňa stávajú stále viac neuspokojujúcimi. Chcem žiť život plný neočakávaných udalostí, sám chcem

objaviť, čoho sa mám báť a sám vyjadriť, čo cítim, keď sa zamilujem. Vždy ma strasia, keď počujem slová vychádzajúce z mojich úst, ktoré som počul už niekde predtým, ktoré nevznikli z môjho potešenia alebo utrpenia. Neznášam tieto slová počúvať ani z úst iných ľudí: chcem vedieť, čo si skutočne myslia, nie, čo iba videli v televízii.

Ale čo užitočného je potom v umení, ak nám len poskytuje sny n a m i e s t o našich vlastných? Je dik-

tátom od umelca, keď vytvorí krásne a dojímavé dielo a nám tým len poskytne emócie, ktoré by sme mali vytvárať sami? Oplyvniť ma

Alberto Giacometti svojim pocitovaným odcudzením, keď vytvoril Námestie a prinútil ma (nemyslím to ironicky) napísať toto? Ak zoberiem Giacomettiho

vážne, mali by sme byť vo vzťahu so svojimi susedmi - mali by sme zdieľať sny. Hľadanie riešenia konfliktu v ľudskej existencii nie je osobná vec jedného človeka. Bez kníh, umenia a hudby by sme nevedeli, kde začať. A bez možnosti pre vyjadrenie našich pokusov pochopiť svet, by naše myšlienky ostali pochované a nezmyselné.

Možno sme nedefinovali umenie správne, ak doňho môžeme zahrnúť aj veci, ktoré sa predávajú a kupujú a ktoré sú zväčša materiálnym a finančným naplnením nekonečného hladu po pravde a zmysle. Neexistujú nijaké ľahké a zreteľné odpovede pre tento hlad. A skutočné umenie sa odlišuje od diktátu tým, že netuží poskytnúť konečné odpovede. Nie je to slovník, ktorý si môžete vziať z police a občas prelistovať. Umenie vyzýva tým, že je nedokončené. Je čas oslobodiť umenie z močiara reklamy, hudobných vydavateľstiev a top rebríčkov. Musíme sa odvrátiť od vysokej kvality, lesku a krásnych obálok. Miesto toho nechajte nás hlásať nedokonalosť, neoceňovanú kvalitu a nezreteľnú krásu, nechajte nás robiť umenie, ktoré ľudí necháva hladnými. Umenie je jedným zo základných kameňov civilizácie; možno ak zmeníme naše umelecké priority, ekonomika sa tiež bude musieť zmeniť a nastane svet, v ktorom peniaze a vlastníctvo sa stanú našim sluhom. a nie pánom. Možno nastane svet, v ktorom sa už viac nebudeme obávať radovať sa na námestí z krásy prírody a z krásy ľudí, medzi ktorými žijeme a oni sa taktiež nebudú obávať. A to je základ revolúcie.

Dan Meliza

preložené z časopisu Adbuster č. 29

Sloboda

Kričala, že ona chce žiť a umlčali ju
Starala sa o človeka, chcela spávať v každom národe a musela si zvyknúť na svoje lôžko, posteľ z klinec
Búrila sa pred vládcom, aby nespravodlivo odsúdený sa z nej mohol napiť
A kvôli jej úplnej potupe, panovník prikázal väzňovi pozrieť na vychádzajúce slnko
Hneď na to sa v jeho lúčoch namočila katova sekera
Na oblohe zatienila zlatého posla a pre dúfajúceho to bol večný výsmech jej farbe
Viala majestátne na zástavách a ľudia na ňu pľuli
Rastie na hrobch tých, ktorým ju svet nikdy nedal spoznať
Voľná beží a smeje sa v myšlienkach zvestovateľov Boha, ale kňazi ju tam nevidia, stále rozprávajú o putách
Pri jej kvetoch žili driemajúci, ale zobudili ich, aby sa pre nich nestal sen realitou
Niekoľko na novej pevnine si postavili jej sochu
Hovorila tým, že v živej podobe jej práva neuznávajú, stačí im symbol, mŕtva kulisa
Sloboda

To ona je matkou všetkého, každej pravej myšlienky, každého drastického skutku zo strachu pred jej stratou
Keď nie je vnútri nás, nejestvuje
Keď je tam, je všade
Keď je všade naokolo a nie je vnútri nás, nie je nikde

Áno

Už nie je čas hovoriť: Dám jej ľaliu inokedy.
Už nie je čas povedať: Od zajtra žijem.
Už sa nedá veriť slovám: Niekedy spolu vyplávame na oceán.
Už doba nevelebí jednu pravdu a jej hranice s očistnými plameňmi.
Už slnko neobíbeha po oblohe ponad nás.
Už sa nedá spávať na posteli prostitútky namiesto mokrej trávy.
Už nie je veľké vídiť v násilí pokrok.
Už nie je čas ubezpečovať zobračka: Keď budem mať viac, dám ti zo svojej plnosti.
Už nemôžeme neveste vnucovať svadobný šat a tlačíť ju pred oltár k ženichovi:
Raz sa ti zapáči, budeš ho milovať, je bohatý.
Už nie je čas jesť a nemyslieť na ostatných.
Už nie je rozumné veriť, že svoju pohodnosť raz zmením.
Už nie je slepotou nevidieť, že iní môžu umierať pre naše blaho.
Už nie je čas myslieť si:
Raz lásku otvorím svoje dvere.

neznámy autor
zo zbierky Vesmírna poézia

Rozvoj informačných technológií

Celý svet sa stáva stále prepojenejší. Najprv to boli klasické telekomunikačné siete, rozhlas, televízia, dnes je to internet a stále sa rozmáhajúce mobilné siete. **Behom okamžiku sa môžete rozprávať s niekým na druhom konci sveta,** čítať informácie, ku ktorým by ste sa predtým len veľmi ťažko dostali, alebo vedieť, čo sa práve deje niekde veľmi ďaleko. Samozrejme má to svoje výhody, ale aj nevýhody. Prináša to obrovské možnosti spoznávania iných kultúr, spôsobov života, a tým by to mohlo pomôcť predchádzať konfliktom, ale zároveň to napomáha aj vzniku jednotnej uniformnej konzumnej kultúry a napodiv aj novým etnickým konfliktom. Veľké množstvo ľudí je totiž týmto "scvrknutím" sa sveta a rýchlymi premenami ich tradičného spôsobu života zaskočená a zneistená. Niejaký nepriateľ, ktorý za to môže, sa potom vždy nájde.

Paralely v našom bytí

Teraz sa však zameriam na iný aspekt toho, čo nám rozvoj informačných technológií prináša. **Ak si porovnáte princípy fungovania týchto technológií s novými poznatkami napríklad o fungovaní mozgu, nájdete nám mnoho podobností.** Ba často krátko práve objavy v oblasti techniky nám pomohli pochopiť niečo zo sveta prírody. Aj Lovelockovu teóriu Gaie - Zeme ako celistvého živého organizmu (viď: Jednota v rôznosti, KŽ č.6) pomohli sformulovať práve nové poznatky z oblasti kybernetiky a samoregulačných mechanizmov. Samozrejme je to len veľmi zjednodušený model a nepopisuje ešte veľmi širokú škálu procesov, ale aj napriek tomu prináša mnoho podnetného. Takisto ti, čo sa zaoberajú určitými psychologickými a ezoterickými náukami, dnes hovoria o **programoch, ktoré určujú naše správanie.** Sú to naše presvedčenia a vzorce správania, ktoré do značnej miery určujú, ako reagujeme na určité situácie. **Po určitom čase (asi mesiac), ktorý zotrváme s určitým presvedčením a naladením, sa toto zapíše do podvedomia a pôsobí ako skrytý mechanizmus alebo prúd, ktorý bez nášho vedomia ovplyvňuje náš život.** A takýchto programov v nás funguje mnoho. Sú tým silnejšie, čím viac ich opakujeme. Niektoré sme si vytvorili sami, iné nám vstúpili rodičia, priatelia, spoločnosť. A potom sa divíme, prečo reagujeme tak ako reagujeme, keď vedome by sme chceli urobiť niečo úplne iné. Existuje už dnes mnoho techník, ako nahrádzať tieto programy, ktoré nám sťažujú život, novými. Väčšinou však vyžadujú skúsené vedenie, aby sme si nenarobili viac škôd ako osohu. **Vo všeobecnosti však možno povedať, že ak budeme udržiavať vo vedomí dostatočne dlho nové naladenie, tak sa po čase tiež zapíše do podvedomia.** Pokiaľ v svojom snažení vytrváme a aj v reálnych situáciách a budeme konať podľa tohoto nového programu, tak časom nahradí ten starý.

Vedomé a nevedomé procesy v našom mozgu

Tu sa dostávame k dôležitému momentu. **Naša kultúra sa zameriava hlavne na naše vedomie a vedomo-asociačnú prednú časť mozgu.** Jej dominantou je logické, lineárne myslenie a verbálny prejav. Dokázali sme ich pomocou divy, ale zároveň majú svoje obmedzenia. Koľko nedorozumení vzniklo pri rôznom chápaní slov asi každý vie. **Takisto logické spracovávanie informácií**

vo vedomí je svojou podstatou veľmi pomalé. V konečnom dôsledku je to aj najmladšia časť mozgu a najmenej vyvinutá. Naproti tomu existujú staršie časti, ktoré sú ďaleko vyvinutejšie a aj ďaleko rýchlejšie, ibaže dnes o ich skutočnej funkcii vieme len veľmi málo a málo ich aj využívame. Použijem znovu prirovnanie zo sveta počítačov. Na monitore vidíme nejaké grafické prostredie, napri-

domorodci. **Aj keď ovládanie telepatie znie lákavo, ruku na srdce, naozaj by ste chceli, aby vám niekto druhý videl do duše?** Často krát skrývame svoje myšlienky aj sami pred sebou a nieto ešte pred inými. Hanbíme sa, akí sme a čím sme. Alebo je v nás toľko nevraživosti a útočnosti, že by sa iní ľudia pri pohľade do nášho vnútra zhrozili. **Ale naozaj si myslíte, že to iní nevidia,**

aj keď len na podvedomej úrovni a do vedomia sa to dostane len vo forme nejasného pocitu antipatie? Ak teda budeme viac úprimní

hlavne voči nám samotným a následne voči nášmu okoliu, môžeme začať objavovať netušené možnosti vzájomnej komunikácie a spolupráce. **Priznáme si, že nie sme zrovna dokonalí, ale zároveň sa budeme snažiť prečistiť tú časť nášho bytia, ktorú momentálne sme schopní a zistíme, že ak budeme ochotní pomôcť druhým, tak aj oni ochotne pomôžu nám.**

Ako vlastne komunikujeme

Predpoklady pre neverbálnu komunikáciu u mnohých ľudí sú v súčasnosti pomere veľké. To, že na to majú vplyv okrem iného práve informačné technológie, som zistil jednak na sebe pri svojej práci, ale jednak aj od iných ľudí, ktorí sa rozvojom neverbálnej komunikácie zaoberajú. A tak sa postupne učíme jednak narábať s informáciami, triediť ich, vyberať tie dôležité a posilať ich zase tam, kde ich treba. Čiastočne to prebieha vedome, ale väčšina mimo vedomia. **A tu si práve treba uvedomiť, že aj keď o tom nevieme, tak stále komunikujeme najrôznejšími**

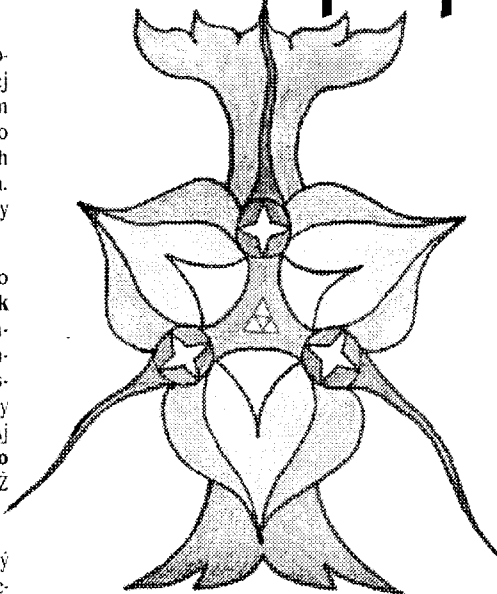
spôsobmi so svojim okolím. Už len také tie "nenáhodné" stretnutia, keď stretnete niekoho, koho ste chceli stretnúť, alebo vám zavola v tej chvíli, keď na neho práve myslíte.

Inokedy stretnete niekoho úplne neznámeho, ale pritom na prvý pohľad veľmi blízkeho a zodpovie vám napríklad otázku, ktorá vás už dlhšie trápila. Asi sa s viacerými zhodneme na tom, že k takýmto stretnutiam v našich životoch dochádza ďaleko častejšie, než by sa dalo vysvetliť štatistickou náhodou.

Mnoho za vás "hovoria" aj vaše oči. Určite poznáte ľudí, s ktorými vám stačí chvíľu si pozrieť do očí a nemusíte ani nič hovoriť. "Viete" všetko, čo momentálne potrebujete. Najlepšie to dokážu práve zaľúbenci, pretože majú medzi sebou najmenej prekážok a sú najviac otvorení. Pri tomto spôsobe komunikácie tiež dochádza k podstatne menej nedorozumeniam a chybným vysvetleniam, ako prostredníctvom slov a klamať možno podstatne ťažšie. Asi by sme boli prekvapení, ale **behom krátkeho stretnutia oči prebehne obrovské množstvo informácií** a prebieha týmto spôsobom väčšia časť komunikácie, než slovami.

Alebo si naozaj myslíte, že všetky nápady sú naozaj vaše? Aj mnohí slávni vedci priznávajú, že ich najväčšie objavy ich napadli vo sne. A ak sa opýtate ľudí skúmajúcich telepatiu, tak vám povedia, že k nej najčastejšie dochádza pri uvoľnenom vedomí, v hladine alfa alebo v sne. **Niektorý múdry tiež povedal, že skutočne nový vynález je ten, na ktorý sa už zabudlo.** A naozaj mnoho vynálezov uzrelo svetlo sveta podstatne skôr, ale ešte nebola ich doba a tak upadli znovu do zabudnutia. Alebo sa stáva, že mnohé dôležité objavy urobili dvaja, alebo aj viacerí vedci súčasne, a pritom pracovali nezávisle na sebe. **A ak to zoberieme do dôsledkov, ktoré myšlienky sú vlastne "naše"?**

Všetci sme prepojení

S dnešným rozvojom informačných technológií sa stále viac zdôrazňuje slovo komunikácia. A naozaj sa stáva stále dôležitejšou vo všetkých oblastiach nášho života.

klad Windows, ktoré nám sprostredkúva výstupy z činnosti programov. To je vlastne naše vedomie. Ale v podstate nám nehovorí nič o tom, ako programy fungujú, čo sa deje vo vnútri počítača, čiže v ostatných častiach mozgu, ale vlastne v celom našom tele. **A ak by sme chceli, aby nám počítač postupne vypisoval, čo sa deje, strávili by sme asi pred monitorom nie minútu, ale týždeň.** A tak je to aj s našim vedomím. Nie je možné sledovať všetky nesmierne rýchle procesy, ktoré prebiehajú v našom mozgu. Sú založené nielen na lineárnej logickej analýze, ale aj na **paralelnej intuitívnej syntéze, kde prebieha spracovanie informácií súčasne, vzniká určitá sieť, obraz, ktorý poskytne riešenie problému.** A zrazu nám vo vedomí blikne: "Aha, veď je to predsa takto!". Ak by sme sa viac spoliehali na tieto časti nášho mozgu, namiesto toho, aby sme donekonečna omieľali problémy v našom vedomí, náš život by sa stal jednoduchším a asi aj spokojnejším.

Znovu objavenie neverbálnej komunikácie

Vrátim sa znovu k informačným technológiám. Nielenže nám **pomáhajú pochopiť fungovanie nás samotných, ale nám zároveň pomáhajú aktivovať tie časti mozgu, s ktorých funkciou sú podobné.** A tak v poslednom období práve interakciou s počítačmi, internetom a mobilnými sieťami dochádza u časti ľudstva k **aktivácii častí mozgu zodpovedných za neverbálnu komunikáciu.** Tú, ktorú napríklad bežne vedome používali austrálski domorodci, ale na ktorú sme, až na pár zasvätených, v našej kultúre zabudli. Prečo sa to stalo? Odpoveď nám dávajú práve austrálski

Vieme to? Nestalo sa vám, že v prítomnosti nejakého človeka začnete myslieť na niečo, čo by vás inak ani nenapadlo rozoberať. Podľa doterajších výskumov telepatie ale prítomnosť vzdialenosti nehrá rolu. A tak sa nika súvislosť s kvantovou fyzikou, ktorá zistila, že **ak oddelíme dve elementárne častice, napríklad elektróny a budú akokoľvek ďaleko od seba, zmeny u nich budú prebiehať súčasne.** Ako keby na určitej úrovni priestor ani neexistoval a všetko bolo v skutočnosti prepojené. Nepodobá sa to náhodou na tvrdenia mystikov staré tisícročia?

Kolektívne vedomie a jednotlivci

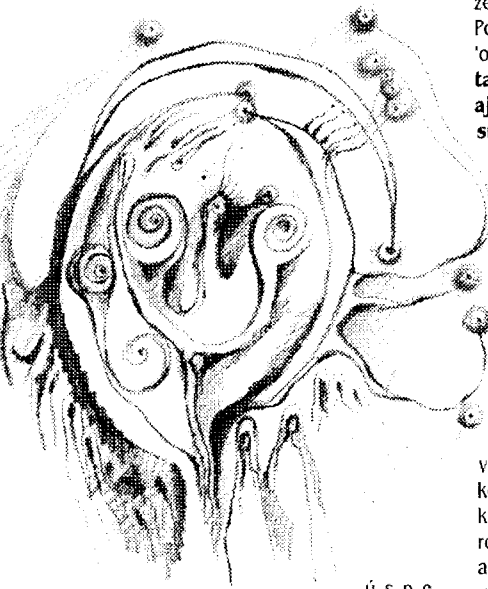
A tak sa postupne dostávame k poznaniu, že **existuje určité kolektívne vedomie, ktoré jednak ovplyvňuje vedomie a život jednotlivcov, ale späťne aj jednotlivci ovplyvňujú toto kolektívne vedomie.** Deje sa to v rôznej miere. Boli a sú jednotlivci, ktorí svojim bytím dokázali ovplyvniť tisíce a milióny ľudí. A to nielen tým, že stáli v čele niektorej mocnosti, alebo pôsobili prostredníctvom televízie. Mnohí z nich sú zdanlivo skrytí a napriek tomu výrazne ovplyvňujú vývoj spoločnosti. **Ich myšlienky sú natolko silné, že dokážu formovať procesy v rámci spoločnosti a iniciovať významné zmeny.** Nakoniec možno vydať nejakú knihu, o ktorej budú neskôr ľudia hovoriť, že je veľmi cenná, ale myšlienky z tej knihy už dávno pôsobia. Samozrejme, nedokážu to sami. **Okrem ľudí, s ktorými nájdeme porozumenie a s ktorými spolupracujú, musia tiež spolupracovať s obrovským množstvom bytostí a síl,** ktoré sú nám pripravené pomôcť, ale ktoré potrebujú prostredníctvom nejakého človeka, aby mohli pôsobiť vo svete ľudí. **A tak aj každý z nás robí každý jeden vedomý, ale aj nevedomý čin v súhre s množstvom najrôznejších bytostí.** Asi by sme mali preformulovať chápanie géniov a iných významných osobností. Sú to jednak naozaj výnimoční ľudia, ale zároveň to, čo dosiahli, bolo výsledkom práce množstva iných ľudí už pred nimi a tiež spolupôsobenia množstva síl, ktoré práve oni boli schopní dať do jedného celku a v pravý čas ho ponúknuť spoločnosti.

Podobne aj každý z nás pri svojom myslení, citaní a konaní spolupracuje s množstvom ľudí, ale tiež iných bytostí a síl, s ktorými je nejakým spôsobom spriaznený. Málokto si to však uvedomuje a sami by sme boli prekvapení, čo vlastne na iných úrovniach bytia robíme a aký vplyv na svoje okolie máme. **Neskúsime viac poznať tieto procesy, ale hlavne na základe tohto poznania zmysluplnejšie konať?**

Možnosti neverbálnej komunikácie

Pokúsím sa vám priblížiť niektoré spôsoby, ako vedomie využívať neverbálnu komunikáciu. Iste každý z vás pozná ľudí, s ktorými si nejakým spôsobom spriaznený. Málokto si to však uvedomuje a sami by sme boli prekvapení, čo vlastne na iných úrovniach bytia robíme a aký vplyv na svoje okolie máme. **Neskúsime viac poznať tieto procesy, ale hlavne na základe tohto poznania zmysluplnejšie konať?**

te. Požiadajte ho, či sa to od neho môžete naučiť a ponúknite mu niečo, o čo má zasa on záujem. **Pred ukončením nezabudnite poďakovať jednak tomuto človeku a tiež všetkým silám, ktoré vám boli pri tomto procese nápomocné.** Zdá sa vám to, čo popisujem príliš nereálne? Z vlastnej skúsenosti môžem povedať, že sa mi to už mnohokrát osvedčilo a moje vzťahy s viacerými ľuďmi, s ktorými sme si nedokázali prísť na chuť, sa výrazne zmenili. Používal som to napríklad s

ú s p e

chom v škole, takže jednak sa odbúrali určité nezhody, jednak po mne nežiadali to, čo nebolo treba a stačilo mi podstatne menej učiť sa. Inou možnosťou využitia je, ak potrebujete ísť niečo vybavovať. Skúste sa naladiť na ľudí, s ktorými budete rokovávať a zistíte, že aj zo zvyčajne neprijemného úradníka sa vykluje vcelku príjemný človek. Uvedomte si, že aj väčšina ľudí, ktorí za ním prichádzajú, je naladená voči nemu nie moc priateľsky (hlavne ak je v nejakej nie moc obľúbenej pozícii) a na základe toho aj on jedná s nimi. **Vo všeobecnosti ide v týchto technikách o naladenie sa na spoluprácu a vzájomné obohatenie s daným človekom, namiesto obvyklej konfrontácie a vzájomného okrádania sa.**

Komunikácia s prírodou

V prípade, že si neviete poradiť s nejakým problémom, uvoľnite sa a vyšlite prosbu o pomoc. Onedlho môžete stretnúť nejakého človeka, alebo otvorí knihu, či časopis a takstane odpoveď. Alebo chodte do prírody a vnímajte svoje okolie. **Už po hodinke, dvoch, troch sa vaše bytie natolko prečistí od stresov, bludných myšlienok a neprijemných pocitov, že často krátko pridete na riešenie aj "sami".** Teda sami nie, ale stanete sa otvorenejšími na príjem rád z okolia. A tu sa dostávame k neverbálnej komunikácii s prírodou a prírodnými bytosťami. **Mnoho vecí sme si navykli zbytočne komplikovať, a tak čítame stohy kníh, z ktorých nám praská hlava, namiesto toho, aby sme viac chodili do prírody, kde by sme sa jednak prečistili a tiež by sme prijali väčšinu potrebných informácií od bytostí naokolo.** S tým rozdielom, že by to neboli len prázdne vedomosti, ale viac praktické rady, ako žiť. A potom by stačilo len otvoriť knihu, alebo časopis na tej správnej strane, prečítať to podstatné kľúčové slovo, ktoré by rozbalilo do vedomia všetko ostatné, čo je treba. Aj tak som

zistil, že z väčšiny článkov je pre mňa podstatných len niekoľko myšlienok alebo skôr spúšťacích 'gombíkov', ktoré mi ukážu smer, alebo dokonca aktivujú všetko ostatné, čo je treba. **Pri takomto spôsobe sice nemáme vo vedomí toľko informácií, ale namiesto toho vieme, čo máme robiť, ako máme žiť a to aj bez dlhého rozumovania.**

Začali by sme takto splácať aj svoj možno najväčší dlh voči prírode, Zemi. Nejde len o to, že znečisťujeme a ničíme svoje fyzické prostredie. Podobne znečisťujeme aj emocionálne a mentálne 'ovzdušie' Zeme. **A hlavne s ňou strácame kontakt, súznenie a stávame sa potom ničiacimi, aj napriek často dobrým úmyslom, lebo nie sme v súlade s celkom.** Vidíme všetko len z nášho obmedzeného zorného uhla. Nevieme, čo je pre nás a naše okolie v danom okamžiku to najlepšie. Ak by sme sa viac naladili na to, čo je v súlade so Zemou, tak aj pri súčasnej životnej úrovni by dochádzalo k podstatne menšej destrukcii. **Vedeli by sme, kde a kedy nám Zem ponúka svoje dary a kde nemáme brať, lebo ju to citeľne ohrozuje.** A zároveň by sme prežívali väčšiu vďaku za to, čo nám dáva. Tu má veľa dlhov aj väčšina z nás, čo sa pohybuje okolo ekologického hnutia. Príliš sme sa zamerali na určité problémy a naše aktivity, kampane, pričom nám nezostáva čas ísť niekde von, do prírody. Stávame sa potom krátkozrakí a aj napriek tomu, že sa domnievame, že robíme všetko pre Zem, náš pohľad je obmedzený a nevidíme širšie súvislosti. Potom aj naše aktivity urobia niekedy viac škody ako osohu. **A pritom Zem, ako asi každá matka, si najviac praje, aby sme si ju všimli, komunikovali s ňou, neublížovali jej a boli jej vďační za jej dary.**

Harmónia z chaosu

Jeden zo základných zákonov fyziky, druhý termodynamický zákon hovorí o raste entropie. Číže zjednodušene povedané, **pri každom reálnom fyzikálnom procese rastie neusporiadanosť, entropia, chaos.** Energia sa stáva neusporiadanou, stráca schopnosť konať prácu, rozplyva sa v prostredí vo forme tepla. Existuje však jedna podstatná výnimka a tou sú živé bytosti. Aj vedci pri hľadaní kritéria prítomnosti života na Marse dospejú k záveru, že najspôľahlivejším znakom je pokles entropie, neusporiadanosti. **Vo všeobecnosti možno povedať, že život sa bráni smrti tým, že z chaosu, rozkladu vytvára štruktúry, poriadok.** A ešte jeden zákon, tentoraz matematický, život narušuje. Symbolicky vyjadrené, $1 + 1$ nie je 2, ale 3. **Vzniká synergie, čiže celok je viac než len súčet jeho jednotlivých častí, nadobúda novú kvalitu.** A tak aj my prispievame tým, že sa budeme spájať, komunikovať a spolupracovať, k tomu aby začala prevládať tvorivosť nad ničenie. Momentálne v našej spoločnosti prevláda práve ničenie, entropia. Je to dôsledok toho, že sa vytráca život, obklopujeme sa samými mechanizmami a aj my sa stávame mechanickými, bezduchými. Objavme teda v sebe tvorivosť, to v čom sme boli stvorení na obraz boží a stane sa tiež Stvoriteľmi, vytvárajme svoju realitu, v ktorej žijeme a prispievame k tomu, aby nám tu bolo všetkým lepšie.

Ďakujem všetkým bytosťami, ktoré so mnou spolupracovali nielen pri písaní tohto článku, ale v každej minúte môjho života...

Andro Végh

Ilustrácie: OV a Gabriel Wagner

1. Snaž sa vyjadriť svoju individuálnu tvorivosť

Každý človek vníma veci okolo seba osobitým spôsobom, a teda k životu a svetu prispieva jedinečným vkladom. V tvorivosti je obsiahnuté umenie, ale neobmedzuje sa iba naň. Maľovanie, skladanie hudby alebo písanie nie je v žiadnom prípade významnejšie, než tvorivý spôsob, ako utešiť niekoho, kto má ťažkosti, ako vniesť poriadok do konfliktnej alebo chaotickej situácie alebo ako rozprávať dieťaťu príbehy.

Pokiaľ ľudia veria, že nemajú žiadny tvorivý talent, alebo že im nejaké životné situácie bránia, aby ho vyjadrili, oberajú sa o možnosť obohatiť svoje duše. Naopak, keď sa človek postaví proti nepriazni osudu, keď sa pokúsi uvoľniť svoje tvorivé vedomie, prinesie mu to veľký úžitok.

Spoločnosť je vytvorená takým spôsobom, že nie všetci ľudia majú možnosť dosiahnuť vedúce postavenie. A pretože je omnoho viac tých ostatných, podradených, je vyjadrenie našej tvorivosti ešte dôležitejšie. Tvorivosť by mala byť pozitívna, ale každý jedinec má slobodnú vôľu. Môžeme ju využiť spôsobom, ktorý je negatívny pre neho i pre svet. Svoju tvorivosť môžeme vyjadrovať spôsobom, ako si češeme vlasy, ako si vyberáme oblečenie, ako zariaďujeme priestor, ako zakladáme záhradu, ako vyrobíme nejaký predmet, alebo niečo opravíme. Základom je, aby každá naša činnosť vyjadrovala našu osobnosť a aby sme na všetko, čo zo seba vydáme, mohli byť hrdí.

2. Buď si vedomý svojej zodpovednosti

Si na tejto planéte hosťom, a tak sa od teba očakáva, že ju opustiš takú, akú si ju našiel, alebo ešte v lepšom stave. Si zodpovedný a za ostatné životné formy, ktoré nevedia za seba hovoriť, alebo si pomôcť. Si zodpovedný za sľuby, ktoré dáš, dohody, ktorých sa zúčastníš a za výsledky každej svojej činnosti.

Je dôležité vedieť, že duchovný vývoj nezačína ani nekončí. To nie je, ako keď sa otvorí a zase zavrie vodovodný kohútik.

Smrťou človeka, keď sa vyradí fyzické telo, začína iba krátka prestávka v rušnom príbehu.

V skutočnosti je nemožné niekoho zabiť. Ľudia sú bytosti Večnosti, aj keď smrť ich fyzické vyjadrenie preruší. Si zodpovedný za nedostatok vlastnej citlivosti. Zodpovedáš aj za bolesť a utrpenie, ktoré si možno niekomu spôsobil, zodpovedáš za všetky následné boles-

ti, ktoré vyplynuli z tvojich skutkov. Tvoja obeť, zomrelý ti to nemá za zlé, ale spoločnosť áno.

Aby sa udržala rovnováha, musíš sa stať zodpovedným za všetko, čo vykonáš a povieš. Musíš sa vynasnažiť byť úctivý k životu, vážiť si ho a všemožne podporovať.

Si zodpovedný tiež za svoje telo. Je to dar, ktorý ti bol prepožičaný a je zložený z prvkov, ktoré mu tvoje vedomie dali život. Zanedbávať svoje telo alebo ho zneužívať je nezodpovedné.

Každý človek je tiež zodpovedný za svoju sexuálnu aktivitu. Máme zodpovednosť za duše detí, ktoré sme priviedli na svet, za to, že chránime ich telá a že im dávame pozitívny emocionálny príklad. Toto pravidlo je úzko spojené s tvorivosťou. Sme zodpovední za všetko, čo vytvoríme a o čo sa podelíme so svetom, za to, že budeme chrániť ostatných a že nebudeme ubližovať životu.

3. Pred narodením si súhlasil, že budeš pomáhať ostatným

Nie je zámerom, aby ľudia svoj život strávili ako osamelí pútnici. Zámerom je, aby sme sa vzájomne podporovali a starali sa jeden o druhého. Všetko, čo konáme, by sme mali konať s jedinou myšlienkou: "Čo je v mene Najvyššieho? Dobrá najľepšie pre všetko živé na svete?"

Sľužiť ostatným znamená pomáhať, deliť sa o vedomosti a prispievať pozitívne k životu niekoho druhého. Všetci ľudia majú právo, aby sa s nimi jednalo s úctou a dôstojne. Pomáhať znamená starať sa o starších, o deti, o chorých a o umierajúcich. Pomáhať stojí v protiklade k tomu, keď sa niekto stará iba o seba kvôli sláve a ekonomickému prospechu. Znamená to byť si vedomý, že si členom spoločenstva, spoločenstva ľudského vedomia a že osud našej planéty určujú aktivity tohoto spoločenstva.

4. Snaž sa emocionálne dozrieť

My všetci sme schopní vyjadrovať všetky možné emócie vrátane hnevu, frustrácie, depresie, beznádeje, viny, chamtivosti a obáv, ako aj radosti, šťastia, nádeje, kludu, lásky, a tak podobne. Ako dozrievaš a získavaš poňatie o tom, čo to znamená byť človekom, je tvojou úlohou zvládnuť vlastné emócie. Kedysi niekto slávny povedal: "Človek je taký šťastný, akým si dovoľí byť".

Vzťahy a incidenty sú kruhy. Začnú, pokračujú a v určitom okamihu sa

Posolstvo

zastavia. Ak emocionálne vyzrieš, nebude pre teba problém každý kruh uzavrieť, nenechať žiadne voľné konce, žiadne negatívne pocity.

Určite si zažil pocit zlosti na začiatku svojho života ako dieťa. Môžeš sa sám rozhodnúť, či je lepší fyzický pocit byť naplnený hnevom, alebo pochopením a vnútorným mierom. Jediný spôsob, ako sa môže tvoja duša spojiť s tvojim vedomím, je prostredníctvom pocitov.

Ak ťa, napríklad, bolí chrbát, mal by si sa spýtať prečo. Čo to znamená? Čo môžeš urobiť, aby bolesť prestala? Aké ti to dáva poučenie? Potom sa vynasnaž urobiť, čo tvoje telo potrebuje, ale pritom nepodceňuj myšlienkový proces a spirituálne poučenie.

Je tiež správne vážiť si svoje emócie, zvlášť radosť a smútok. Potlačovanie týchto emócií by mohlo viesť k zdravotným ťažkostiam.

Jedna z najdôležitejších vecí pre zdravie každého jedinca a pre zdravie našej planéty je smiech. Ako ľuďom nám bol daný dar zmyslu pre humor a schopnosť ho vyjadriť. Smiechom a veselosťou zostáva telo zdravé a existujúce zdravotné ťažkosti sa zlepšia. Humor potlačuje problémy, posilňuje vzťahy a prináša radosť aj ostatným. Veci, o ktorých si myslíme, že sú smiešne a ktorým sa smejeme, by mali byť do hĺbky analyzované. Humor je pre naše zdravie taký dôležitý, že by sa nikto nemal uložiť k spánku, ak sa nezasmial. Ak nie, mal by vstať z postele a hľadať niečo, čo by ho potešilo a rozveselilo.

Klauni sú zvláštni ľudia, existujú v každej kultúre. V každom z nás sa skrýva klaun a mal by sa v našom živote v správnej chvíli ukázať. Nikdy nie sme takí starí, aby sme nemohli baviť ako klaun.

Kľúčom ku všetkému je pravdivosť. Hľadať o sebe pravdu, pýtať sa, prečo si tu ako sa ti darí, môžeš iba vtedy, ak vždy hovoríš iba pravdu. Vždy.

5. Buď zábavný

Áno, súčasťou tvojho poslania na zemi je baviť ostatných, rovnako ako seba, a upútať ich pozornosť novým smerom. Niekoľko baviť zámerná činnosť a mala by

povzbudzovať unavených, utešovať sklamaných a ukludňovať chorých. Malo by to byť výrazom tvorivosti. Baviť sa nám môže pomôcť získať sebadisciplínu a emocionálne dozrieť. Pointa je v tom, aby sa člo-

svoje srdce do všetkých úloh nášho "desatora" a všetky väzby k pocitu obete preruš.

7. Venuj sa hudbe

Veľký dar, ktorý dostalo ľudstvo, je schopnosť vokalizovať v tónoch a

vyrábať nástroje, ktoré tiež vydávajú

hudobný zvuk. Tvorivé vyjadrovanie a bavenie seba samého môže zahŕňať aj hudbu, tá je ale taká dôležitá, že ju uvádzam ako samostatnú úlohu. Hudba má veľký vplyv na celé ľudstvo a v skutočnosti môže hudobná energia uzdraviť telo i planétu. Počúvať pokojnú hudbu v rytme ľudského pulzu môže mať veľmi pozitívny vplyv na nervovú sústavu a mentálny stav človeka. Každý z nás je muzikálny a každého hudba určitým spôsobom ovplyvňuje. Hudba je rečou duše. Je to hlas našej planéty, komunikujúci s vesmírom.

8. Snaž sa dospieť k múdrosti

Múdrosť je niečo úplne iné ako poznanie. Poznanie je možné získať z mnohých zdrojov: z kníh, zo škôl, z médií, zo skúseností. Je to niečo, čo je základom pre IQ. Človek môže byť mimoriadne inteligentný a vzdelaný, a pritom nie múdry. Múdrosť je to, ako človek využíva poznanie. Je to premyslené rozhodnutie robiť niečo určitým spôsobom, alebo nerobiť niečo v záujme dobra pre všetkých, ktorých sa to týka.

Nie je nutné, aby človek chodil do škôl a získal diplom. Čítanie a písanie mu môže pomôcť, ale ani to nie je nutné na to, aby prežil úspešnú duchovnú cestu ako ľudská bytosť.

Musíš sa zovšetkých síl snažiť, aby si sa správne múdro a maj pritom na mysli, že všetky duše prežívajú rovnakú ľudskú skúsenosť, všetky sú návštevníkmi a hosťami Zeme. Všetci sme jedno so Stvoriteľom, všetko, čo sa tvorí, vzniká z rovnakého Jedného Zdroja. Dôkazom ľudskej múdrosti je to, keď si človek ctí účel všetkých vecí a robí to, čo slúži k Najvyššiemu Dobru všetkého živého.

9. Prehlbuj sebadisciplínu

Je povinnosťou každého z nás, aby si vybral činnosť, ktorá by bola v súlade s pokojným, produktívnym a radosťným životom na tejto planéte. Výhľadom na to, že sa tak ľudia nesprávali, museli sa vytvoriť zákony.

Je možné byť požitkárom, je možné byť na niečom závislý, byť nevšímavý a chamtivý, kturý a deštruktívny. Pokiaľ si však človek vypestuje sebadisciplínu, bude

mať tieto vlastnosti pod kontrolou a rýchlejšie pokročí na ceste za múdrosťou. Sebadisciplína tiež pomôže človeku udržať zdravé telo. Stav ľudského zdravia je akýmsi barometrom, ktorý nám ukazuje zdravie planéty. Aby človek prežil vnútorné spojenie tela s dušou, musí prehľbovať svoju sebadisciplínu.

Počúvaj svoje srdce a to ti povie, kedy je niečo dosť. Nauč sa rozpoznať rozdiel medzi tým, čo ti hovorí hlava a čo srdce. Reč hlavy je produkt spoločnosti. Reč srdca je z Večnosti.

10. Pozoruj bez posudzovania

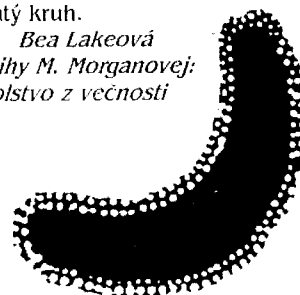
Pozorovaniu bez osudzovania sa niekedy hovorí "bezpodmienečná láska." Všetci ľudia majú duchovnú podstatu. Všetky duše boli stvorené v jedinom okamihu. Žiadna nie je staršia, bystrejšia alebo lepšia ako druhá. Všetky dostali dar, dar slobodnej vôle a možnosť voľby. Zdroj je dokonalý a všetko, čo bolo Zdrojom stvorené, je dokonalé. Boli sme stvorení spirituálne dokonalí a takí sme ostali. Náš dar však spôsobil, že sa správame inak, že vnímame seba aj iných ako nedokonalé bytosti, a tak sa správame horšie, než je v našich možnostiach.

V podmienkach Večnosti neexistujú omyly. Nemôžeš urobiť chybu, pretože aj ona je rovnako hodnotný dar, ako čokoľvek iné v živote. Môžeš pozorovať, čo sa deje okolo teba, ale neposudzuj to ako zlé; keď ti to nevonia, nechutí, či keď intuitívne čítaš, že to nie je dobré pre tvoju cestu, poďakuj nebu a choď ďalej. Takto dokážeš splniť požiadavku milovať všetkých ľudí. Neznamená to, že sa ti páči to, čo robia, alebo ako sa správajú. Ty iba nikoho neodsudzuješ, že robí niečo zlé, to nie je súčasť tvojej cesty. Týmto smerom nevydávaj žiadnu energiu ani v slovách, ani v myšlienkách, ani v činoch.

Keď niečo posudzuješ, musíš sa tiež naučiť odpúšťať. Odpúšťať ostatným, odpúšťať okolnostiam odpúšťať samému sebe.

Pokiaľ budeš pozorovať bez posudzovania, nie je potrebné žiadne odpúšťanie. Pozorovanie súvisí s pochopením a poznaním toho, že všetko plynie v dokonalom Božskom Poriadku a že iba ľudia si zvolili žiť menej dokonale, ako by mohli. Našou každodennou činnosťou sa môžeme priblížiť k vlastným možnostiam, čím by sa i svet stal epším miestom. A nakoniec budeme svedkami, ako sa uzatvára nádherný zlatý kruh.

Bea Lakeová
z knihy M. Morganovej:
Posolstvo z večnosti

v ek zúčasnili iba pozitívnej zábavy a neostával v postavení toho, koho musia baviť ostatní. Keď človek zabáva ostatných, môže mať na nich veľký vplyv, nesmie sa to ale oddeľovať od zodpovednosti.

6. Buď správcom svojej energie

Človek nemôže stvoriť ani zničiť energiu. Môže ju iba využívať, meniť a reorganizovať. Všetky existujúce energie boli stvorené v jednom, rovnakom okamihu. Každé slovo, každá činnosť, každá myšlienka, na ktorú sa sústreďíš, má v sebe energiu. Všetko na svete, či už viditeľné alebo nie, je zlomkom súcna, ktoré nazývame energia. Je z nej stvorený celý náš svet.

Je dôležité pripomenúť, že práve v tomto historickom období je úlohou ľudí byť správami svojej energie. Preto? Je to preto, lebo to, čo vidíme, rovnako ako neviditeľné vrstvy vedomia, ktoré obklopujú ľudí a miesta, sú výsledkom našej kolektívnej energie. Všetko na svete sa neustále rozrastá, alebo rozpadá, záleží iba od hladiny energie. Každé slovo, ktoré človek vypovie, odpláva a zmení sa v paru. Naše slová nie je možné znova uchopiť, opraviť, alebo vrátiť späť. Stanú sa súčasťou vrstvy, obklopujúcej našu planétu. Časom sa táto vrstva tak naplnila výkrikmi obetí, násilnosťami, sebeckými a obmedzenými myšlienkami, že sa vytvorila samostatná vrstva vedomia obetí. pre ľudí na zemi je teraz jednoduchšie ponoriť sa do tej vrstvy negativity, ako sa cez ňu prebojovať a siahnuť vyššie. Viac ako polovica duší, ktoré v tieto dni prichádzajú na zem, má vedomie poznačené touto negativitou. My sme tú vrstvu vytvorili, my ju tiež musíme rozptýliť. Môžeme to dokázať, ak si uvedomíme, že sme správami, a budeme príkladom pre ostatných. Keď sa človek sústreďí na to, že je obeťou, dáva vinu ostatným ľuďom a utápa sa v sebaľútosti, prispieva k negatívnym vibráciám. Musíme teda predovšetkým zmeniť svoj prístup k životu, musíme sa naučiť odpúšťať a zabúdať, musíme byť optimistickjší a pozitívnejší. Vlož

Nemožno si zakrývať oči a tvrdiť, že rasizmus na Slovensku neexistuje. Nemožno si zakrývať oči pred vraždami s rasovým motívom, pred útokmi na ľudí s odlišnou farbou pleti, odlišnou národnosťou či odlišným myslením. Nemožno zatvárať oči pred násilím príslušníkov hnutia skinheads, ktoré sa u nás stáva každodennou skutočnosťou.

Rasizmus je tu a žije v myšliach ľudí - faktom je, že extrémne prejavy nenávisť a násilia niektorých skupín sú iba vyhrteným obrazom toho, ako zmýšľa veľká časť obyvateľstva. Smutnou skutočnosťou je, že na Slovensku vyjadřilo 85,5% respondentov záporný postoj k rómskemu etniku (Focus 1999). Je čas pozrieť sa do zrkadla.

Je naliehavé potrebné šíriť myšlienku vzájomného rešpektu a pochopenia odlišnosti v spôsobe života, mentalite a správania. Každý jeden človek bez ohľadu na farbu pleti je jedinečnou bytosťou. Uplatňovanie princípu kolektívnej viny na základe zločinosti jednotlivcov odporuje všetkým etickým normám a vo svojich dôsledkoch je nesmierne zhubné. Kto tento princíp schvaľuje a kto podľa neho jedná, sám sa stáva zločincem. Zem je plná rôznych kultúr, životných štýlov, tradícií.

Našou úlohou je nájsť spôsob, ako všetci môžu vedľa seba žiť slobodne, v láske a harmónii.

Súdia proti rasizmu hovoria jasne: Všetci ľudia majú rovnaké právo na život, slobodu a šťastie bez

ohľadu na farbu pleti, národnosť, sexuálnu orientáciu či vierovyznanie! Zapojte sa aj Vy, zamyslite sa, pýtajte si informácie, podporte činnosť našej iniciatívy. Vystupujeme proti všetkým formám intolerancie, rasizmu a fašizmu, prevádzame monitoring a tlačíme na ich dôsledné postihovanie prejavov rasizmu zákonnou cestou.

Viac informácií o kampani a pripravovaných podujatiach:

LUDIA PROTI RASIZMU - občianska iniciatíva
P.O. BOX 18, 840 08 Bratislava,
tel/fax: 07/659 56 071

www.rasizmus.sk, antirasist@changenet.sk

PHARSHTAN LIST

je informacny spravodaj Pharshtan Distribucie. Casto ale nie pravidelne informuje o novych udalostiach, akciach a prinasa informacie a clanky z oblasti ekologie, zeleneho anarchizmu, ludskych prav, prav zvierat, vegetarianstva, veganstva, nezavislej kultury, ekofilozofie.. Cez Pharshtan List sa tiez vzdy dozviete co je nove na Pharshtan Website: <http://pharshtan.virtualave.net>

Objednat si ho moznite:
keculiak@hotmail.com
'subjekt': <pharshtanlist>-PRIHLASUJEM

www.rasizmus.sk

AKCIE NA ZAJEŽOVEJ 2000

CIVILIZACIA Z DRUHEJ STRANY

3.11.2000 až 5.11.2000

Zaježová - Polomy

Pomoc v recyklačnom stredisku. Triedenie vyhodnených užitočných vecí, preberanie starého textilu, skladanie a rozoberanie podivných predmetov, ... Čo ovládnete odniesť je vaše!

TEXTILNA VIKENDOVKA NA ZAJEŽOVEJ

24.11.2000 až 26.11.2000

Zaježová - Sekier

Rôzne textilné techniky (napr. paličkovanie, karetkovanie, tkanie, ...). Vikendovka nemá za cieľ množstvo vykonanej práce, ale šírenie pomaly zabúdaných zručností.

Na Sekieri privítame kratkodobých a dlhodobých navštevníkov aj mimo vikendoviek. Viac informácií na adrese PHZ

Na akcie je potrebné prihlásiť sa minimálne dva týždne vopred na tejto adrese:

PHZ, Zaježova 132, Plesovce 96263, alebo kasiak@changenet.sk

JESENNÝ PREDNÁŠKOVÝ CYKLUS LZ VLK TATRY

ZISKAVANIE POTRAVINOVÝCH ZDROJOV - ZASAH DO PRIRODNEHO DIANIA

29.11.2000 (16.30)

Prednáša: Mgr. Ivan Dubnička Prednášateľ pôsobí v Stredisku záujmovej činnosti s environmentálnym zameraním v Bratislave. Prednáška mapuje spôsob obživy ľudstva od najstarších čias a jeho dopad na kultúru a prírodu.

OBALY ŽIVOTNEHO PROSTREDIA

A NASICH PENAZENIEK

6.12.2000 (16.30)

Prednáša: Ladislav Hegyi Prednášateľ je predsedom OZ Spoločnosť priateľov Zeme z Košíc, popredný odborník na problematiku odpadov z mimovládneho sektoru. Prednáška sa zaoberá tým, ktoré obaly a ako škodia životnému prostrediu a zdraviu, výhodami vratných obalov, cenami obalov a problematikou PVC obalov.

Liptovský Mikuláš, Dom kultúry,

Bábková sála (vchod C), Hollého 4

Kontakt:

Lesoochrannárske zoskupenie VLK Tatry
KEMI 627/5, 031 04 Liptovský Mikuláš
Tel: 0849-5531027, wolf@mail.viapt.sk

Niečo na čítanie

ŽANŽ

Začiatkom októbra vyšlo prvé číslo časopisu ŽANŽ, vydávaného združením Ži a nechaj žiť.

Z obsahu: Akcie a aktivity, Ži a nechaj žiť, Jedlo namiesto zbraní, Politický väzni v USA, Ľudské práva v Číne, Trest smrti, Vegánstvo, Život na lazoch, Dobrovoľná skromnosť, Vplyv konzumnej kultúry, Squatting, Informácie, Oznamy plus osobitná príloha Tretí svet: Ži na úkor iných, Obraz súčasného sveta, Komu pomáha 'pomoc tretiemu svetu'?, Veľké obžerstvo,

veľký hlad, Mýty o príčinach hladu v treťom svete, Potravinová sebestačnosť, Rozvoj a životné prostredie, ľudské zdravie a pôvodné tradície, rozhovor s Jurajom Zamkovským, Davidom Kortenom, Alternatíva ku globalizácii - lokalizácia, Človek tvárou v tvár tragédiám dnešného sveta, atď.

Spolu 44 strán A4 na recyklovanom papieri za 30 korún : Ži a nechaj žiť, P.O.Box 18, 840 08 Bratislava, tel: 0903 759 226, www.zit.sk

FÉNIX 4/2000

V tomto čísle nájdete zaujímavú reportáž z protestov v Seattli, článok o LETs za praxe, Človeku a jeho potrebách, Etikoterapii, vplyvy strachu na zdravie, vzťahovej psychológie, vzťahoch ročného obdobia a určité časti organizmu v čínskej medicíne, Naších bratoch zvieratách atď.

34 strán A4, 28 Sk/Kč

Fénix, Homolova 27, 841 02 Bratislava

DIVA- časopis pre duchovné oslobodenie

Prvé číslo časopisu venovaného pôvodnej slovenskej duchovnosti - vedomectvu. Nájdete v ňom články vysvetľujúce niektoré prvky vedomeckého učenia, prvé časti kurzov v hre na koncovku, 6-dierovú píšťalu, bubon a husle, reportáže a komentáre k dianiu u nás a mnoho ďalšieho. Pre tých ktorí máte blízko k duchovnosti späť s prírodou a našimi tradíciami doporučujem.

24 strán A4, 25 Sk

Vydavateľstvo Diva, pošt. prieč. 148, 917 00 Tmavá

recenzoval Ondro Végh

Existence č.9.

Zatím posledný číslo, se zbrusu novou grafikou. Trošku horší kvalita tisku neubíra na kvalite obsahu, a tak vás opäť čaká mix informácií. Zprávy z domova i ze sveta, dva články o MMF a SB - bohužel neprinášajú nič nového, obsáhly článok Globalizácia biedy, Úvodní studie k pripravované knize o globálnom kapitalizme a hnutí odporu, Emma Goldmannová - Jedinec, spoločnosť a štát, Dave Neal - Anarchismus: ideologie nebo metodologie?, L.N.Tolstoj - cirkev a štát, opäť Jaroslav Hašek, nějaké recenze, pokračování článku o romském etniku..

44 stran A5 za 25 Kč

ČSAF, P.O.Box 223, 111 21 Praha

ČSAF - Slovensko, Poste Restante, 851 06 Bratislava 57

A-kontra - zprávy alternativních aktivit a.6/2000.

Hlavní téma jsou zářijové akce a samozřejmě MMF a SB. Něco o affinity groups, články plny rad jak se choval na demonstracích a zkušenosti od zahraničních aktivistů, MMF a SB ve střední a východní Evropě, rozhovor se členem londýnských Reclaim the streets, Software a kapitalismus, Anarchismus jako životní styl - obhajoba 'lifestalismu', Anarchismus, extremismus a radikalismus, zprávy, komentáře, úvahy, + osmistránková příloha Globalizace kapitálu přeložena z časopisu anglických Earth first!

24 stran A4 za 10 Kč

A-kontra, Za papírou 7, 170 01 Praha7

Konfrontace - noviny odporu č. 11..

Číslo, které mělo podle plánu vyjít těsně před S26, nějak to však neubírá na jeho aktuálnosti. S temelinem všic lepším ztráknem - o vztahu atomové energie a policejního státu, obsáhly články MMF a SB vedou válku proti lidem, dvě stránky věnované strukturálním úpravám, Diktatura dluhu - o tom, jak funguje zadlužování a "oddlužování" (nejen) rozvojových zemí, V příštím století se bude válčit o vodu, Násilníci přijedou do Prahy - ano, bankéři a policisté (opravdu skvělý článek, obsahuje report z anti-SAPs protestu atd.). Přiznám se, že o MMF a SB mě už absolutně nebaví čist, protože toho mám plnou skříň a většinou se omílá stále dokola to samé. Konfrontace mě však obohatila o úplné nové pohledy, nepřinášá jen strohá čísla, ale i konkrétní osobní příběhy, které s člověkem pořádně zatřesou.

12 stran A3 za 13 Kč

Konfrontace - noviny odporu, P.O.Box 176, 110 01 Praha

Bývanie

Knihy o bývaní

Eugen Nagy: MANUÁL EKOLOGICKEJ VÝSTAVBY, Permakultúra (CS), 1999
Petr Suske: HLINENÉ DOMY NOVEJ GENERÁCIE, Aifa, 1991
William Spears: FENG ŠUEJ - DESIGN ŽIVOTA, Ikar
Lam Kam Čhuej: FENG ŠUEJ, Svojtko & Co, 1998
Bill Mollison a R. M. Slay: ÚVOD DO PERMAKULTÚRY, Permakultúra (CS), 1999

WWW stránky:

<http://pma.miesto.sk> - stránka architekta zaoberajúceho sa ekologickou architektúrou
<http://peu.ecn.cz> - Program energetických úspor

PVOS/Slzy na rtech č.8..

Po více než roce konečně nové číslo bezpochyby legendárního zinu. Svou tloušťkou by měl v tomto seznamu být spíše mezi knihami. A, zamačkáváje slzu ne na rtech, ale v oku, musím konstatovat, že nenapodobitelná trhaná grafika a koláže jsou prýc. I Otrok podlehl moderní technologii a koupil si PC. Zin je rozdělený na dvě poloviny - hudební (HC) a politickou. V hudební vás čekají Sein Red, něco o hardline, „Refused, Endavor, AK press (vydavatelství anarchistické literatury), scene reporty, recenze, úvahy, texty, drobné články... V politické tisíc drobných článků, komentárů a úvah, INPEG, NATO, sexismus, dopisy, Volit či nevolit?.. Tento zin vždy vynikal hluboce lidským vyjádřením a v tomto směru není ani toto číslo výjimkou. Neváhej a kup.

80 stran A4 (!) za 50 Kč

Private view of slavery, P.O. box 3,
262 42 Rožmitál pod Třemšínem

Earth First Action Update

- zpravodaj Země především!

Zvláštní vydání k zasedání MMF a SB. Něco o INPEGu, programy kontrastumitu a chystané

akce (pravda, "malinko" neaktuální), monitoring médií na 16ti stranách - velmi důležité, reportáže ze street party v Brně a Blavě, informace o MMF, Globalizace kapitálu (dost dobré, ale už to vyšlo v A-kontra #6), dva texty o PR agentuře nadnárodních korporací a rozhovor s indickou aktivistkou Vandanou Shiva.

solidární cena 15 Kč

Země především! P.O. Box 237, 160 41 Praha 6

Globalizace a příroda

První kniha z nakladatelství CSAF, nazvaná trošku skromně brožurou. Stostránkovou "bichli" s lepenou vazbou a profi grafikou však nemůžu zařadit mezi brožury. Nemel jsem ještě čas si tento výtvar přecíst, tak vám musí stačit názvy jednotlivých kapitol: Co je to globalizace?, Voda, Půda, Vzduch, Energie, Živé organismy, Anarchistická alternativa.

100 stran A5 za 40 Kč

CSAF, P.O.Box 223, 111 21 Praha

CSAF - Slovensko, Pošte Restante

851 06 Bratislava 57, csaf-sk@post.sk

recenzoval Pavel Houdek

SOSNA

časopis o hľadani súvislosti

Obsahuje články zaoberajúce sa prírodnou duchovnosťou, úctou k životu na Zemi, alternatívami ku konzumnému spôsobu bytia a aktivitami združenia Sosna.

24 strán A4, 20 korún

Sosna, Pražská 2, 040 11 Košice
sosna@changenet.sk

Spoločnosť priateľov Zeme Revúca
si vás dovoľuje v rámci
komunitného vzdelávacieho
projektu

Alter Nativa

R • e • v • ú • c • a

vyzvat k venovaniu literatúry škály ochrany
Prírody a ŽP, ľudských a občianskych práv,
zdravého životného štýlu a diverzity
vierovyznani pre našu verejnú knižnicu.
Zistíte s pocitom, že máte k spomínaným
temam čo povedať? Pridte to povedať k nám.
Radi vás privítame na verejnej prednáške,
či diskusnom klube.

Spoločnosť priateľov Zeme Revúca,
Clementisova 1125/3, 050 01 Revúca,
Tel/fax: 0941 4425375, 0903 318 499,
e-mail: spara@napri.sk

Benefičné kazety

Rytmy Zeme a Neba

Benefičná pre Kruh života

Obsahuje nahrávky indiánskych piesní v autentickej flautou dopĺňanej podobe, ale aj v trochu modernejšom spracovaní.

Cena 80 korún

Jedlo namiesto zbraní

Na podporu tejto aktivity bola vydaná kompilácia punkových skupín T.P.G., Cliftons, Akutol, Darks, Stainless V.D., Decis. Spolu s kazetou dostanete aj materiály približujúce činnosť JNZ.

Cena 80 korún

Záchrana Prirodzených lesov

Táto kazeta a CD boli vydané s cieľom podporiť zápas Lesoochranského združenia VLK za záchranu prirodzených lesov na Slovensku. Všetok zisk z ich predaja prispeje do zbierky, ktorú robí združenie VLK so zámerom odkúpiť les na Čergove a umožniť v ňom prirodzený život. Na kazete a CD nájdete slovenské skupiny Ostrov P, Chromatic Absurdity a Decis hrajúce prevažne punk a hard core, súčasťou je kvalitný obal s textami kapiel, kontaktmi na ekologické organizácie a aktivity, spolu s hudobným nosičom dostanete aj letáky informujúce o aktivitách LZ VLK.

Cena kazety 100 korún, CD 200 korún

Objednať si ich môžete na adrese:

Marek Vavro, Pažitná 1013/1, 926 00 Sered'

ÚVOD DO PERMAKULTÚRY

Bill Mollison a Reny Mia Slay

Základná kniha opisujúca
permakultúru, jej princípy
a všestranné možnosti použitia.

240 strán A4, cena 225,-

Ďalšie knihy v ponuke:

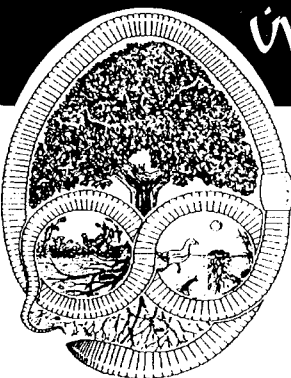
Eugen Nagy: MANUÁL EKOLOGICKEJ
VÝSTAVBY, 236 str. A4, cena 225,-

John B. Harrison: ÚRODA BEZ CHÉMIE
144 str. A5, cena 45,-

Permakultúra (CS)

Karol Končko, 1. mája 30, 050 01 Revúca, SR
C/o DEV Lipka, Dana Křivánková, Lipová 20,
602 00 Brno, ČR

Knihu možno dostať aj na adrese Kruhu života

Permakultúra je o navrhovaní
trvalo udržateľných ľudských
sídiel. Je to prístup k životu,
založený na etickom využívaní
krajiny, ktorý kombinuje
mikroklimy, rastliny, zvieratá,
pôdu, vodné hospodárstvo,
štruktúry a ľudské potreby
do vzájomne komplexne
pracujúcich, produktívnych
komunit.

CENTRUM SEDEM HVIEZD

Pravidelné cvičenia a akcie:

Thaj-ti-čuan, čhi-kungy, reiki, meditácie,
prednášky, semináre, dynamické cvičenia,
kondično-relaxačné cvičenia, Shiatsu,
klubové večery - samopoznávanie, sebarealizácia

masáže, chiropraktika, konzultácie

Výstavníctvo Bratislava

Prievozská 18, 851 04 Bratislava
tel./fax: 0905 281 311

FÉNIX

život a poznanie na prahu 3. tisícročia

Časopis sa na 32 stranách venuje
psychológii, filozofii, etike, umeniu, výžive,
zdraviu, ekológii. Orientácia na duchovný rozvoj,
sebapoznanie, zdravý životný štýl, najnovšie
poznatky medicíny, prehľad metód naturálnej
medicíny a alternatívne náuky.

Cena 28,- Sk, predplatné na rok 168 Sk.
Možno si objednať formou uhradenia
pošt. poukážky typu C na adresu:
Fénix, Homolova 27, 841 02 Bratislava

**ŽÁLEŽÍ NA KAŽDOM Z NÁS,
AKÉ BUDÚ NAJBLIŽŠIE ROKY, DESAŤROČIA,...**

Slova pre nové milénium

Byť plným nádeje v zlých časoch nie je iba romantickou poblúznenosťou. Naša nádej vychádza z faktu, že ľudská história nie je iba históriou krutosti, ale tiež súcitu, obetovania sa, láskavosti a odhodlanosti.

To, čo hľadáme vo svojej histórii, ovplyvňuje naše životy. Ak hľadáme iba na to zlé, zničí to náš potenciál urobiť veľa dobrého. Ak budeme spomínať na tie časy a miesta - a bolo ich naozaj mnoho - kedy sa ľudia správali vznešene, získame silu konať a zmeniť to, ako sa odvíjajú naše životy teraz.

Ak začneme konať, nepotrebujeme čakať na žiadne veľké utopické vízie budúcnosti. Budúcnosť je večným dedičstvom prítomnosti a žiť v prítomnosti tak, ako si myslíme, že by ľudské bytosti mali žiť, navzdory všetkému złému okolo nás, je samo o sebe úžasným víťazstvom.

Howard Zinn, You Can't Be Neutral On A Moving Train

KRUH ŽIVOTA

Ušiakova 2

841 01 Bratislava

Tlačovina

POZOR

skontrolujte si, dokedy
máte predplatený časopis

6	7/8	9	10	11	12
☐	☐	☐	☐	☐	☐